

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ-
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ**

Πτυχιακή εργασία

**Διεύρυνση τουριστικής περιόδου στην Ελλάδα:
Χειμερινός τουρισμός**

Της φοιτήτριας

Γελαστοπούλου Αθανασία

057/12

Επιβλέπων καθηγητής

Σπύρος Αβδημώτης

Θεσσαλονίκη 2017

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
SUMMARY.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	10
Γενικά στοιχεία.....	10
1.1. Η έννοια του τουρισμού.....	10
1.2. Η εποχικότητα του τουρισμού.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	13
Ο χειμερινός τουρισμός.....	13
2.1. Στοιχεία για τον χειμερινό τουρισμό.....	13
2.2. Το προφίλ του χειμερινού τουρίστα.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	14
ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	14
3.1. Ο συνεχής τουρισμός.....	14
3.2. Ο εποχικός τουρισμός.....	14
3.3. Ο μαζικός τουρισμός και τα προβλήματα που επιφέρει.....	14
3.4. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και οι τάσεις της αγοράς.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	19
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ.....	19
4.1. Τουριστική εποχικότητα γενικά.....	19
4.2. Ορισμός, αίτια και προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας.....	19
4.3. Κατανομή των κυριότερων μορφών τουρισμού στον ετήσιο κύκλο.....	23
4.4. Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.....	25
4.5. Σύγκριση με ανταγωνίστριες χώρες.....	28
4.6. Η εξέλιξη της εποχικότητας τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	30
Η ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	30
5.1 Η έννοια της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού.....	30
5.2. Φάσεις Εκτίμησης Φέρουσας Ικανότητας.....	33

5.3.Προβλήματα που προκύπτουν ξεπερνώντας το όριο της φέρουσας ικανότητας.....	37
5.4. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.....	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	41
ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΜΒΛΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	41
6.2.Τα εμπόδια που παρουσιάζονται στην άμβλυση της εποχικότητας στον τουρισμό.....	43
6.3.Η μη χειμερινή περίοδος.....	46
6.4.Η εποχικότητα των αφίξεων σε σχέση με τη χώρα προέλευσης των τουριστών.....	46
6.5.Εποχικότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα.....	47
6.6.Προτάσεις για την άμβλυση της εποχικότητας του τουρισμού.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	49
Εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να λύσουν το πρόβλημα της εποχικότητας..	49
7.1. Επαγγελματικός τουρισμός.....	49
7.2.Ορεινός τουρισμός.....	50
7.3.Τουρισμός χειμερινών σπορ.....	50
7.4.Τουρισμός παραχείμασης.....	51
7.5.Bird-watching.....	52
7.6.Εκθεσιακός τουρισμός.....	52
7.7.Συνεδριακός τουρισμός.....	52
7.8.Οικολογικός τουρισμός ή οικότουρισμός.....	54
7.9.Θρησκευτικός τουρισμός.....	55
7.10.Τουρισμός πόλης.....	55
7.11.Γεωτουρισμός.....	56
7.12.Σπηλαιολογικός τουρισμός.....	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	57
Ορειβατικά καταφύγια.....	57
8.1.Ορισμός ορειβατικών καταφυγίων.....	57
8.2.Ιστορία των ορειβατικών καταφυγίων.....	58
8.3.Διακρίσεις καταφυγίων.....	58
8.4.Τα ορειβατικά καταφύγια στην Ελλάδα.....	59
8.5.Παροχές και υπηρεσίες στα ορειβατικά καταφύγια της Ελλάδας.....	60
8.6.Δασικά χωριά.....	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9.....	62
Χιονοδρομικά κέντρα.....	62
9.1.Τα χιονοδρομικά κέντρα ως έννοια.....	62
9.2.Ιστορική αναδρομή των χιονοδρομικών κέντρων.....	62
9.3.Τύποι χιονοδρομικών κέντρων.....	63
9.4.Τα χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα και οι παροχές που προσφέρουν.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10.....	68
Χειμερινοί προορισμοί της Ελλάδας.....	68
10.1.Πήλιο.....	68
10.2.Ζαγόρι.....	69
10.3.Αράχοβα.....	69
10.4.Τρίκαλα Κορινθίας.....	70
10.5.Ελάτη Περτούλι.....	70
10.6.Καρπενήσι.....	70
10.7.Μέτσοβο.....	70
10.8.Νυμφαίο.....	71
10.9.Δράμα.....	71
10.10.Θεσσαλονίκη.....	72
10.11.Βεργίνα.....	72
10.12.Λίμνη Πλαστήρα.....	73
10.13.Μετέωρα-Καλαμπάκα.....	73
10.14.Θράκη.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11.....	74
CASE STUDIES.....	74
11.1. Case study χιονοδρομικός τουρισμός/ αγροτουρισμός στην Αυστρία/Τυρόλο.....	74
11.2. Case study ορεινός τουρισμός στα Γρεβενά και στα Ιωάννινα.....	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12.....	76
Η ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΣΑΝ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ.....	76
12.1.Γενικά στοιχεία για τη Χαλκιδική.....	76
12.2. Η Βορειοανατολική Χαλκιδική ως τόπος αρχαιολογικού τουρισμού.....	77
12.3. Τοπία της Β.Α Χαλκιδικής.....	81

12.4. Η γαστρονομία της περιοχής.....	82
12.5. Η περιοχή της βορειοανατολικής Χαλκιδικής τον χειμώνα.....	83
12.6. Περιπατητικές διαδρομές.....	84
12.7. SWOT Analysis.....	85
12.8. Προτάσεις για την αντιμετώπιση της εποχικότητας στην βορειοανατολική Χαλκιδική..	87
ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	91
Βιβλιογραφία.....	92

Πρόλογος

Για την εκπόνηση της παρακάτω εργασίας συλλέχθηκαν πληροφορίες μέσω δευτερογενούς έρευνας. Κυρίως από διαδικτυακές πηγές και δευτερευόντως από βιβλία. Αναλύονται προβλήματα σχετικά με τον τουρισμό της χώρας και προτείνονται λύσεις. Κατά τη διάρκεια της έρευνας που έκανα εισέπραξα πολλές γνώσεις που θα με βοηθήσουν στην μετέπειτα πορεία μου σαν απόφοιτη σχολής τουριστικών επιχειρήσεων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρακάτω εργασία θα ερευνηθεί το θέμα της διεύρυνσης της τουριστικής περιόδου στην Ελλάδα. Θα αναλυθούν ζητήματα όπως η εποχικότητα του τουρισμού, καθώς και άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα στο θέμα του τουρισμού. Επίσης, θα αναφερθούμε στον χειμερινό τουρισμό και όλες τις κατηγορίες του και φυσικά θα προτείνουμε τρόπους για το πώς η χώρα θα καταφέρει να προσελκύσει τουρίστες όλο το χρόνο. Προς το τέλος θα γίνει αναφορά στην περιοχή της ΒΑ Χαλκιδικής και στα πλεονεκτήματά της και φυσικά θα προτείνουμε τρόπους ανάπτυξης της περιοχής σε ένα προορισμό ιδανικό για επίσκεψη και τις 4 εποχές του χρόνου. Η Ελλάδα, αποτελεί αναμφισβήτητα έναν τουριστικό προορισμό ο οποίος προτιμάται από πολλούς ανθρώπους, ντόπιους και αλλοδαπούς για τις καλοκαιρινές διακοπές τους και όχι μόνο. Το τουριστικό προϊόν της Ελλάδας είναι ο ήλιος, η θάλασσα και η φιλοξενία των κατοίκων της. Όλα αυτά συνθέτουν ένα πακέτο ιδανικό για καλοκαιρινές διακοπές και όμορφες εμπειρίες. Η Ελλάδα, όμως, έχει το προνόμιο της ποικιλομορφίας της και για αυτό το λόγο θα μπορούσε να αποτελέσει και προορισμό για χειμερινές διακοπές και να προσφέρει ό,τι συμπεριλαμβάνεται μέσα σε αυτές, δίνοντας στον επισκέπτη την ικανοποίηση που χρειάζεται από ένα ταξίδι κατά τους χειμερινούς μήνες.

Στην εργασία αυτή θα αναφερθούμε στα πλεονεκτήματα που διαθέτει η Ελλάδα αλλά και στα αδύναμα σημεία που εμποδίζουν την χώρα να αναπτυχθεί σε έναν προορισμό κατάλληλο για επίσκεψη όλο τον χρόνο. Αναλυτικότερα:

- ✓ Στο πρώτο κεφάλαιο θα διατυπώσουμε τον ορισμό του τουρισμού και της τουριστικής εποχικότητας.
- ✓ Στο δεύτερο κεφάλαιο θα πούμε λίγα λόγια για τον χειμερινό τουρισμό.
- ✓ Στο τρίτο κεφάλαιο θα εξηγήσουμε κάποια είδη τουρισμού όπως ο συνεχής ο εποχικός ο μαζικός και θα αναφερθούμε στα προβλήματα που επιφέρει ο μαζικός τουρισμός σε μία περιοχή.
- ✓ Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναλυθεί το πρόβλημα της εποχικότητας και το πόσο επηρεάζει τη χώρα μας
- ✓ Στο πέμπτο κεφάλαιο θα εξηγήσουμε τι σημαίνει φέρουσα ικανότητα του τουρισμού, τι μετράμε με αυτόν τον δείκτη και ποια είναι τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν αν ξεπεραστεί η φέρουσα ικανότητα ενός προορισμού.

- ✓ Στο έκτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε όλα τα εμπόδια που παρουσιάζονται στην προσπάθεια για άμβλυνση της τουριστικής εποχικότητας και θα προτείνουμε λύσεις που θα βοηθήσουν στην επίτευξη αυτού του στόχου.
- ✓ Στο έβδομο κεφάλαιο θα αναφέρουμε μερικές από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν στην Ελλάδα και κατά συνέπεια να προσελκύσουν περισσότερους τουρίστες κατά τη χειμερινή περίοδο.
- ✓ Στο όγδοο κεφάλαιο θα μιλήσουμε για τα ορειβατικά καταφύγια που διαθέτει η Ελλάδα και τις παροχές που προσφέρουν.
- ✓ Στο ένατο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας καθώς και στις υπηρεσίες που προσφέρουν.
- ✓ Στο δέκατο κεφάλαιο θα αναφέρουμε τους πιο δημοφιλείς χειμερινούς προορισμούς που διαθέτει η Ελλάδα.
- ✓ Στο ενδέκατο κεφάλαιο παρουσιάζονται δύο μελέτες περιπτώσεων χειμερινού τουρισμού που αφορούν και το εξωτερικό και την χώρα μας.
- ✓ Στο δωδέκατο κεφάλαιο επικεντρωνόμαστε στην περιοχή της Β.Α Χαλκιδικής, στους δήμους που την αποτελούν και στους τουριστικούς πόρους που διαθέτει. Γίνεται μία παρουσίαση των προβλημάτων αλλά και των πλεονεκτημάτων της περιοχής με τη μέθοδο SWOT analysis και τέλος προτείνονται λύσεις για την άμβλυνση της τουριστικής εποχικότητας στην περιοχή.

SUMMARY

The widening of the tourist season in Greece- Winter Tourism

In the following project we will concentrate in the issue of the widening of the touristic season in Greece. Issues such as seasonality of tourism, as well as other problems faced by the country in the field of tourism will be analyzed. We will also refer to winter tourism and all its categories, and of course we will suggest ways for the country to attract tourists throughout the year. In the end, we will refer to the area

of northern-eastern Chalkidiki and its advantages, and of course we will suggest ways of developing the area to a destination ideal for visiting all four seasons of the year. Greece is undoubtedly a tourist destination that is preferred by many people, locals and foreigners for their summer holidays and not only. The tourist product of Greece is the sun, the sea and the hospitality of its inhabitants. All these make up a package ideal for summer holidays and beautiful experiences. Greece, however, enjoys the privilege of its diversity and for this reason it could also be a destination for a winter holiday and offer what is included in it, giving the visitor the satisfaction he needs from a trip during the winter months. In this project we will refer to the advantages that Greece has and the weak points that prevent the country from developing in a destination suitable for a visit all the time. More analytically:

- In the first chapter we will formulate the definition of tourism and the problem of seasonality.
- In the second chapter we will give a simple explanation for winter tourism.
- In the third chapter we will explain some types of tourism such as the continuous seasonal and the massive and we will refer to the problems that mass tourism brings in one area.
- In the fourth chapter will analyze the problem of seasonality and how much it affects our country
- In the fifth chapter we will explain what is the “bearing capacity of tourism”, what we measure with this indicator and what problems can arise if the capacity of a destination is exceeded.
- In the sixth chapter we will analyze all the obstacles presented in the effort to reduce the tourist seasonality and propose solutions that will help to achieve this goal.
- In the seventh chapter we will mention some of the alternative forms of tourism that could be developed in Greece and thus attract more tourists during the winter season.
- In the eighth chapter we will talk about the mountain shelters that Greece has and the benefits it offers.
- In ninth chapter reference is made to the ski resorts of Greece as well as to the services they offer.

- In the tenth chapter we will mention the most popular winter destinations available to Greece.
- In the eleventh chapter we present two studies of winter tourism cases that concern both our country and abroad.
- In the twelfth chapter we focus on the area of North Chalkidiki, its municipalities and its tourist resources. There is a presentation of the problems and the advantages of the area with the SWOT analysis and finally solutions are proposed for the mitigation of tourist seasonality in the area.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γενικά στοιχεία

1.1. Η έννοια του τουρισμού

Πολλές είναι οι προσπάθειες που έχουν γίνει για να δοθεί ένας επακριβής ορισμός του τουρισμού. Από τα κύρια χαρακτηριστικά του, πέντε μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα είναι τα εξής.

- Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε

αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών τους αναγκών.

- Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία. Το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένου της διατροφής.
- Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.
- Η μετακίνηση των ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεση τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες, μέρες, εβδομάδες ή μήνες.
- Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησης τους.(www.Wikipedia.gr)

1.2.Η εποχικότητα του τουρισμού

Η κατανομή του τουριστικού πλήθους τόσο στον χρόνο όσο και στον χώρο αποτελεί κρίσιμο παράγοντα προσδιορισμού σημαντικών διαστάσεων της αναπτύξεως, όπως είναι η αποτελεσματικότητα των πόρων της οικονομίας, η κατανομή των ωφελειών της αναπτύξεως στις διάφορες γεωγραφικές περιφέρειες, αλλά και η προστασία των ίδιων των στοιχείων πάνω στα οποία οικοδομείται η τουριστική δραστηριότητα. Εκτιμάται ότι για ίδιου μεγέθους τουριστικό πλήθος, το μέγεθος των επενδύσεων σε ξενοδοχειακό δυναμικό και άλλες παρόμοιας φύσεως υποδομές εξυπηρέτησεως των τουριστών θα ήταν δυνατόν να είναι μέχρι και 20% μικρότερο με αντίστοιχη βελτίωση της ιδιωτικής αλλά και της κοινωνικής αποτελεσματικότητας των οικονομικών πόρων. Η βελτιωμένη κερδοφορία θα επέτρεπε τη διενέργεια επενδύσεων αναβαθμίσεως των τουριστικών υπηρεσιών που προσφέρει ο ιδιωτικός τομέας, μέσω εκσυγχρονισμού των εγκαταστάσεων και βελτιώσεως του εργατικού δυναμικού, και θα απέτρεπε τη μαζική δημιουργία προβληματικών επιχειρήσεων τουλάχιστον στην έκταση που αυτό έχει συμβεί. Σημαντικοί κοινωνικοί πόροι που τώρα διατίθενται για πληρωμή επιδομάτων ανεργίας, θα απελευθερώνονταν, αυξάνοντας αντιστοίχως τις

δυνατότητες της κοινωνικής πολιτικής με παράλληλη βελτίωση της ελκυστικότητας του τουριστικού επαγγέλματος στο εργατικό δυναμικό και τη δημιουργία κινήτρων για βελτίωση, μέσω εκπαίδευσης και επιμελείας της σχετικής επαγγελματικής ικανότητας και τουριστικής συνείδησης.(www.grhotels.com)

Η εποχικότητα και μάλιστα η έντονη εποχικότητα, αποτελεί υψίστης σημασίας παράγοντα αναφορικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον. Όπως είναι γνωστό οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της τουριστικής αναπτύξεως αποτελούν τον συνήθη αποδέκτη της κριτικής, έντονης αλλά και παράλογης που γίνεται κατά της τουριστικής αναπτύξεως. Έχει πράγματι παρατηρηθεί και αυτό αποτελεί εμπειρία με υψηλό βαθμό ομοιομορφίας σε παγκόσμιο επίπεδο, ότι η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού τουριστών σε δεδομένο χώρο και χρόνο, συνεπάγεται συχνά ποικίλης φύσεως φθορές και αλλοιώσεις. Το γεγονός αυτό δεν οφείλεται φυσικά μόνο στην υπερβολική χρήση των πόρων αλλά και στην ανεπαρκώς οργανωμένη και ελλιπώς υποπετυόμενη χρήση. Συντελείται, υποστηρίζεται μόλυνση των υδάτινων πόρων και της ατμόσφαιρας, παρατηρείται ακουστική και οπτική ρύπανση. Καταστρέφονται ή υποβαθμίζονται ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι και διαταράσσεται η οικολογική ισορροπία. Πολλές φορές οι επιπτώσεις αυτές είναι μη αναστρέψιμες, ή απαιτούν για την αναστροφή τους απαγορευτικό κόστος ώστε να είναι πρακτικώς ανέφικτη ουσιαστική διορθωτική παρέμβαση, με συνέπεια να διακυβεύεται το διατηρήσιμο της τουριστικής αναπτύξεως. Περαιτέρω όπως είναι εξάλλου φυσικό η μετακίνηση μεγάλων πληθυσμιακών μαζών και η συγκέντρωση αυτών με υψηλό βαθμό πυκνότητας σε ορισμένες περιοχές, διαταράσσει τον τοπικό παραδοσιακό τρόπο ζωής, δυσχεραίνει τη διεξαγωγή πολλών λειτουργιών της κοινωνίας και απειλεί αξίες που συνιστούν αυτό που περιληπτικά ονομάζεται <<πολιτισμική ταυτότητα>>. Ασφαλώς η <<πολιτισμική ταυτότητα>> απειλείται σε πολύ υψηλότερο βαθμό από την τερατώδη ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας και τη δεσπόζουσα προβολή μέσω αυτών στοιχείων συγκεκριμένων προελεύσεων, με συνέπεια τη βαθμιαία επικράτηση κάποιου βαθμού ομοιομορφίας στις συμπεριφορές και τρόπους ζωής των κοινωνιών. Στην ανωτέρω κριτική υπάρχει, όπως είναι ευνόητο, αντίλογος. Συγκεκριμένα, αντιτάσσεται το αντίστροφο επιχείρημα. Ότι δηλαδή η τουριστική ανάπτυξη συμβάλλει χρηματοδοτικά στην ικανότητα μιας χώρας να συντηρήσει, να αναδείξει και να αναπλάσει, χωρίς να αλλοιώσει, τον δυνητικό φυσικό και ανθρωπογενή τουριστικό πλούτο που διαθέτει. Αντίστοιχη επιχειρηματολογία έχει αναπτυχθεί ως

αντίλογος στις δυνητικές πολιτισμικές αρνητικές επιπτώσεις. Συγκεκριμένα υποστηρίζεται ότι εξαιτίας αυτής της απειλής συντελούνται στην κοινωνία διεργασίες και δημιουργούνται πυρήνες αντιστάσεως, που δεν αμβλύνουν απλώς τις επισημανθείσες δυνητικές αρνητικές συνέπειες αλλά συντελούν στην διατήρηση και ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Επίσης προβάλλεται και το πολύ ισχυρό επιχείρημα, ότι τα στοιχεία της πολιτισμικής κληρονομιάς αποτελούν ουσιώδες συστατικό του τουριστικού προϊόντος εκ του οποίου πηγάζει η αδήριτη ανάγκη διαφυλάξεως και αναδείξεως αυτών. Οι παραπάνω εκτεθέντες προβληματισμοί όσον αφορά στις επιπτώσεις της τουριστικής αναπτύξεως καθιστούν πρόδηλη την σπουδαιότητα που αποκτά ο βαθμός εντάσεως της εποχικότητας ως παράγοντας που μπορεί να επιτείνει ή να αμβλύνει τις αρνητικές επιπτώσεις και αντιστοίχως να μειώσει ή να ενδυναμώσει τις θετικές.

Οι προηγηθείσες αναφορές δεν αφήνουν περιθώρια αμφισβητήσεως για την σκοπιμότητα της μελέτης των εμποδίων που έχουν καθηλώσει τον αλλοδαπό χειμερινό τουρισμό στη χώρα μας σε χαμηλά επίπεδα, στα οποία είναι εγκλωβισμένος επί μακρόν. Ασφαλώς, το πρόβλημα της εποχικότητας που χαρακτηρίζει τον αλλοδαπό τουρισμό στην χώρα μας δεν περιορίζεται στον χειμερινό τουρισμό αλλά επεκτείνεται σε όλη την περίοδο από τον Νοέμβριο μέχρι τον Ιούνιο. Η εστίαση της αναλύσεως στον χειμερινό τουρισμό εκκινεί από τη σκέψη ότι οι παράγοντες που προσδιορίζουν το σχετικό μέγεθος του χειμερινού τουρισμού στη χώρα μας ενδέχεται να μην είναι επιδεκτικοί ουσιαστικού επηρεασμού, υπό την έννοια ότι συνιστούν διαρθρωτικές σταθερές, το κόστος επηρεασμού των οποίων ενδέχεται να είναι απαγορευτικό. Η θεμελίωση μιας τέτοιας διαπιστώσεως έχει σοβαρά συνεπαγόμενα για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικής αμβλύνσεως της έντονης εποχικότητας που χαρακτηρίζει τον ελληνικό τουρισμό, αλλοδαπό και εσωτερικό. (www.grhotels.com).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο χειμερινός τουρισμός

2.1.Στοιχεία για τον χειμερινό τουρισμό

Ο χειμερινός τουρισμός αναφέρεται στο σύνολο των δραστηριοτήτων, που γίνονται κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, δηλαδή κατά το διάστημα των μηνών Νοέμβριο έως και Μάρτιο. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες, που εκδηλώνονται σε ορεινές κυρίως περιοχές, κάτω πάντα από ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως για παράδειγμα χαμηλές θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους 0 βαθμούς κελσίου ή και χαμηλότερες θερμοκρασίες. Το κρύο κλίμα της εποχής και οι χαμηλές θερμοκρασίες είναι ιδανικές για τη διεξαγωγή αθλημάτων που ενδείκνυται για τους μήνες αυτούς και απαιτούν χιόνι ή ακόμα και την ύπαρξη πάγου. Τέτοιες δραστηριότητες είναι παραδείγματος χάριν, η χιονοδρομία και η ελκηθροδρομία. (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης,2000)

2.2. Το προφίλ του χειμερινού τουρίστα

Ο χειμερινός τουρισμός απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Είναι άνθρωποι νεαρής ή μέσης ηλικίας, κυρίως εύποροι, ξοδεύουν τρεις φορές περισσότερα από όσα ξοδεύει ένας μέσος τουρίστας μαζικού παράκτιου τουρισμού. (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης,2000)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.1.Ο συνεχής τουρισμός

Το χαρακτηριστικό του συνεχή τουρισμού είναι ότι διαρκεί όλους τους μήνες του χρόνου, χωρίς να επηρεάζεται από τις κλιματολογικές ή άλλες συνθήκες. Οι πιο αντιπροσωπευτικές μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός πόλης, ο μορφωτικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός και ο οικοτουρισμός. (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης,2000)

3.2.0 εποχικός τουρισμός

Το χαρακτηριστικό του εποχικού τουρισμού είναι ότι διαρκεί ορισμένους μήνες το χρόνο, επειδή επηρεάζεται από κλιματολογικές συνθήκες. Οι πιο αντιπροσωπευτικές μορφές τουρισμού αυτής της κατηγορίας είναι ο γενικός τουρισμός ή τουρισμός αναψυχής κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ο τουρισμός παραχείμασης και ο τουρισμός χειμερινών σπορ. (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης, 2000)

3.3. Ο μαζικός τουρισμός και τα προβλήματα που επιφέρει.

Στη μεσόγειο (και μάλιστα σε Ισπανία, Ιταλία, Πρώην Γιουγκοσλαβία, Ελλάδα, Τουρκία, Κύπρο, Μάλτα, Τυνησία και Μαρόκο που αποτελούν τους κύριους προορισμούς της μεσογειακής λεκάνης) όπου προσέρχονται περίπου 220 εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο, ο μαζικός τουρισμός συνδέεται με ορισμένα ειδικότερα χαρακτηριστικά. Βασισμένος στην προβολή των περίφημων 3 “S” (Sea, Sun, Sand) αλλά και της πολιτιστικής της κληρονομιάς, ο τουρισμός αναπτύσσεται κυρίως στις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές και κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Η έντονη συγκέντρωση στο χώρο και το χρόνο επέφερε σημαντικές επιπτώσεις στην ποιότητα του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος καθώς και στις τοπικές κοινωνίες και οικονομίες. Πρόκειται για την άλλη όψη της τουριστικής ανάπτυξης. Πέρα από τη συμβολή στην οικονομία και την απασχόληση, άρχισε να γίνεται αισθητή, ήδη από τη δεκαετία του ’70, η υποβάθμιση που μπορεί να επιφέρει ο μαζικός τουρισμός στο περιβάλλον και οι κίνδυνοι που συνεπάγεται η υπερβολική εξάρτηση ενός τόπου από τον τουρισμό. Η εγκατάλειψη του πρωτογενούς τομέα για χάρη μιας μονοκαλλιέργειας του τουρισμού καθιστά έναν τόπο ευάλωτο στις περιόδους κρίσης του κλάδου που οφείλονται στις διεθνείς συγκυρίες και τον ανταγωνισμό από άλλους τουριστικούς προορισμούς.

Οι πιέσεις που υφίσταται το περιβάλλον στις τουριστικές περιοχές της Ελλάδας έχουν ήδη γίνει έντονα αισθητές. Άναρχη οικιστική ανάπτυξη, παράνομη δόμηση, καταπάτηση βιότοπων, θαλάσσια ρύπανση, ρύπανση των υπόγειων υδάτων, διάβρωση του εδάφους και αισθητική υποβάθμιση είναι τα συνηθέστερα περιβαλλοντικά προβλήματα. Όσον αφορά τις κοινωνικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, την αλλαγή ηθών και αξιών, την εγκατάλειψη παραδοσιακών δομών κοινωνικής ζωής και την κυριαρχία ξένων προς τον τόπο προτύπων συμπεριφοράς, είναι αλήθεια ότι αυτές υπήρξαν έντονες κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες,

όταν η ύπαιθρος διατηρούσε ακόμη στοιχεία παραδοσιακής ζωής. Σήμερα που έχει συντελεστεί πια η μετάβαση από τον παραδοσιακό στον αστικό πολιτισμό στις περισσότερες αγροτικές περιοχές του ανεπτυγμένου κόσμου και που παράγοντες όπως η τηλεόραση και τα ΜΜΕ, γενικότερα, παίζουν καταλυτικό ρόλο στην εισαγωγή προτύπων και ηθών, ο τουρισμός φαίνεται να αποτελεί λιγότερο σημαντικό παράγοντα αλλαγής. Η ακαδημαϊκή έρευνα στον κλάδο του τουρισμού έχει προσδιορίσει τα διαφορετικά εξελικτικά στάδια που ακολουθεί ένας προορισμός μαζικού τουρισμού, από το αρχικό στάδιο της ανακάλυψης του τόπου, στο στάδιο της ενεργούς συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στον επιχειρηματικό κλάδο και της προσέλκυσης περισσότερων τουριστών ως το τελικό στάδιο της μεγάλης ανάπτυξης, με την κύρια επιχειρηματική δραστηριότητα να ασκείται από ξένους επιχειρηματίες και τη διαφυγή των εσόδων από τον τουρισμό έξω από τον συγκεκριμένο τόπο. Τα στάδια αυτά που κάποτε περιγράφονταν με όρους ποιότητας του τουριστικού προορισμού, όπου στο τελικό στάδιο επέρχεται η πλήρης υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η συνακόλουθη πτώση των τιμών, προσδιορίζονται και ως ‘‘κύκλος ζωής του τουριστικού προορισμού’’. Έχει γίνει κατανοητό ότι η ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη, με την οποία έχει συνδεθεί ο μαζικός τουρισμός στη Μεσόγειο, μπορεί να υπονομεύσει τη βιωσιμότητα του ίδιου του τουριστικού προϊόντος. Στα πλαίσια αυτού του σκεπτικού, το περιβάλλον πρέπει να διασωθεί όχι μόνο για την αξία που έχει αυτό καθαυτό αλλά κυρίως γιατί έχει οικονομική αξία. Είναι το κεφάλαιο πάνω στο οποίο επενδύει ο τουρισμός. Αν καταστραφεί καταστρέφεται και το τουριστικό προϊόν. Είναι όπως συνηθίζεται να λέγεται ‘‘η χήνα που γεννά τα χρυσά αυγά’’.

Μια έννοια που αναπτύχθηκε με την ελπίδα να αποτελέσει μέσο ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης και αποφυγής των αρνητικών επιπτώσεων, είναι αυτή της τουριστικής φέρουσας ικανότητας που αναφέρεται στην χωρητικότητα ενός τόπου, στον αριθμό επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί ο τόπος πριν υποστεί σημαντική υποβάθμιση. Πέρα από τις δυσκολίες που υπάρχουν να μετρηθεί η φέρουσα ικανότητα, η χρησιμότητα της έννοιας έγκειται στην αναγνώριση της ανάγκης να τεθούν όρια και μηχανισμοί ελέγχου της τουριστικής ανάπτυξης. Εύκολα διαπιστώνεται εμπειρικά η υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές νησιών (Κρήτη, Ρόδος, Κέρκυρα και Ζάκυνθος). Εκτός από την υποβάθμιση της εμπειρίας του επισκέπτη (αισθητική και ηχητική ρύπανση,

συνωστισμός κλπ.) γίνονται αισθητά και άλλα προβλήματα, όπως η ανεπάρκεια νερού και οι ελλείψεις στη διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, που υποσιάζουν για υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας. (www.hellenistyka.umk)

Ο μαζικός τουρισμός έχει σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον με συνέπεια συνέχιση του ίδιου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης ουσιαστικά να υπονομεύει μακροπρόθεσμα την ανάπτυξή του.

Οι πλέον ευαίσθητες στην τουριστική πίεση περιοχές είναι φυσικά οι παράκτιες στις οποίες συγκεντρώνεται και ο κύριος όγκος τουριστών, καθώς και μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Επιπλέον, ο παράκτιος χώρος έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και από την πλευρά των φυσικών οικοσυστημάτων λόγω της συνύπαρξης και αλληλεπίδρασης τριών βασικών στοιχείων της φύσης: της θάλασσας, της ξηράς και του αέρα. Η αλόγιστη κατανάλωση νερού κατά την άνομβρη περίοδο, προκαλεί πιέσεις στους υδάτινους πόρους, ιδιαίτερα στα μικρά νησιά. Η υψηλή ζήτηση νερού και ιδιαίτερα η υπεράντληση έχει πολλαπλές επιπτώσεις σε αυτές τις περιοχές, όπως η μη-αντιστρεπτή υφαλμύρωση των υπόγειων υδροφόρων. Η τουριστική βιομηχανία είναι, επίσης, παραγωγός μεγάλων ποσοτήτων στερεών αποβλήτων. Ο καθαρισμός των ακτών με τη χρήση ειδικών μηχανημάτων έχει γίνει κοινή πρακτική, παρότι οι μέθοδοι αυτές ενδέχεται να προκαλούν διάβρωση στις παραλίες. Παράλληλα, η επεξεργασία των λυμάτων, η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, οι ιατρικές και άλλες υπηρεσίες, παρουσιάζονται συχνά ανεπαρκείς κατά τις περιόδους αιχμής.

Ειδικότερα, αναφέρεται ότι οι επιπτώσεις στο περιβάλλον που προκαλούνται από την τουριστική δραστηριότητα σε μια περιοχή προκύπτουν από:

- Την εντατική χρήση νερού και εδάφους από τουριστικές και αναψυχικές εγκαταστάσεις
- Τη διανομή και τη χρήση ενέργειας
- Τις αλλαγές του τοπίου που οφείλονται στην κατασκευή υποδομών, κτιρίων και εγκαταστάσεων
- Την ατμοσφαιρική ρύπανση και τα απόβλητα
- Τη συμπίεση και τη στεγάνωση των εδαφών (ζημία και καταστροφή βλάστησης)
- Την όχληση και διατάραξη της πανίδας και της τοπικής κοινωνίας (για παράδειγμα, από θόρυβο)

Οι εμπλεκόμενοι με τον τουρισμό πολιτικοί και επιχειρηματίες του κλάδου αναγνωρίζουν ότι μια υγιής τουριστική βιομηχανία εξαρτάται από ένα υγιές περιβάλλον και συζητούν για τουριστική ανάπτυξη, που προωθεί μορφές <<περιβαλλοντικά συνετού τουρισμού>>. Έτσι κυβερνήσεις και επιχειρηματίες, προωθούν την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού ή εναλλακτικών, συμβατών με το περιβάλλον, όπως είναι ο συνεδριακός, ο πολιτιστικός, ο αθλητικός, ο οικολογικός, ο θρησκευτικός και άλλες μορφές σε μια προσπάθεια να αμβλύνουν τις επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, να διευρύνουν την τουριστική περίοδο και να δημιουργήσουν νέα τουριστικά προϊόντα, που ανταποκρίνονται στην τουριστική ζήτηση και επηρεάζονται λιγότερο από τις διεθνείς συγκυρίες. Η τουριστική ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να βρίσκονται σε σχέση ισορροπίας, γιατί όπως διακήρυξε και ο ΟΗΕ, "Η οικονομία, στην οποία ανήκει και ο τουρισμός, δεν πρέπει να στοχεύει μόνο στην παραγωγή ευημερίας και η οικολογία μόνο στην προστασία της φύσης, αλλά και οι δύο μαζί πρέπει να στοχεύουν στη βελτίωση της μοίρας της ανθρωπότητας και να βρίσκονται σε απόλυτη αρμονία στις διαδικασίες νομοθέτησης και λήψης αποφάσεων"

Στη Ελλάδα έχει ήδη εκπονηθεί Πρόγραμμα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ελληνικών Ακτών και Νησιών, που παρείχε γενικές και ειδικές αρχές για τη διαχείριση των περιοχών αυτών, κατευθύνσεις για την οριοθέτηση της παράκτιας ζώνης, τομεακές κατευθύνσεις στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης και ειδικές προτάσεις. Στο πλαίσιο του Προγράμματος διαμορφώθηκε Σχέδιο Οδηγίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Παράκτιων Περιοχών. Ο πρόσφατος Νόμος για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη προβλέπει τη διαμόρφωση Ειδικών Πλαισίων Χωρικής Ανάπτυξης για περιοχές με ειδικά προβλήματα όπως οι παράκτιες και νησιωτικές. (www.oikopress.gr)

3.4. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και οι τάσεις της αγοράς

Αν ο μαζικός τουρισμός στη Μεσόγειο και στην Ελλάδα συνδέθηκε με την καίρια συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη αλλά και την έντονη κάποτε υποβάθμιση των τουριστικών προορισμών, ο λεγόμενος αειφορικός ή ήπιος τουρισμός συνδέθηκε με τη προσδοκία να επιτύχει την τομή ανάμεσα στην ανάπτυξη, αφενός, και την τήρηση

της τουριστικής φέρουσας ικανότητας, αφετέρου. Στόχος τους είναι η βιώσιμη ή αειφορική τουριστική ανάπτυξη. Η αειφορικότητα αφορά όχι μόνο τη διατήρηση του περιβάλλοντος αλλά και τη βιωσιμότητα του τουρισμού ως τομέα επιχειρηματικής δράσης. Για να αποτελέσει παράγοντα ανάπτυξης, για παράδειγμα ο τουρισμός σε μία περιοχή πρέπει να υπάρχει ένα ελάχιστο όριο υποδομών και υπηρεσιών. Αν η υπόθεση της αειφορικότητας κρινόταν μόνο από την ποιότητα των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος θα ήταν εύκολο να βρεθεί ένας αριθμός επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί ένας τόπος. Ο τουρισμός όμως πρέπει να είναι βιώσιμος και ως πεδίο επιχειρηματικής δράσης για αυτό χρειάζεται και ένα ελάχιστο όριο ανάπτυξης. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού ορίζονται ως τέτοιες σε σχέση με το πρότυπο του μαζικού τουρισμού. Πρέπει να διεξάγονται με όρους βιωσιμότητας, να συμβάλλουν στη διάχυση της τουριστικής κίνησης στον τόπο και στο χρόνο, να συμβάλλουν στην τοπική οικονομία και να προτείνουν έναν εναλλακτικό τύπο διακοπών από αυτόν του “ήλιος και θάλασσα”. Απευθύνονται στην αυξανόμενη ανάγκη των ανθρώπων για δράση και συμμετοχή, κατά τις διακοπές τους και όχι για παθητική απόλαυση ενός τόπου. Έτσι ο οικοτουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο ορειβατικός, ο χιονοδρομικός και ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελούν τις κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που απευθύνονται στην ανάγκη για δράση και συμμετοχή. Στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού ανήκουν και ο αγροτουρισμός, ο ιαματικός τουρισμός, ο συνεδριακός, ο θρησκευτικός κ.α. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που αφορούν στην απόλαυση της φύσης μοιάζουν με χρυσοφόρα φλέβα. Ο κίνδυνος βέβαια να αποτελέσει ο εναλλακτικός τουρισμός ένα προστάδιο για την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού είναι υπαρκτός. Για αυτό η κοινή συνισταμένη όλων των μορφών εναλλακτικού τουρισμού πρέπει να είναι η τήρηση της τουριστικής φέρουσας ικανότητας του τόπου και η ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και κοινωνίας.

(www.hellenistyka.umk)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ

4.1. Τουριστική εποχικότητα γενικά

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξεταστεί στο σύνολο της η σχέση του τουρισμού με την εποχή του έτους. Κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί από την αρχή ότι:

- Λέγοντας εποχή του έτους κατά την οποία εκδηλώνεται η τουριστική δραστηριότητα, εννοείται πάντα η εποχή του έτους που επικρατεί στον τουριστικό προορισμό και όχι η εποχή του έτους που επικρατεί στους τόπους προέλευσης των τουριστών.
- Αρκετές μορφές τουρισμού μπορούν να εκδηλωθούν σε περισσότερες από μία εποχή του έτους και δεν υπάρχουν σαφή χρονικά όρια στην τοποθέτησή τους στον ετήσιο κύκλο.
- Δεν υφίσταται τουριστική εποχικότητα στους τόπους μιας εποχής(τόποι αιώνιου θέρους, αιώνιας άνοιξης, και αιώνιου χειμώνα)
- Δεν υφίσταται τουριστική εποχικότητα στο διημισφαιρικό τουρισμό ή με άλλα λόγια, η τουριστική εποχικότητα είναι θέμα επιλογής των τουριστών.

Η τουριστική εποχικότητα ενισχύεται, και εξαρτάται από την εποχικότητα διαφόρων τακτικών, συνηθειών και θεσμών της ανθρώπινης δραστηριότητας(σχολική περίοδος, περίοδος αδειών κλπ.) (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης,2000)

4.2.Ορισμός, αίτια και προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας

Τουριστική εποχικότητα είναι το φαινόμενο της εκδήλωσης της τουριστικής δραστηριότητας σε ορισμένη εποχή του έτους

Στην πράξη, σαν τουριστική εποχικότητα νοείται το μεγάλο πλήθος των πραγματοποιούμενων κύριων διακοπών και των συνεπαγόμενων ταξιδιών κατά τη λεγόμενη ‘‘τουριστική εποχή’’ που είναι η θερινή περίοδος και κυρίως οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος για το Βόρειο Ημισφαίριο και οι μήνες Ιανουάριος και Φεβρουάριος για το Νότιο Ημισφαίριο. Αυτό απλούστερα σημαίνει ότι η πλειονότητα

των τουριστών κάνει διακοπές κατά τη διάρκεια του θέρους(χρονική υπερσυγκέντρωση τουριστών) στους παράκτιους τουριστικούς προορισμούς(τοπική υπερσυγκέντρωση τουριστών).

Η χρονική υπερσυγκέντρωση τουριστών μπορεί να παρατηρηθεί και σε άλλες εποχές του έτους και η τοπική υπερσυγκέντρωση και σε άλλους τουριστικούς προορισμούς (π.χ. ο μαζικός χιονοδρομικός τουρισμός κατά τη διάρκεια του χειμώνα στα χιονοδρομικά κέντρα των Άλπεων και ο αθλητικός τουρισμός κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών αγώνων στις πόλεις διοργάνωσής τους).

Σαν κυριότερα αίτια της τουριστικής εποχικότητας μπορούν να αναφερθούν τα παρακάτω:

- Ορισμένες μορφές τουρισμού, από τη φύση τους, εκδηλώνονται υποχρεωτικά σε ορισμένη εποχή του έτους(π.χ. ο παράκτιος τουρισμός εκδηλώνεται υποχρεωτικά το θέρος, ο χιονοδρομικός υποχρεωτικά το χειμώνα, ο τουρισμός χειμερινών αθλημάτων επίσης τον χειμώνα κλπ.). Αν μια από αυτές τις μορφές του τουρισμού είναι μαζική τότε παρατηρείται χρονική και τοπική υπερσυγκέντρωση τουριστών.
- Ορισμένες εποχές του έτους προσφέρονται καλύτερα, είναι δηλαδή καταλληλότερες για την εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας και προτιμούνται από τους τουρίστες. Έτσι ορισμένες μορφές τουρισμού αν και μπορούν να εκδηλωθούν και σε άλλες εποχές, εκδηλώνονται στις εποχές κατά τις οποίες ο καιρός είναι καλύτερος. Γιατί ο καλός καιρός διευκολύνει και τους τουρίστες προσωπικά(προσωπικές ανάγκες, ενδυμασία, προφύλαξη υγείας κλπ.) και την εκδήλωση των τουριστικών δραστηριοτήτων (διασκέδαση, αθλήματα, περιηγήσεις κλπ.)
- Ορισμένες δραστηριότητες, τακτικές, συνήθειες και θεσμοί της ανθρώπινης κοινωνίας επιβάλλουν την εκδήλωση της τουριστικής δραστηριότητας μόνο κατά τη διάρκεια ορισμένων εποχών του χρόνου και κυρίως κατά τη διάρκεια του θέρους. (Σχολική περίοδος, περίοδος χορήγησης αδειών από τις επιχειρήσεις κλπ.)
- Ορισμένα τμήματα της τουριστικής πελατείας προτιμούν να κάνουν διακοπές κατά τη διάρκεια του θέρους είτε από συνήθεια (παραδοσιακά διακοπές σημαίνουν καλοκαίρι), είτε γιατί τους αρέσουν το μπούγιο του μαζικού τουρισμού και τα προϊόντα του παράκτιου τουρισμού, είτε γιατί παρασύρονται από φίλους, γνωστούς, συγγενείς και κυρίως από τις παρέες τους.

Όσον αφορά τα προβλήματα που δημιουργεί η τουριστική εποχικότητα, δηλαδή η χρονική και τοπική υπερσυγκέντρωση των τουριστών, είναι βασικά τα προβλήματα του εποχιακού μαζικού τουρισμού. Ειδικότερα όμως σαν προβλήματα της τουριστικής εποχικότητας αναφέρονται τα παρακάτω:

- Η τουριστική εποχικότητα είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες μαζικοποίησης του τουρισμού και της δημιουργίας των δυσμενών επιδράσεων του μαζικού τουρισμού στο περιβάλλον.
- Λόγω της τουριστικής εποχικότητας δημιουργείται το φαινόμενο της υποεκμετάλλευσης της τουριστικής υποδομής κατά τη νεκρή τουριστική περίοδο η οποία σε μερικές περιπτώσεις όπως π.χ. στην περίπτωση του παράκτιου τουρισμού μένει ανεκμετάλλευτη και ανενεργός 6 μήνες το χρόνο σε βάρος των επιχειρήσεων και της πολιτείας που την έχουν δημιουργήσει.
- Λόγω της τουριστικής εποχικότητας, που αυξάνει τη ζήτηση των τουριστικών προϊόντων, αυξάνονται οι τιμές τους υπέρμετρα σε βάρος των τουριστών και του ντόπιου πληθυσμού.
- Λόγω της υπερσυγκέντρωσης των τουριστών που προκαλεί η τουριστική εποχικότητα και της αδυναμίας των τουριστικών επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στην υπερβολική ζήτηση, παρατηρείται μείωση της ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών.
- Λόγω της χρονικής υπερσυγκέντρωσης των τουριστών παρατηρείται κυκλοφοριακή συμφόρηση, κορεσμός στους συγκοινωνιακούς κόμβους, ηχητική μόλυνση και διατάραξη των τοπικών συγκοινωνιακών συνθηκών. (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης, 2000)

Αναλυτικότερα τα προβλήματα που παρουσιάζονται λόγω της τουριστικής εποχικότητας είναι:

➤ Αλλοίωση του περιβάλλοντος

Το περιβάλλον αλλοιώνεται όταν μεταβάλλονται οι χρήσεις του, και όταν οι μεταβολές αυτές περιορίζουν την έκφραση της ανθρώπινης ελευθερίας. Οι Φαραωνικές κατασκευές στον τουρισμό, δεν σέβονται την έννοια της ανθρώπινης κλίμακας, μεταβάλλουν τις χρήσεις γης, περιορίζουν τον δημόσιο χώρο, (περιορισμός ή απαγόρευση πρόσβασης σε παραλίες, περιοχές ενδιαφέροντος και φυσικού

κάλλους, έλλειψη καθορισμού πραγματικού δημόσιου χώρου στις περιοχές μεγάλης κλίμακας πολεοδομικών παρεμβάσεων όπως τα νέα ξενοδοχεία συνιδιοκτησίας).

➤ Ρύπανση του περιβάλλοντος

Η ρύπανση του περιβάλλοντος αυξάνεται, πολλές φορές ανεξέλεγκτα, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που οι υφιστάμενες υποδομές υποδοχής και επεξεργασίας των αποβλήτων από την τουριστική κατανάλωση και δραστηριότητα δεν επαρκούν, αφού είτε είχαν σχεδιαστεί για άλλες χρήσεις (κατοικία), είτε για μικρότερες επιβαρύνσεις (πιέσεις).

➤ Υπερκατανάλωση φυσικών πόρων

Το ίδιο συμβαίνει στον τομέα της υπερκατανάλωσης των φυσικών πόρων, γεγονός που μακροπρόθεσμα επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις ιδίως σε τουριστικούς προορισμούς που δέχονται μεγάλες πιέσεις και παρουσιάζουν έντονη εποχικότητα, όπως συμβαίνει στις νησιωτικές περιοχές οι οποίες διαθέτουν περιορισμένους φυσικούς πόρους.

➤ Ανθρωπογενές περιβάλλον, κοινωνική συνοχή

Το ανθρωπογενές περιβάλλον επηρεάζεται από τις πιέσεις που ασκεί η τουριστική υπερκατανάλωση με πολλούς τρόπους. Η εξυπηρέτηση της έντονης εποχικότητας της τουριστικής κατανάλωσης στις Φαραωνικές εγκαταστάσεις, απαιτεί φτηνά εργατικά χέρια, που μεταφέρονται από άλλες περιοχές μακριά από τον τουριστικό προορισμό. Η εποχιακή απασχόληση, μακριά μάλιστα από τον τόπο κατοικίας (εσωτερική μετανάστευση), έχει σοβαρές συνέπειες στον οικογενειακό προγραμματισμό και την κοινωνική συνοχή, ενώ επηρεάζει ακόμα και το δημογραφικό πρόβλημα. Ανάλογα επηρεάζονται και οι παραγωγικές διαδικασίες του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, που από την μια αδυνατούν να ανταποκριθούν στην απροσδόκητη αύξηση της τουριστικής κατανάλωσης, με αποτέλεσμα την μείωση του τουριστικού πολλαπλασιαστή, του δείκτη δηλαδή της διάχυσης των εσόδων από την τουριστική κατανάλωση στους άλλους τομείς της εγχώριας οικονομίας, και από την άλλη παρακολουθούν αδύναμοι κι ανήμποροι το χρηματιστήριο της ανταγωνιστικότητας.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι το Κράτος μπορεί και πρέπει να παίζει καθοριστικό ρόλο στην καθοδήγηση, υποστήριξη και ενίσχυση της πολύ μικρής και μικρής επιχειρηματικότητας, που αποτελεί τον κορμό της ελληνικής οικονομίας σε τρόπο ώστε αυτή σταδιακά να αποκτήσει την δυνατότητα να ανταγωνιστεί τα

παγκόσμια ολιγοπώλια του τουρισμού. Απαιτείται οπωσδήποτε, ενημέρωση, εκπαίδευση και οργάνωση σε συνεργατική βάση των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης και στροφή του τουριστικού προϊόντος σε ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, κατευθύνσεις που αξιοποιούν όλα τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των τουριστικών προορισμών, παράλληλα με την εφαρμογή αντίστοιχων πολιτικών στις μεταφορές. (www.rodiki.gr)

4.3.Κατανομή των κυριότερων μορφών τουρισμού στον ετήσιο κύκλο

1) Κατά τη διάρκεια του θέρους:

-Ο παράκτιος, ο θαλάσσιος και ο παραλίμιος τουρισμός αναπτύσσονται υποχρεωτικά κατά τη διάρκεια του θέρους.

-Ο παραθεριστικός τουρισμός αναπτύσσεται όταν στον τόπο προέλευσης των τουριστών επικρατεί θέρος, αλλά είναι δυνατόν στον τουριστικό προορισμό να επικρατεί άλλη εποχή.

-Ο αθλητικός τουρισμός των θερινών Ολυμπιακών αγώνων αναπτύσσεται υποχρεωτικά κατά τη διάρκεια του θέρους.

2)Κατά τη διάρκεια του χειμώνα

-Ο χιονοδρομικός τουρισμός και ο τουρισμός των χειμερινών αθλημάτων αναπτύσσονται υποχρεωτικά κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

-Ο τουρισμός παραχείμασης αναπτύσσεται όταν στον τόπο προέλευσης των τουριστών επικρατεί χειμώνας, αλλά είναι δυνατόν στον τουριστικό προορισμό να επικρατεί άλλη εποχή.

-Ο παγοδρομικός τουρισμός αν και είναι χειμερινή μορφή τουρισμού, είναι δυνατόν να αναπτυχθεί σε όλες τις εποχές του έτους λόγω της δυνατότητας κατασκευής τεχνιτών πιστών παγοδρομίας και μικρότερων παγοδρομιών.

-Ο αθλητικός τουρισμός των χειμερινών ολυμπιακών αγώνων αναπτύσσεται υποχρεωτικά κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

3)Κατά τη διάρκεια της άνοιξης

-Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια του θέρους ή του φθινοπώρου γιατί τότε κυρίως εκτελούνται οι κυριότερες γεωργικές εργασίες και γιατί τότε ο καιρός είναι ηπιότερος.

-Ο επαγγελματικό τουρισμός (συνεδριακός, εκθεσιακός, κινήτρων) επιδιώκεται να αναπτύσσεται στους ενδιάμεσους τουριστικούς μήνες, δηλαδή κατά τη διάρκεια της άνοιξης και του φθινοπώρου.

-Ο οικοτουρισμός, ο φυσιογνωστικός τουρισμός, ο τουρισμός αθλημάτων Υπαίθρου, ο περιπατητικός και ο ορειβατικός τουρισμός είναι προτιμότερο να εκδηλώνονται κατά τη διάρκεια της άνοιξης και του φθινοπώρου λόγω του ηπιότερου καιρού που επικρατεί τότε.

4)Κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου

-Ισχύουν τα παραπάνω για τις μορφές τουρισμού που αναπτύσσονται την άνοιξη

5)Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους

- Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους αναπτύσσεται ο θρησκευτικό τουρισμός ο οποίος ακολουθεί το εορτολόγιο της κάθε θρησκείας

- Ο πολιτιστικός τουρισμός, ο τουρισμός πόλεων και ο τουρισμός περιπέτειας (αν στοιχείο της περιπέτειας είναι οι καιρικές συνθήκες), μπορούν να αναπτυχθούν (αλλά όχι αποκλειστικά), καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

- Ο διημισφαιρικός τουρισμός αναπτύσσεται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

- Ο αθλητικός τουρισμός, κυρίως ο τουρισμός που αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια μεγάλων αγώνων, ακολουθεί το πρόγραμμα που εκδίδουν οι αθλητικοί φορείς που είναι δυνατόν να καλύπτει ολόκληρη τη διάρκεια του έτους.

- Ο τουρισμός υγείας (ιαματικός, φυσιοθεραπευτικός, ομορφιάς, υγιεινής διατροφής κλπ.) μπορεί να αναπτυχθεί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, αν και στην πράξη αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια του θέρους(κυρίως ο ιαματικός) λόγω ελλιπούς υποδομής, των αντίστοιχων εγκαταστάσεων.

- Ο επιλεκτικός τουρισμός αναπτύσσεται επίσης καθ' όλη τη διάρκεια του έτους καθόσον η εποχή των διακοπών επιλέγεται από τους ίδιους τους τουρίστες. (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης, 2000)

4.4.Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Όπως είναι γνωστό στις χώρες όπου η κυρίαρχη μορφή τουρισμού είναι ο μαζικός παράκτιος τουρισμός, όπως για παράδειγμα στη χώρα μας, τα παράκτια τουριστικά θέρετρα και ξενοδοχεία λειτουργούν από τις αρχές Απριλίου μέχρι τέλος Οκτωβρίου. Κατά τους μήνες Νοέμβριο, Δεκέμβριο, Ιανουάριο, Φεβρουάριο και Μάρτιο παραμένουν κλειστά. Η νεκρή αυτή τουριστική περίοδος είναι ζημιογόνα για τους ξενοδόχους, οι οποίοι επιβαρύνονται με τα έξοδα συντήρησης της επιχείρησής τους, και με τα έξοδα μισθοδοσίας του απαραίτητου μόνιμου προσωπικού, χωρίς να έχουν έσοδα. Στην πραγματικότητα ολόκληρη η τουριστική βιομηχανία παγώνει κατά το διάστημα αυτό και πλήττεται επιχειρηματικά. Το πρόβλημα υπάρχει για όλες τις χώρες που εξυπηρετούν το μαζικό τουρισμό που αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής τουριστικής δραστηριότητας. Και έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις που ανάγκασε τους υπεύθυνους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, σε όλα τα επίπεδα, να πάρουν μέτρα αντιμετώπισης του.

Έτσι η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη μέλη της, οι μεγάλοι της τουριστικής βιομηχανίας, οι ξενοδόχοι και όλοι οι λοιποί εμπλεκόμενοι στο τουριστικό κύκλωμα, από τον μεγαλύτερο μέχρι τον μικρότερο, προσπάθησαν και προσπαθούν συνεχώς να επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο και αν είναι δυνατόν να την επεκτείνουν σε όλη τη διάρκεια του έτους με απώτερο σκοπό όχι μόνο να αντιμετωπίσουν τις ζημιές που υφίσταται ο ξενοδοχειακός κλάδος κατά τη νεκρή περίοδο, αλλά και να αμβλύνουν τα προβλήματα του μαζικού τουρισμού.

Με αυτή τη λογική οι ξενοδόχοι, για παράδειγμα, προσπαθούν να προσελκύσουν τουρίστες κατά την εκτός της θερινής περιόδου εποχή, δηλαδή κατά τους ενδιάμεσους τουριστικούς μήνες και αν είναι δυνατόν και κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Να επιμηκύνουν δηλαδή την τουριστική περίοδο όσο γίνεται περισσότερο για να περιορίσουν το χρόνο υποεκμετάλλευσης της υποδομής τους.

Για να το επιτύχουν αυτό σκοπεύουν σε ένα ελάχιστο ποσοστό πληρότητας το οποίο να τους επιτρέπει να λειτουργούν χωρίς ζημιά. Το ελάχιστο αυτό ποσοστό κυμαίνεται περίπου στο 25% της μέγιστης πληρότητας και επιδιώκεται γιατί είναι αδύνατο να επιτευχθούν ποσοστά μεγαλύτερα και προσεγγίζοντα τα ποσοστά της θερινής περιόδου. Η τουριστική πραγματικότητα δεν ανατρέπεται εύκολα.

Για να το επιτύχουν προσφέρουν τουριστικά προϊόντα και πακέτα προϊόντων πολύ φθηνότερα και καλύτερης ποιότητας από αυτά που προφέρουν κατά τη θερινή περίοδο.

Συγκεκριμένα προσφέρουν:

- Προϊόντα διαμονής και διατροφής σε τιμές χαμηλότερες που είναι δυνατόν να είναι και 50% μικρότερες των τιμών της περιόδου αιχμής.
- Υψηλής ποιοτικής στάθμης εξυπηρέτηση, αφού δεν υπάρχει ο συνωστισμός και το μπούγιο της θερινής περιόδου
- Εμπλουτίζουν και διαφοροποιούν προς το καλύτερο το πρόγραμμα της διαβίωσης των τουριστών μέσα στα ξενοδοχεία με περισσότερες ευκαιρίες ψυχαγωγίας, με ειδικές εκδηλώσεις πολιτιστικού περιεχομένου(μουσικοχορευτικές βραδιές, θεατρικές παραστάσεις, επιδείξεις κλπ.) με ιδιαίτερα γεύματα και με περισσότερα happenings.
- Θερμαινόμενες εσωτερικές πισίνες, εσωτερικούς χώρους άθλησης και γυμναστήρια

Εξ' άλλου οι γενικότερες συνθήκες που επικρατούν κατά την εκτός της περιόδου αιχμής περίοδο είναι ευνοϊκότερες, όπως:

- Δεν υπάρχει κυκλοφοριακή συμφόρηση και τα άλλα συγκοινωνιακά προβλήματα που παρατηρούνται στην περίοδο της τουριστικής αιχμής.
- Τα ταξίδια είναι ευκολότερα και φθηνότερα, λόγω του μικρού μεγέθους της τουριστικής πελατείας και λόγω της ύπαρξης διαθέσιμων αεροσκαφών για πτήσεις charters .
- Τα προϊόντα των τοπικών αγορών είναι φθηνότερα, είναι καλύτερης ποιότητας, ανθεκτικά και ανόθευτα.
- Η επαφή με τον τοπικό πληθυσμό και η γνωριμία της τοπικής κοινωνίας είναι ευκολότερη και αμεσότερη.
- Η πρόσβαση στα πολιτιστικά μνημεία, στους αρχαιολογικούς χώρους, στα μουσεία κλπ., είναι ευκολότερη και φθηνότερη (φθηνότερα εισιτήρια, περισσότερος χρόνος περιήγησης, ανετότερη ενημέρωση)

Όμως η κυριότερη δυνατότητα επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, ιδιαίτερα για τη χώρα μας, οφείλεται στα γεωγραφικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά της και στις συνθήκες που επικρατούν στους ενδιάμεσους τουριστικούς μήνες (άνοιξη και φθινόπωρο) αλλά και κατά τη διάρκεια του χειμώνα.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στην Κρήτη, για παράδειγμα, η μέση θερμοκρασία της ατμόσφαιρας κατά το διάστημα Οκτωβρίου- Μαρτίου είναι 17-19 βαθμούς Κελσίου και η μέση θερμοκρασία της θάλασσας είναι 16-18 βαθμούς Κελσίου. Οι θερμοκρασίες αυτές είναι μεγαλύτερες από τις θερμοκρασίες που επικρατούν το καλοκαίρι στη Σκωτία, Ιρλανδία και στις Σκανδιναβικές χώρες. Η ηλιοφάνεια κατά τη διάρκεια του χειμώνα, στη Νότια Κρήτη είναι μεγαλύτερη εκείνης του καλοκαιριού στις βορειοευρωπαϊκές χώρες. Το περπάτημα στην εξοχή με ελαφρά ρούχα είναι ευχάριστο σε όλη τη διάρκεια του χειμώνα. Έτσι στην πραγματικότητα ένας βορειοευρωπαίος κάνοντας τουρισμό στη χώρα μας κατά τη διάρκεια του χειμώνα, κάνει στην ουσία τουρισμό παραχείμασης και μάλιστα με πολύ χαμηλή δαπάνη.

Φυσικά και υπάρχουν και πολλά εμπόδια στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η λειτουργία των σχολείων από το Σεπτέμβριο μέχρι τον Ιούνιο δεν επιτρέπει στους γονείς που έχουν παιδιά σχολικής ηλικίας να κάνουν διακοπές κατά την περίοδο αυτή. Οι εργαζόμενοι παίρνουν τις άδειες τους συνήθως το θέρος και εργάζονται όλο τον υπόλοιπο χρόνο. Διάφορες επαγγελματικές, οικογενειακές, κοινωνικές και εκπαιδευτικές υποχρεώσεις δεν επιτρέπουν σε πολλούς δυνητικούς τουρίστες να κάνουν διακοπές στους ενδιάμεσους τουριστικούς μήνες και στο χειμώνα.

Παράλληλα υπάρχει και το πρόβλημα των βοηθητικών τουριστικών επιχειρήσεων. Ένα ξενοδοχείο π.χ. μπορεί να μένει ανοιχτό κατά τη διάρκεια του χειμώνα στη χερσόνησο, αλλά όλα τα καταστήματα της περιοχής (εστιατόρια, εταιρίες προμηθειών, κέντρα διασκέδασης κλπ.) είναι κλειστά. Και μένουν κλειστά λόγω της μικρής τουριστικής πελατείας που καθιστά τη λειτουργία τους ζημιογόνα.

Υπάρχει ακόμη και το πρόβλημα του εποχιακού ξενοδοχειακού προσωπικού που προτιμά να μην εργάζεται το χειμώνα. Γιατί συνήθως παίρνει το επίδομα ανεργίας και έχει και το χρόνο να μεταβεί στα χωριά καταγωγής του για να ασχοληθεί με τις γεωργικές εργασίες.

Είναι όμως γεγονός ότι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου στη χώρα μας είναι δυνατή και πρέπει να επιδιωχθεί με κάθε μέσο από όλους τους τουριστικούς φορείς. Δημόσιους ή ιδιωτικούς. Όταν επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό (με πληρότητα ξενοδοχείων άνω του 25%) τότε πολλά προβλήματα που σήμερα την εμποδίζουν θα επιλυθούν ευκολότερα ή και θα εκλείψουν. (Μανώλης Κων. Σφακιανάκης, 2000)

4.5. Σύγκριση με ανταγωνίστριες χώρες

Όπως προκύπτει από σχετική μελέτη του ΙΤΕΠ στις κύριες ανταγωνίστριες χώρες, Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Τουρκία, η κατάσταση από άποψη εποχικότητας είναι σαφώς καλύτερη ως επίπεδο, αλλά και ως διαχρονική εξέλιξη. Πρέπει φυσικά να επισημανθεί ότι ο χειμερινός τουρισμός, ως μέγεθος προσδιορίζεται κατά θεμελιακό τρόπο από σημαντικούς κοινωνικούς θεσμούς, όπως είναι η περίοδος των αδειών για διακοπές και η σχολική περίοδος σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Οι παράγοντες αυτοί προσδιορίζουν συγκεκριμένο εποχικό πρότυπο για τον τουρισμό το οποίο είναι αδύνατον να αλλάξει ουσιαστικώς χωρίς προηγούμενη αλλαγή των θεσμών. Σε σημαντικό ποσοστό, ο χειμερινός τουρισμός των δυτικο-ευρωπαϊκών προελεύσεων αποτελεί κατά κύριο λόγο βραχείας ή ακριβέστερα, βραχύτερης διάρκειας διακοπές. Ως εκ τούτου το κόστος διακινήσεως διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Εν προκειμένω, η απόσταση είναι κρίσιμος παράγοντας, διότι προσδιορίζει το μέσο μεταφοράς και, επομένως και το κόστος διακινήσεως. Ο παράγοντας αυτός ενδέχεται να εξηγεί σε μεγάλο βαθμό τη διαφοροποίηση στο σχετικό μέγεθος του χειμερινού τουρισμού.

Το είδος των τουριστικών δραστηριοτήτων που θα βοηθούσε τη βελτίωση της καταστάσεως στη χώρα μας δεν έχει μελετηθεί επαρκώς ή και καθόλου, ούτε από τους φορείς ασκήσεως της τουριστικής πολιτικής, ούτε από τα συλλογικά όργανα του ιδιωτικού τουριστικού τομέα. Είναι γεγονός ότι το ζήτημα αυτό είναι εξόχως δυσχερές διότι δεν αρκεί να εντοπισθούν οι δραστηριότητες εκείνες και διευκολύνσεις που θα βελτιώναν το μερίδιο του χειμερινού τουρισμού. Κρίσιμη παράμετρος για λήψη σχετικών αποφάσεων εν προκειμένω πρέπει να αποτελεί και το κόστος, κοινωνικό και ιδιωτικό, που συνεπάγεται τυχούσα πολιτική ενισχύσεως του χειμερινού τουρισμού. Ωστόσο οι εγγενείς δυσκολίες εξειδικεύσεως των τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες θα μπορούσαν να βελτιώσουν αζημίως το μερίδιο του χειμερινού τουρισμού δεν αποτελούν λόγο ούτε για χρονική μετάθεση μελέτης του προβλήματος, ούτε κατά μείζονα λόγο για διατυπώσεις προχείρων και καλόβουλων

αλλά επιπόλαιων απόψεων. Πάντως οι χώρες προελεύσεως των τουριστών σε Ελλάδα και Τουρκία, η οποία όπως και η Ελλάδα δεν διαθέτει ειδικές υποδομές προσιδιάζουσες στη χειμερινή τουριστική ζήτηση, διαθέτει μερίδιο χειμερινού τουρισμού παρόμοιο με εκείνο των μειζόνων ανταγωνιστριών μεσογειακών χωρών. (www.grhotels.com)

4.6. Η εξέλιξη της εποχικότητας τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα

Η διερεύνηση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης στην Ελλάδα για το διάστημα 2000-2012 γίνεται βάσει των διαθέσιμων στοιχείων της Eurostat για τις μηνιαίες αφίξεις σε τουριστικά καταλύματα και αφορούν τόσο στον εσωτερικό όσο και στον εισερχόμενο τουρισμό. Κατά τον Αύγουστο το μήνα αιχμής, το 2000 καταγράφεται 15,47% των συνολικών αφίξεων στα καταλύματα, το 2008 το 16,46% και το 2012 το 19,28%. Όσον αφορά τον εσωτερικό τουρισμό, τον Αύγουστο του 2000 καταγράφεται 13,55% των αφίξεων των ημεδαπών τουριστών σε καταλύματα, το 2008 το 14,12% και το 2012 το 16,82%. Όσον αφορά τον εισερχόμενο τουρισμό στα καταλύματα τον Αύγουστο του 2000 φτάνουν το 16,90%, το 2008 το 18,34% και το 2012 το 20,76%. (www.olympiaholiday.gr)

Παρακάτω θα παρουσιάσουμε έναν πίνακα με τις μηνιαίες αφίξεις εισερχόμενου τουρισμού το 2013 και το 2014.

Μήνας	2013	2014
Ιανουάριος	365.603	404.293
Φεβρουάριος	295.653	325.954
Μάρτιος	362.100	456.656
Απρίλιος	557.498	727.964
Μάιος	1.467.136	1.651.704
Ιούνιος	2.372.850	2.697.469
Ιούλιος	3.263.920	4.222.873
Αύγουστος	3.885.718	4.856.356
Σεπτέμβριος	2.963.438	3.643.696
Οκτώβριος	1.547.627	1.840.600
Νοέμβριος	435.304	668.174
Δεκέμβριος	402.743	537.729
Σύνολο αφίξεων	17.919.590	22.033.468

(ΕΛ.ΣΤΑΤ. Έρευνα Συνόρων ΤτΕ, Έρευνα ΞΕΕ, Επεξεργασία ΙΤΕΠ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

5.1 Η έννοια της φέρουσας ικανότητας του τουρισμού

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας είχε αρχικά διατυπωθεί στον κλάδο της βιολογίας για να αποσαφηνίσει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο περιβάλλον χώρο και τα ζώα. Αφορούσε την ικανότητα αφομοίωσης και επανάκαμψης του περιβάλλοντος και την βιωσιμότητα των ζώων.

Στον χώρο της αναψυχής, η έννοια της φέρουσας ικανότητας έχει μελετηθεί πάρα πολύ. Οι πρώτες αναφορές στην έννοια είχαν γίνει από τον Lowell Sumner το 1936 ο οποίος ανέφερε πως << τα πάρκα δεν μπορούν να υποδεχθούν απεριόριστο αριθμό επισκεπτών>> και ότι η χρήση των φυσικών οικοσυστημάτων πρέπει να διατηρείται στα όρια της φέρουσας ικανότητας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 η προσοχή των ερευνητών επικεντρώθηκε στους κοινωνικούς παράγοντες της φέρουσας

ικανότητας. Ήταν γενικά αποδεκτό πως τα αυξανόμενα επίπεδα χρήσης άλλαζαν τη φύση της εμπειρίας αναψυχής που προσέφερε μια συγκεκριμένη περιοχή σε τέτοιο βαθμό που διέφερε εντελώς από αυτήν που αρχικά προσέλκυσε τους επισκέπτες. Στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 οι έρευνες για φέρουσα ικανότητα αναφέρονταν στη σχέση ανάμεσα στα επίπεδα χρήσης και την ικανοποίηση των επισκεπτών, αλλά άρχισαν επίσης να ερευνούν τους οικολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες της φέρουσας ικανότητας. Παρά τις κριτικές που υπήρξαν για τη δυνατότητα εφαρμογής της φέρουσας ικανότητας οι έρευνες συνεχίστηκαν και επικεντρώθηκαν στις επόμενες δεκαετίες σε θέματα ειδικών μορφών τουρισμού. Τέλος, τα τελευταία χρόνια, υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για τις μεθόδους εφαρμογής της φέρουσας ικανότητας με τη χρήση νέων τεχνολογιών και συστημάτων γεωγραφικής ανάλυσης (G.I.S).

Η φέρουσα ικανότητα υποδοχής μιας περιοχής είναι ο μέγιστος αριθμός επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί η περιοχή χωρίς να υπάρξει μη αποδεκτή επιβάρυνση. Η φέρουσα ικανότητα μιας τουριστικής περιοχής μπορεί να μετρηθεί σε όρους διάφορων παραγόντων.

- i. Φυσικοί παράγοντες: Υπερβολική τροφοδότηση των εγκαταστάσεων
- ii. Οικολογικούς, Περιβαλλοντικούς παράγοντες: Υποβάθμιση φυσικών πηγών(περιβαλλοντικό κόστος) π.χ. αλλαγή συμπεριφοράς των ζώων, μείωση αριθμού ειδών ζώων, διάβρωση, ή αλλαγές στην ποιότητα του νερού.
- iii. Αισθητικοί / Αντιληπτικοί / Ψυχολογικοί παράγοντες : υποβάθμιση της εμπειρίας αναψυχής των επισκεπτών λόγω συνωστισμού ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος.
- iv. Κοινωνικοί παράγοντες: εχθρική αντιμετώπιση από την τοπική κοινότητα.

Σύμφωνα με τους Wearing και Neil (1999) η φέρουσα ικανότητα αποτελείται από 3 βασικά στοιχεία:

- ✓ βιοφυσική (οικολογική), σχετικά με το φυσικό περιβάλλον
- ✓ κοινωνικό-πολιτιστική, σχετικά με τις επιπτώσεις πάνω στον πληθυσμό της περιοχής υποδοχής
- ✓ φέρουσα ικανότητα υποδομών, σχετικά με την εμπειρία των τουριστών

Τα κοινωνικά θέματα, οι τεχνικές μάνατζμεντ, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες και οι προσδοκίες των τουριστών λοιπόν(παράγοντες που αλλάζουν στον χρόνο) επηρεάζουν την μέτρηση της φέρουσας ικανότητας. Οι Wearing και Neil, υπό αυτές τις συνθήκες συμπεραίνουν πως δεν είναι δυνατό να βρεθεί ένας αριθμός. Ο Swarbrooke (1999) αντιπαραβάλλει έξι τύπους φέρουσας ικανότητας :

- 1) φυσική φέρουσα ικανότητα
- 2) περιβαλλοντική φέρουσα ικανότητα
- 3) οικονομική φέρουσα ικανότητα
- 4) κοινωνικό-πολιτισμική φέρουσα ικανότητα
- 5) φέρουσα ικανότητα υποδομών
- 6) αντιληπτική φέρουσα ικανότητα (αναφέρεται στην ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας)

Ο Swarbrooke συμπεραίνει ότι ενώ η φέρουσα ικανότητα είναι πολύ χρήσιμη έννοια είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστεί.

Η βέλτιστη φέρουσα ικανότητα(ή βέλτιστη χρησιμοποίηση των τουριστικών περιοχών) πρέπει να εξακριβωθεί προκειμένου ο τουρισμός να είναι βιώσιμος και τα κέρδη από τον τουρισμό να είναι τα μέγιστα σε μακροχρόνια περίοδο. Τα κέρδη είναι βέβαιο πως θα αυξηθούν παράλληλα με την αύξηση του αριθμού των τουριστών. Ωστόσο, εάν ο τουρισμός σε μία περιοχή ξεπεράσει τη φέρουσα ικανότητα της, θα προκαλέσει φυσικές, οικολογικές, αισθητικές και κοινωνικές αρνητικές επιπτώσεις. Ως αποτέλεσμα η ελκυστικότητα και η δυνατότητα κερδών της τουριστικής περιοχής θα μειωθούν. Είναι λοιπόν δυνατό και σε πολλές περιπτώσεις το πιθανότερο, ο τουρισμός να καταστρέφει τον τουρισμό. Η φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής υποδοχής μπορεί να επηρεαστεί από τον ανθρώπινο μάνατζμεντ. Το καλό μάνατζμεντ βοηθάει μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού, μοιράζοντας τον τουρισμό στον χρόνο και στον χώρο ή συγκεντρώνοντας τον σε περιοχές με μεγάλη φέρουσα ικανότητα.

Είναι χρήσιμη και εφαρμόσιμη η έννοια της φέρουσας ικανότητας;

Υποθέτοντας

α) ότι είναι εφικτό να προσδιοριστεί με αριθμούς η φέρουσα ικανότητα και

β) ότι ο αριθμός των τουριστών δεν ξεπερνά την φέρουσα ικανότητα της περιοχής που επισκέπτονται μπορεί να αναρωτηθεί κάποιος κατά πόσο είναι χρήσιμη είναι η ιδέα της φέρουσας ικανότητας στο τουριστικό μάνατζμεντ.

Το ερώτημα αυτό βασίζεται στα εξής: Είναι τα κατώτερα όρια κάποιου παράγοντα που προσδιορίζει το πραγματικό μέγεθος της φέρουσας ικανότητας, και ο παράγοντας αυτός δεν είναι απαραίτητο να είναι περιβαλλοντικός. Ένας προορισμός μπορεί να δέχεται λιγότερους επισκέπτες από αυτούς που μπορεί να υποστηρίξει το περιβάλλον αλλά περισσότερους από τον αριθμό που αποδέχεται ο τοπικός πληθυσμός.

Οι ανθρώπινες αξίες και αντιλήψεις αλλάζουν με τον χρόνο. Μεγαλύτερος αριθμός τουριστών μπορεί να είναι ευπρόσδεκτος εάν από τις περισσότερες δραστηριότητες τους επωφελούνταν ο τοπικός πληθυσμός. Ακόμα λόγω των φυσικών αυξομειώσεων του οικοσυστήματος τα όρια μεταβάλλονται συνεχώς. Επομένως ο έλεγχος του αριθμού των επισκεπτών δεν πρέπει να βασίζεται σε στατικά και ξεπερασμένα στατιστικά. Επενδύσεις μπορεί να γίνουν για να αυξηθεί η φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής (ανακύκλωση, ενημέρωση τουριστών και ντόπιων). Οι νέες τεχνολογίες ή μια πιο συνετή χρήση των φυσικών πόρων μπορούν επίσης να ανακουφίσουν το περιβάλλον.

5.2. Φάσεις Εκτίμησης Φέρουσας Ικανότητας

- Φάση Τεκμηρίωσης και Χαρτογράφησης:

Για να εκτιμήσουμε την φέρουσα ικανότητα μιας συγκεκριμένης περιοχής χρειάζονται πολλές πληροφορίες τις οποίες μπορεί να βρει κανείς μόνο με επιτόπου έρευνες. Στην φάση κύριος σκοπός είναι η συγκέντρωση και άντληση πληροφοριών από κρατικές και ιδιωτικές υπηρεσίες αλλά και ανάθεση εύρεσης στοιχείων σε ειδικευμένες επιχειρήσεις. Πληροφορίες από τα συστήματα G.I.S. θεωρούνται επίσης πολύ χρήσιμες για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας. Η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας δεν μπορεί να αφορά μόνο ένα συγκεκριμένο μέρος αλλά μια ολόκληρη τουριστική περιοχή. Πρέπει πρώτα απ' όλα λοιπόν να διασαφηνιστούν τα όρια της περιοχής. Ωστόσο πρέπει να ληφθούν υπ' όψη και οι γύρω περιοχές γιατί υπάρχει περίπτωση να έχουν επίδραση στην φέρουσα ικανότητα της υπό μελέτη περιοχής. Μια γενική εικόνα της περιοχής μπορεί να δοθεί από πληροφορίες που να αφορούν τα εξής χαρακτηριστικά: μέγεθος, μήκος και χαρακτηριστικά ακτογραμμών, γεωλογία, υδρολογία, χαρακτηριστικά μαρίνων, κλίμα, πρόνοια βλάστηση και είδη ζώων,

φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, συστήματα οικισμών, κατανομή τουριστικής χωρητικότητας, πληθυσμός, δίκτυο μεταφορών και υποδομών, διάρθρωση οικονομίας, ύπαρξη ή μη φυσικού και αστικού σχεδιασμού, γενικά προβλήματα που αφορούν την περιοχή (δημογραφικά κ.λπ.). Αξιοθέατα και κατηγοριοποίηση ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους(είδος, εποχικότητα, διάρκεια επίσκεψης, ένταση και ευαισθησία του αξιοθέατου).

Πληροφορίες σχετικές με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής θα έπρεπε να αναφέρονται στα εξής στοιχεία: υπάρχουσα πολιτική τουριστικής ανάπτυξης, εθνικές και τοπικές πολιτικές τουριστικής ανάπτυξης, υπάρχουσα τουριστική ζήτηση, οικονομικά αποτελέσματα της τουριστικής βιομηχανίας, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της τουριστικής βιομηχανίας, συγκριτικά στοιχεία κύριων χαρακτηριστικών του τουρισμού των γειτονικών περιοχών

Οι παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη για την φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής είναι :

1. Έκταση επιφάνειας
2. Τοπικός πληθυσμός
3. Πληθυσμιακή πυκνότητα
4. Συνολικός αριθμός κλινών
5. Συνολικός αριθμός κλινών σε ξενοδοχειακές μονάδες
6. Συνολικός αριθμός κλινών σε συμπληρωματικά καταλύματα
7. Ποσοστό των ξενοδοχειακών κλινών στο σύνολο των κλινών
8. Αριθμός καθισμάτων σε Catering
9. Συνολικός αριθμός τουριστών
10. Συνολικός αριθμός αλλοδαπών τουριστών
11. Συνολικός αριθμός διανυκτερεύσεων
12. Αριθμός διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών
13. Ποσοστό διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων
14. Διανυκτερεύσεις τον Ιούνιο
15. Διανυκτερεύσεις τον Ιούλιο
16. Διανυκτερεύσεις τον Αύγουστο

17. Διανυκτερεύσεις τον Σεπτέμβριο
18. Ποσοστό πληρότητας (αριθμός ημερών τον χρόνο)
19. Μέσος όρος διαμονής σε ημέρες
20. Συνολικός αριθμός ενεργού πληθυσμού
21. Ενεργός πληθυσμός στον τουρισμό
22. Ποσοστό ενεργού πληθυσμού στο σύνολο του πληθυσμού
23. Ποσοστό πληθυσμού που απασχολείται στον τουρισμό στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού
24. Συνολικό Α.Ε.Π.
25. Συνολικό εισόδημα από τον τουρισμό
26. Α.Ε.Π. ανά κάτοικο
27. Α.Ε.Π. ανά κάτοικο ενεργού πληθυσμού
28. Εισόδημα από τον τουρισμό ανά άτομο ενεργού πληθυσμού στον τουρισμό
29. Αριθμός εξοχικών κατοικιών
30. Αριθμός κλινών ανά 100 κάτοικους
31. Αριθμός κλινών ανά τ. Χ.
32. Αριθμός επισκεπτών ανά κάτοικο
33. Αριθμός διανυκτερεύσεων ανά κάτοικο

Από την στιγμή που όλες οι απαραίτητες πληροφορίες συγκεντρωθούν και γίνει η απεικόνισή τους σε χάρτες, κάποια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν πριν ακόμα γίνει ανάλυση των δεδομένων. Είναι εύκολο να αναγνωρίσει κανείς πως μια περιοχή λειτουργεί σε όρους τουρισμού, τα προβλήματα που υπάρχουν στον κλάδο καθώς και τις δυσαναλογίες και συγκρούσεις.

- Φάση Ανάλυσης

Στην φάση αυτή αναλύονται όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν στην πρώτη φάση. Σκοπός είναι να βρεθεί ο βαθμός και το είδος τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και οι περαιτέρω δυνατότητες. Όπως τονίστηκε και πριν πρέπει να αναλυθούν τα χαρακτηριστικά όχι μόνο της εξεταζόμενης περιοχής αλλά και της γύρω περιοχής.

Έπειτα απαιτείται η ανάλυση των υφιστάμενων περιορισμών (μελέτη νόμων που έχουν να κάνουν με την φύση, τον πολιτισμό, τις πηγές, τον φυσικό και αστικό σχεδιασμό κ.λπ.) και η εκτίμηση της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς. Γίνεται

εκτίμηση των υποδομών που υπάρχουν και μια αρχική εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, την οποία βοηθάει σε μεγάλο βαθμό η SWOT analysis (μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα). Σε λιγότερο αναπτυγμένα μέρη, η έλλειψη πόσιμου νερού ή η έλλειψη εργατικών χεριών που θα εργαστούν στον τουρισμό μπορεί να εμφανιστούν ως περιοριστικοί παράγοντες.

Τα πρότυπα που σχετίζονται με την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας είναι ποικίλα και διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή.

- Επιλογές τουριστικής ανάπτυξης

Γενικά τα βασικά σενάρια ανάπτυξης είναι τα ίδια για όλες τις περιοχές και χωρίζονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες:

1. Ελεύθερη ανάπτυξη χωρίς κανέναν περιορισμό
2. Εντατική τουριστική ανάπτυξη, με κάποιον έλεγχο
3. Ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού ή οικοτουρισμού
4. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

- Φάση εκτίμησης φέρουσας ικανότητας

Εφόσον έχει επιλεγθεί το κατάλληλο σενάριο τουριστικής ανάπτυξης ακολουθεί η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας και η εφαρμογή της. Για τη σωστή εφαρμογή της πρέπει να δοθούν οδηγίες στους ακόλουθους :

1. Τοπική κοινότητα
2. Περιφερειακά και κυβερνητικά όργανα
3. Παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης
4. Παράγοντες τουριστικής οικονομίας
5. Περιβαλλοντολόγοι και υπεύθυνοι χωροταξίας
6. Πρακτικές Εφαρμογές Φέρουσας Ικανότητας

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως απόλυτο μέγεθος αλλά στο πλαίσιο κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών συνθηκών. Θα πρέπει να σημειωθεί πως παράγοντες χρόνου και κλίμακας, όπως π.χ. η διάρκεια παραμονής, η διάρκεια χρήσης των τουριστικών πόρων, η χωρική διασπορά της τουριστικής ανάπτυξης κ.λπ., θα μπορούσαν να επηρεάσουν τα όρια της φέρουσας ικανότητας. (www.old.eyploia.gr)

5.3. Προβλήματα που προκύπτουν ξεπερνώντας το όριο της φέρουσας ικανότητας

Η παρουσία των τουριστών μπορεί να παράγει δυο κατηγορίες προβλημάτων, την παραγωγή στερεών και υγρών αποβλήτων (που η διαχείριση τους επιβαρύνει την τοπική κοινωνία και η επεξεργασία και η διαχείριση τους πρέπει να ανταποκρίνεται επαρκώς) και την περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ μονίμων κατοίκων και τουριστών εξαιτίας χρήσης παραγωγικών πηγών και υπηρεσιών αλλά και λόγω των επιπτώσεων της λειτουργίας της οικονομίας στην περιοχή.

Για να εξασφαλίσουμε τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας είναι απαραίτητο να σχεδιαστεί η τουριστική προσφορά και να αναλύεται το δυναμικό της, οι περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές καταστάσεις στην περιοχή για να υπολογισθεί η δυνητική επιβάρυνση σε σχέση με τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής.

Στον ελληνικό χώρο η τουριστική ανάπτυξη οξύνθηκε στη δεκαετία του '70. Οι επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης που έγινε χωρίς σχεδιασμό όμως δεν ήταν παντού το ίδιο οξύμενες. Εκεί που υπήρχε σχέδιο πόλης η δόμηση ήταν διαφορετική, αλλά σε άλλες περιπτώσεις όπου δεν υπήρχαν χωροθετημένες αστικές δομές τα αποτελέσματα ήταν ολέθρια. Παντού οι οικοδομές τουριστικού ενδιαφέροντος έγιναν στον άξονα της ακτής σε μικρή απόσταση από την παραλία και παράλληλα με τους οδικούς άξονες. Επιπλέον η ανυπαρξία κτηματολογίου σε συνδυασμό με τους πλημμελείς ελέγχους των τοπικών αρχών έφεραν το νέο δομημένο περιβάλλον σε μη βιώσιμα επίπεδα, με μεγαλύτερη κάλυψη στα οικόπεδα και ξενοδοχεία με περιορισμένους ελεύθερους χώρους.

Χρόνο με το χρόνο και στις αρχές της δεκαετίας του '80 ο κόσμος άρχισε να γίνεται πιο ευαισθητοποιημένος, ο τουρισμός ανέβηκε σταδιακά, οι αφίξεις αυξήθηκαν και οι ανάγκες των επισκεπτών διαμορφώθηκαν σε νέα επίπεδα με αποτέλεσμα οι τουρίστες να ενδιαφέρονται για εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Προορισμοί χωρίς τις απαραίτητες υποδομές χρόνο με το χρόνο χάνουν το δυναμικό τους.

Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος δεν συγχωρείται πλέον. Αποτέλεσμα η ζήτηση τουρισμού να μειώνεται αισθητά στις περιοχές αυτές και σε συνδυασμό με την πτώση των τιμών η τουριστική βιομηχανία. Η εκτίμηση φέρουσας ικανότητας για την τουριστική βιομηχανία μιας περιοχής αλλά και ενός νησιού στο σύνολο του αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη συνεχή επιβίωση της τουριστικής βιομηχανίας ενός τόπου.

Μια και η ανάπτυξη χωρίς ολοκληρωμένο σχεδιασμό σε έναν τόπο σε τελικό επίπεδο τον καταστρέφει. Περιοχές που παλαιότερα είχαν τουρισμό σήμερα λόγω σειράς λαθών έχουν τεράστια μείωση στον τουρισμό λόγω ανυπαρξίας περιβαλλοντικής διαχείρισης. (Δεκλερής Μ., 2000)

5.4. Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Η οικονομική ευμάρεια που διαθέτει ένα αυξανόμενο ποσοστό κατοίκων του πλανήτη μας, η ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς και των μέσων ενημέρωσης είναι μερικοί από τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην ανάδειξη του τουρισμού ως ενός από τους πιο ισχυρούς και ραγδαία αναπτυσσόμενους οικονομικούς τομείς της παγκόσμιας κοινωνίας του 21 ου αιώνα. Η τουριστική βιομηχανία αντλεί την δύναμή της από εύθραυστες πηγές όπως το περιβάλλον, η ιστορία και ο πολιτισμός και συχνά χαρακτηρίζεται ως νόμισμα με δύο όψεις. Από τη μία, συνεισφέρει στην οικονομική άνθιση μιας περιοχής δημιουργώντας θέσεις εργασίας και εισροή συναλλάγματος ενώ από την άλλη, είναι παράγοντας περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιβαρύνσεων που συχνά εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία της τοπικής κοινωνίας και του τοπικού τουρισμού. Παραδείγματα από την παγκόσμια πραγματικότητα δείχνουν ότι η άκρατη, η ασχεδίαστη ή η λανθασμένη ανάπτυξη του τουρισμού επιφέρει, βραχυπρόθεσμα, γρήγορα οικονομικά οφέλη καταλήγοντας ωστόσο, μακροπρόθεσμα, σε χαμηλής ποιότητας τουριστική δραστηριότητα. Πολλοί τουριστικοί προορισμοί στην Ελλάδα και αλλού, έχουν ως στόχο τη συνεχή αύξηση του οικονομικού κέρδους που αποφέρει ο τουρισμός, έτσι συχνά προσανατολίζονται στην αναζήτηση ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού τουριστών χρησιμοποιώντας ως μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης τον μαζικό τουρισμό. Όμως, η μεγάλη πληθυσμιακή συγκέντρωση σε περιοχές με συγκεκριμένες περιβαλλοντικές και κοινωνικές δυνατότητες δημιουργεί διαταραχές στις συνθήκες της τοπικής κοινωνίας και δυσλειτουργίες όπως: συνωστισμό, μόλυνση του περιβάλλοντος, κατασπατάληση ή καταστροφή φυσικών και πολιτιστικών πηγών και ανταγωνισμό μεταξύ τοπικού πληθυσμού και τουριστικής βιομηχανίας για την χρησιμοποίηση αγαθών πρώτης ανάγκης (νερό, καύσιμα κ.λπ.), έργων υποδομής (δρόμοι, νοσοκομεία κ.λπ.), τόπων αναψυχής (μουσεία, πάρκα, παραλίες κ.λπ.). Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις εμποδίζουν την συνεχή και ομαλή διεξαγωγή της τουριστικής διαδικασίας αφού σύμφωνα με έρευνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Π.Ο.Τ.) η πλειοψηφία των τουριστών

σήμερα επιθυμεί να επισκέπτεται περιοχές με υψηλή περιβαλλοντική ποιότητα και έντονα στοιχεία τοπικού πολιτισμού.

Αρκετοί διεθνείς οργανισμοί σχετικοί με τον τουρισμό, το περιβάλλον και τον πολιτισμό (Π.Ο.Τ, UNEP , UNESCO κ.λπ.) προτείνουν ως διέξοδο από τα παραπάνω προβλήματα, κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα να σχεδιάζεται, να διευθύνεται και να αναπτύσσεται ώστε:

- Να είναι περιβαλλοντικά ανεκτή σε βάθος χρόνου,
- Να αποφέρει βιώσιμα οικονομικά οφέλη στις περιοχές που αναπτύσσεται
- Να είναι ηθικά και κοινωνικά σύμφωνη με τις τοπικές κοινωνίες και
- Να εξασφαλίζει την διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου για τις μελλοντικές γενιές.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την επιτυχή εφαρμογή, λειτουργία και αποδοτικότητα των παραπάνω χαρακτηριστικών σύμφωνα με τον Π.Ο.Τ, την Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλους διεθνείς οργανισμούς, είναι:

- 1) Συνεργασία: Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τουρισμός είναι μια περίπλοκη διαδικασία η οποία σχετίζεται με διαφορετικούς τομείς της κοινωνίας και της οικονομίας, γίνεται εμφανές ότι για την βιώσιμη ανάπτυξη του απαιτείται αμοιβαίος σεβασμός, ενότητα και μόνιμη συνεργασία μεταξύ όλων των ιδιωτικών και δημόσιων φορέων, που οι δραστηριότητές τους άπτονται του τουρισμού άμεσα ή έμμεσα σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Μέσω αυτής της συνεργασίας κάθε αναπτυξιακός σχεδιασμός, που αφορά τουριστικές υποδομές, επενδύσεις (δημόσιες ή ιδιωτικές), αλλά και κάθε άλλο στοιχείο που συμβάλλει στην ανάπτυξη και διεύθυνση του τουρισμού γίνεται απόρροια κοινής πολιτικής και στόχων. Είναι ουσιαστικό η συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα να στηρίζεται στην καλή θέληση όλων των μερών για την επιτυχία ενός κοινού σκοπού (βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη) και όχι στην ικανοποίηση ιδιοτελών συμφερόντων.
- 2) Τοπική συμμετοχή: Οι ανάγκες, οι προσδοκίες, τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά και τα προβλεπόμενα οφέλη από τον τουρισμό διαφέρουν σημαντικά από την μια περιοχή στην άλλη. Έτσι δεν υπάρχει ένα είδος σχεδιασμού βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που να ταιριάζει σε περισσότερους από έναν τουριστικούς προορισμούς. Αν και γενικές

κατευθυντήριες γραμμές μπορούν να ορισθούν σε εθνικό επίπεδο, ωστόσο οι τοπικές κοινωνίες με συμμετοχή εκπροσώπων όλων των τοπικών φορέων (δημόσιο, τουριστική βιομηχανία, μη-κυβερνητικές περιβαλλοντικές και πολιτιστικές οργανώσεις, οργανώσεις πολιτών, επιστημονικοί φορείς κ.λπ.) και συχνή επικοινωνία με τον τοπικό πληθυσμό είναι εκείνοι που θα σχεδιάσουν και θα αναπτύξουν το είδος του τουρισμού που θέλουν να προσφέρουν. Χρήσιμο εργαλείο για την πραγμάτωση μιας τέτοιας διαδικασίας έχει αποδειχθεί η δημιουργία και εφαρμογή της Τοπικής Ατζέντας 21.

Με την εξασφάλιση της τοπικής συμμετοχής στον σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης επιτυγχάνεται:

- ανάπτυξη τουριστικής δραστηριότητας η οποία επιφέρει κέρδη κυρίως στην τοπική κοινωνία και όχι σε εξωτερικούς οικονομικούς παράγοντες, (π.Χ. πολυεθνικές εταιρίες ξενοδοχείων, τουριστικών γραφείων κ.λπ.),
- καλύτερη αποδοχή του τουρισμού από τους κατοίκους της περιοχής,
- ενεργητική συμμετοχή των κατοίκων για την διατήρηση των τοπικών τουριστικών πηγών.

- 3) Εκπαίδευση: Η άρτια επαγγελματική κατάρτιση όχι μόνο των διευθυντικών στελεχών του τουρισμού αλλά όλων όσων απασχολούνται σε αυτόν, συνεισφέρει στην καλύτερη προσφορά τουριστικών υπηρεσιών και στην ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος. Επιπλέον, ο εμπλουτισμός των επαγγελματικών εκπαιδευτικών ή επιμορφωτικών προγραμμάτων με θέματα που αφορούν τις έννοιες, τα κριτήρια, τα οφέλη, και τις πρακτικές του βιώσιμου τουρισμού βοηθά τους ανθρώπους που ασχολούνται με αυτόν να προβληματιστούν, να αναζητήσουν τους παράγοντες που συνεισφέρουν στην βιωσιμότητα του τουριστικού προϊόντος και να κατανοήσουν σε βάθος τις διαφορετικές πρακτικές μεταξύ μαζικού τουρισμού και εναλλακτικών τουριστικών μοντέλων (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, ιστορικός τουρισμός, πολιτισμικός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός κ.λπ.). Μερικά από τα γενικά θέματα μιας τέτοιας εκπαίδευσης/επιμόρφωσης μπορούν να είναι:

- Έννοια, αρχές, και πρακτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.
 - Είδη και χαρακτηριστικά εναλλακτικών μορφών τουριστικής ανάπτυξης.
 - Ζητήματα περιβαλλοντικής προστασίας.
 - Ζητήματα προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς.
 - Είδη προς εξαφάνιση (του ζωικού και φυτικού βασιλείου) και σχετική νομοθεσία.
 - Ζητήματα διεθνούς περιβαλλοντικής νομοθεσίας.
 - Πιστοποιητικά περιβαλλοντικής ποιότητας (π.χ. μπλε σημαίες) και κριτήρια απόκτησής τους.
- 4) Ποιότητα: Η διατήρηση του κύρους του τουριστικού προϊόντος κάθε περιοχής γίνεται όλο και δυσκολότερη στα πλαίσια του συνεχώς αυξανόμενου ανταγωνισμού σε διεθνές επίπεδο. Η προσφορά ποιοτικού τουρισμού που εξασφαλίζει την προστασία των τουριστικών πηγών και ικανοποιεί τις επιθυμίες των επισκεπτών και των μόνιμων κατοίκων πρέπει να είναι κύριο μέλημα όλων των φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών) που σχεδιάζουν και διευθύνουν την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής με στόχο την βιωσιμότητά της. Η έννοια ποιοτικός τουρισμός δεν ταυτίζεται απαραίτητα με την έννοια πολυτελής- ακριβός τουρισμός. Αναφέρεται στο είδος τουριστικής δραστηριότητας η οποία προστατεύει τις τουριστικές πηγές, προσελκύει τουρίστες που σέβονται την τοπική κοινωνία και το περιβάλλον της και προσφέρει τουριστικά αξιοθέατα, ανέσεις και υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στην αξία των χρημάτων που δαπανώνται γι' αυτά. (www.oikologos.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΜΒΛΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ

6.1. Οι στόχοι

Η υψηλή εποχικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος συνεπάγεται μικρή αξιοποίηση των κλιμών σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες και μικρότερο σχετικό επίπεδο απασχόλησης. Η υπάρχουσα τάση η οποία διαγράφεται είναι τέτοια ώστε η δωδεκάμηνη εποχικότητα να χειροτερεύει διαχρονικά, η διαφορά δωδεκάμηνης

εποχικότητας με τις ανταγωνίστριες χώρες να διευρύνεται και να μειώνεται σταδιακά η σχετική σημασία του χειμερινού τουρισμού. Το ελληνικό τουριστικό προϊόν έχει αποκτήσει την εικόνα των θερινών και μόνο διακοπών με κύριο πελάτη τον ευρωπαϊό τουρίστα και μάλιστα με διαχρονικά αυξανόμενο μερίδιο και εποχικότητα. Η εποχικότητα των αφίξεων της θερινής περιόδου Μαΐου- Ιουνίου τείνει να έχει μεγαλύτερη διασπορά στα άκρα της θερινής περιόδου Μαΐου- Ιουνίου και Σεπτεμβρίου- Οκτωβρίου. Οι δυνάμεις της αγοράς, πάντως φαίνεται να εξαντλούν τις όποιες δυνατότητες άμβλυνσης της εποχικότητας, αφού έχουν επενεργήσει θετικά μόνο στη θερινή περίοδο και υπάρχουν σημαντικά εμπόδια για την περαιτέρω άμβλυνση της εποχικότητας. Εκτιμάται ότι η άμβλυνση της εποχικότητας των τουριστικών ροών στη θερινή περίοδο έχει φθάσει σε σημείο σταθεροποίησης και συνεπώς, δε θα συνεχιστεί η μείωση της εποχικότητας η οποία παρατηρήθηκε στο διάστημα 1992-1995. Για τη μεταβολή του υπάρχοντος τουριστικού προτύπου του ελληνικού τουρισμού και την αντιστροφή της μακροχρόνιας τάσης χειροτέρευσης θα πρέπει να υπάρξει δυναμική ενεργητική πολιτική.

Η πολιτική για την άμβλυνση της εποχικότητας πρέπει να επιδιώξει 2 ειδικότερους στόχους:

Ενίσχυση του τουριστικού ρεύματος στους εκτός αιχμής θερινούς μήνες, ώστε να υπάρχει μεγαλύτερη πληρότητα των ξενοδοχείων στους μήνες αυτούς. Ο συγκεκριμένος στόχος δεν απαιτεί τόσο τη μεταβολή της εικόνας του τουριστικού προϊόντος ως θερινού προορισμού αλλά κυρίως την καλύτερη και πιο ισόρροπη προβολή του προϊόντος αυτού

Δημιουργία και ενίσχυση χειμερινού τουρισμού, ώστε να παραμείνει σε λειτουργία μεγαλύτερος αριθμός ξενοδοχείων στη χειμερινή περίοδο. Ο στόχος αυτός είναι θεωρητικά πιο δύσκολος και απαιτεί τόσο τη ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού όσο και την αποτελεσματική προβολή τους. Χρειάζεται δηλαδή, αφενός επανατοποθέτηση του ελληνικού προϊόντος για να προσελκύσει ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων και αφετέρου έντονη προώθηση του προϊόντος αυτού.

Η επίτευξη των δύο αυτών στόχων, και ιδίως της δημιουργίας και της προβολής του χειμερινού προϊόντος, απαιτεί την αντιμετώπιση μιας σειράς εμποδίων για τη μείωση της εποχικότητας. (www.grhotels.com)

6.2. Τα εμπόδια που παρουσιάζονται στην άμβλυνση της εποχικότητας στον τουρισμό

Τα σπουδαιότερα εμπόδια που παρουσιάζονται για την άμβλυνση της εποχικότητας στον τουρισμό είναι τα εξής:

- **Αερομεταφορές:** Η μεταφορά των τουριστών προς τους προορισμούς αποτελεί το μεγαλύτερο εμπόδιο για την άμβλυνση της εποχικότητας. Αυτό ισχύει κυρίως για τη χειμερινή περίοδο επειδή οι τουριστικοί πράκτορες οργανώνουν ναυλωμένες πτήσεις μόνο στο διάστημα Μαΐου- Οκτωβρίου και για τους προορισμούς που αποκτούν ενδιαφέρον για αυτούς. Μικρή ζήτηση για τους ελληνικούς προορισμούς τους χειμερινούς μήνες, η οποία δεν εξασφαλίζει μεγάλη πληρότητα στις πτήσεις αλλά ούτε και μεγάλη συχνότητα, κάνει απρόσφορη τη λειτουργία CHARTERS προς προορισμούς εκτός Αθηνών. Έτσι ακόμα και αν υπάρχει το τουριστικό προϊόν, είναι καλά οργανωμένο και προσφέρεται στη σωστή τιμή η έλλειψη αεροπορικών συγκοινωνιών αποτελεί το σημαντικότερο εμπόδιο για την ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού σε περιφερειακούς επώνυμους προορισμούς όπως η Ρόδος, η Κέρκυρα και η Κρήτη. Όσον αφορά την ενίσχυση της θερινής περιόδου οι μεταφορές αποτελούν και πάλι μεγάλο πρόβλημα για την περιφερειακή ανάπτυξη των προορισμών ιδιαίτερα στους εκτός αιχμής μήνες. Το μεγαλύτερο πρόβλημα αποτελούν τα αεροδρόμια, τα οποία δεν είναι διεθνών προδιαγραφών και δεν διαθέτουν κατάλληλους αεροδιάδρομους ώστε να εξυπηρετούν πτήσεις μεγάλων αεροπλάνων. Η ευχέρεια των τουριστικών πρακτόρων να επιλέξουν το μέγεθος του αεροπλάνου για τον προορισμούς που τους ενδιαφέρουν, αυξάνει την πληρότητα των πτήσεων και μειώνει το μεταφορικό κόστος και το κόστος των πακέτων που προσφέρουν.
- **Ελάχιστο μέγεθος τουρισμού**

Η ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού(αλλά και γενικότερα του περιφερειακού τουρισμού) προϋποθέτει τη δημιουργία ενός ελάχιστου μεγέθους το οποίο:

- Θα διατηρήσει τα τουριστικά καταστήματα, εστιατόρια, μπαρ ξενοδοχεία κλπ., ανοιχτά ώστε να προσφέρονται οι απαιτούμενες υπηρεσίες προς τους τουρίστες
- Θα λειτουργήσει πολλαπλασιαστικά προς τους tour operators, οι οποίοι θα αποδεχθούν το συγκεκριμένο προορισμό ως αξιόπιστο.

Τόσο οι παραδοσιακοί όσο και οι νέοι προορισμοί, οι οποίοι έχουν τα φυσικά χαρακτηριστικά που επιζητούν οι επισκέπτες (φυσική ομορφιά, αρχαιολογικό ενδιαφέρον, ηλιοφάνεια) τα ειδικά χαρακτηριστικά(συνεδριακό κέντρο, αθλητικές εγκαταστάσεις) και εφόσον δημιουργηθεί σε αυτούς ένα ελάχιστο μέγεθος τουρισμού, θα μπορέσουν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των τουριστικών πρακτόρων, ώστε να συμπεριληφθούν στα προσφερόμενα πακέτα.

Η δημιουργία ελάχιστου μεγέθους δεν είναι άγνωστη στην οικονομική θεωρία και πρακτική, ιδιαίτερα σε βιομηχανικούς κλάδους οι οποίοι χαρακτηρίζονται από μεγάλες επενδύσεις για παραγωγή με μικρό κόστος και από απαιτούμενο ελάχιστο μέγεθος αποτελεσματικής παραγωγής.

- Βελτίωση και επέκταση της τουριστικής υποδομής

Η υποδομή του τουρισμού που συνδέεται με ειδικές μορφές τουρισμού και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ένα πλαίσιο άμβλυνσης πολιτικής είναι ανεπαρκής. Η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού απαιτεί τη δημιουργία νέας και βελτίωση της ήδη υπάρχουσας τουριστικής υποδομής. Η υποδομή για χειμερινά σπορ, (ορειβατικά μονοπάτια, αθλητικές εγκαταστάσεις, γήπεδα γκολφ, συνεδριακά κέντρα, μαρίνες κλπ.) είναι ανεπαρκής. Στη Μάλαγα της Ισπανίας για παράδειγμα ο μη θερινός τουρισμός έχει αναπτυχθεί με άξονες τον αθλητικό τουρισμό (γκολφ, ποδηλατοδρομία) και τον τουρισμό της τρίτης ηλικίας. Ανάλογες προσπάθειες έχουν γίνει και στην Κύπρο με την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Η δημιουργία υποδομής για χειμερινό τουρισμό πρέπει να αναπτυχθεί οργανωμένα και προγραμματισμένα, ώστε οι επενδύσεις που θα απαιτηθούν να αποδώσουν σε σύντομο χρονικό διάστημα και μοναδικό τρόπο επίτευξης αποτελεί η σύνδεση της υποδομής αυτής με την ανάπτυξη συγκεκριμένων μορφών τουρισμού.

- Δυσλειτουργίες στην αγορά εργασίας

Το πρότυπο του θερινού τουρισμού το οποίο έχει επικρατήσει στην Ελλάδα έχει παγιώσει ένα εποχικό πρότυπο εργασίας στον τουριστικό κλάδο, το οποίο θα είναι δύσκολο να ανατραπεί. Οι υψηλές αμοιβές στη θερινή περίοδο και οι συμπληρωματικές εργασίες στη χειμερινή, αλλά και τα επιδόματα ανεργίας έχουν ενισχύσει τις δυσλειτουργίες της αγοράς εργασίας στα τουριστικά επαγγέλματα. Πιθανόν να απαιτηθούν σημαντικές προσπάθειες ώστε να υπερβληθούν τα αντίκίνητρα για την προσέλκυση του κατάλληλου προσωπικού στη χειμερινή περίοδο,

αλλά και να εισαχθούν νέοι τρόποι απασχόλησης οι οποίοι θα ενισχύσουν την ευελιξία της αγοράς και θα μειώσουν το κόστος λειτουργίας των ξενοδοχείων.

- Βελτίωση της ξενοδοχειακής υποδομής

Η ξενοδοχειακή υποδομή πρέπει να προσαρμοστεί και να βελτιωθεί για να δεχθεί επισκέπτες, οι οποίοι αφενός θα παραμένουν περισσότερες ώρες στο ξενοδοχείο και αφετέρου έχουν διαφορετικές ανάγκες από ότι στη θερινή περίοδο. Υπάρχει σημαντική ανάγκη για βελτίωση των ξενοδοχειακών και βοηθητικών χώρων ώστε να ικανοποιούν τις πρόσθετες ανάγκες. Είναι χαρακτηριστικό επίσης ότι στις ανταγωνίστριες χώρες στις οποίες έχει αναπτυχθεί ικανοποιητικό μέγεθος χειμερινού τουρισμού, η δομή της ξενοδοχειακής υποδομής υπερτερεί της ελληνικής ως προς τις υψηλότερες κατηγορίες. Η ελληνική Ξενοδοχία διαθέτει μεν πληθώρα κλινών, αλλά σε χαμηλότερες κατηγορίες από τις ανταγωνίστριες χώρες.

- Ανάπτυξη και προώθηση του χειμερινού τουριστικού προϊόντος

Η ανάπτυξη του χειμερινού τουρισμού θα πρέπει να στηριχθεί στη δημιουργία και προσφορά του κατάλληλου τουριστικού προϊόντος. Αντίθετα με τον μαζικό τουρισμό της θερινής περιόδου, ο χειμερινός τουρισμός είναι περισσότερο διαφοροποιημένος και διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες μικρότερων ομάδων τουριστών από ότι ο θερινός τουρισμός. Ο τουρισμός ολιγοήμερων διακοπών και νεαρών νιόπαντρων ζευγαριών, όπως αυτός που κατευθύνεται από την κεντρική Ευρώπη στην Μάλαγα της Ισπανίας και στις πρωτεύουσες της Ευρώπης είναι σημαντικά διαφοροποιημένος από τον τουρισμό τρίτης ηλικίας και τον συνεδριακό τουρισμό. Πρέπει συνεπώς να αναπτυχθούν χειμερινοί προορισμοί με διαφοροποιημένο προϊόν, ώστε να απευθυνθεί στις διάφορες ομάδες καταναλωτών- τουριστών και να καλυφθούν οι ανάγκες τους σωστά. Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού προϋποθέτει πρώτον, την ύπαρξη του κατάλληλου τουριστικού προϊόντος, δεύτερον την κατάλληλη προβολή του και τρίτον, την υποδομή στην οποία στηρίζονται οι μορφές αυτές είτε είναι άμεσα συνδεδεμένες (αθλητικές εγκαταστάσεις) είτε έμμεσα (δρόμοι, ευκολία πρόσβασης).

- Δωδεκάμηνη, συνεχής και συνεπής προβολή

Δωδεκάμηνη, συνεχής και συνεπής προβολή των ελληνικών τουριστικών προορισμών στις χώρες προέλευσης των τουριστών αποτελεί το βασικότερο τρόπο αντιμετώπισης του προτύπου θερινών διακοπών που έχει επικρατήσει για την Ελλάδα τους μήνες αιχμής. Η διαφοροποίηση της διαφήμισης για να απευθύνεται σε ομάδες

ειδικών ενδιαφερόντων μπορεί να αποτελέσει τρόπο προβολής όχι μόνο του χειμερινού τουριστικού προϊόντος, αλλά και της ανατροπής της εικόνας του θερινού προορισμού τριών μηνών. (www.grhotels.com)

6.3. Η μη χειμερινή περίοδος

Στην πράξη, κατά πάσα πιθανότητα είναι πολύ πιο δύσκολο να επιτύχουμε ορατά θετικά αποτελέσματα κατά τη χειμερινή περίοδο σε σύγκριση με την ενδιάμεση περίοδο, και ιδίως με τους μήνες που βρίσκονται στις παρυφές της περιόδου αιχμής. Διότι το τουριστικό προφίλ της Ελλάδος, Ήλιος-Θάλασσα, δεν είναι, όπως πολλοί πιστεύουν, αποτέλεσμα της κατευθύνσεως, του προσανατολισμού που ακολούθησε η προσφορά τουριστικών υπηρεσιών. Αντιθέτως, αιτιάζεται κατά κύριο λόγο από τις άριστες κλιματολογικές συνθήκες και την ασυνήθη ποικιλία που παρέχει η χώρα για την ικανοποίηση αναγκών διακοπών-αναψυχής, που αποτελεί τον κύριο όγκο του παγκόσμιου διεθνούς τουρισμού. Το πρόβλημα της εποχικότητας έχει θεσμική υπόσταση, η οποία με τη σειρά της είναι απότοκος των προϋποθέσεων που πρέπει να ικανοποιούνται, ώστε να επιτυγχάνεται ο σκοπός των διακοπών και της αναψυχής. Ως εκ τούτου, είναι ουτοπικό να επιχειρήσει κανείς τομή στο δομικό αυτό στοιχείο. Είναι, εν 'τούτοις και καταρχήν, εφικτές βελτιώσεις εντός ορίων, με πιθανότατα ευδιάκριτο αποτέλεσμα.

6.4. Η εποχικότητα των αφίξεων σε σχέση με τη χώρα προέλευσης των τουριστών

Η εποχικότητα των αφίξεων των τουριστών από την Ιαπωνία και τις ΗΠΑ είναι ιδιαίτερα χαμηλή, σε αντίθεση με την εποχικότητα των τουριστών από την Κεντρική Ευρώπη, τις Σκανδιναβικές χώρες και την Αγγλία. Χαμηλότερη του μέσου όρου εποχικότητα εμφανίζουν οι τουρίστες από Ανατολική Ευρώπη, και κυρίως από τις Βαλκανικές χώρες. Οι Σκανδιναβοί εμφανίζουν την υψηλότερη εποχικότητα. Μόλις το 8,8% των Σκανδιναβών επισκέπτονται την Ελλάδα στη χειμερινή περίοδο. Οι Άγγλοι τουρίστες αποτελούν τη δεύτερη με υψηλότερη εποχικότητα ομάδα τουριστών, με ποσοστό επισκεπτών τη χειμερινή περίοδο 7,4%. Οι Γερμανοί, Ολλανδοί και Γάλλοι τουρίστες εμφανίζουν παρόμοιο εποχικό πρότυπο, με τους

Γάλλους να έχουν τη χαμηλότερη εποχικότητα από τις υπόλοιπες χώρες αλλά και τη μικρότερη εξάρτηση από τους τουριστικούς πράκτορες. Οι Ιταλοί επίσης εμφανίζουν όπως όλοι οι Τουρίστες της Κεντρικής Ευρώπης, διαχρονικά αυξανόμενη εξάρτηση από τους tour operators αν και αυτή παραμένει μικρότερη σε σύγκριση με τους άλλους Ευρωπαίους τουρίστες. Συνολικά παρατηρείται αυξανόμενη εξάρτηση όλων των Ευρωπαίων τουριστών από τους τουριστικούς πράκτορες, αύξηση του ποσοστού των ταξιδιωτών που χρησιμοποιούν ναυλωμένες πτήσεις και αύξηση της δωδεκάμηνης εποχικότητας των Ευρωπαίων, οι οποίοι τείνουν να επισκέπτονται την Ελλάδα κυρίως τους θερινούς μήνες.

6.5.Εποχικότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα

Ο ρυθμός αύξησης των αφίξεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα δεν ακολουθεί τον ρυθμό αύξησης των τουριστών στα σύνορα και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον υπάρχει σημαντική αύξηση των παράνομων δωματίων, που απορροφά διανυκτερεύσεις, και δεύτερον η αυξανόμενη εξάρτηση των ξενοδοχείων από τον οργανωμένο τουρισμό συνεπάγεται παραμονή στο ίδιο ξενοδοχείο για μεγαλύτερο διάστημα από αυτό των μεμονωμένων τουριστών. Παρατηρείται πάντως αύξηση του μεριδίου των αφίξεων της θερινής περιόδου σε βάρος της χειμερινής με αντίστοιχα μεγαλύτερη διασπορά των αφίξεων αυτών στους εκτός αιχμής μήνες. Αποτέλεσμα είναι η δωδεκάμηνη εποχικότητα των αφίξεων στα ξενοδοχειακά και συναφή καταλύματα να έχει αυξηθεί με αντίστοιχη μείωση της εποχικότητας στην θερινή περίοδο.

Η εποχικότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα πολυτελείας είναι χαμηλότερη κατά 24,8% από τον μέσο όρο των κατηγοριών ΑΑ'-Ε'. Η εποχικότητα των διανυκτερεύσεων ανά περιφέρεια δείχνει ότι η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη έχουν τη χαμηλότερη εποχικότητα από όλες τις περιφέρειες. Χαμηλότερη του μέσου όρου εποχικότητα έχει η Κ. Μακεδονία, η Δ. Ελλάδα και η Κρήτη. Ελαφρά υψηλότερη οι Νήσοι του Αιγαίου, η Πελοπόννησος, η Στερεά Ελλάδα, η Ήπειρος, η Α. Μακεδονία και η Α. Θράκη. Σημαντικά υψηλότερη τα νησιά του Ιονίου πελάγους, το Βόρειο Αιγαίο και η Θεσσαλία.(www.grhotels.com)

6.6.Προτάσεις για την άμβλυνση της εποχικότητας του τουρισμού

Για να πετύχουμε άμβλυνση της εποχικότητας στη χώρα μας πρέπει αρχικά να ορίσουμε την αγορά στόχο. Οι χώρες άφιξης στην Ελλάδα που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ποσοστό εποχικότητας είναι κυρίως οι Σκανδιναβικές και οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Θα προσπαθήσουμε οπότε να στοχεύσουμε σε χώρες όπως η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και στις χώρες της Σκανδιναβίας.

- 1) Πολιτειακές παρεμβάσεις οι οποίες θα αποσκοπούν στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των τουριστικών υποδομών εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη χώρα. Επίσης θα στοχεύουν στη βελτίωση του συγκοινωνιακού δικτύου, των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων και γενικότερα στην διατήρηση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών.
- 2) Διαφήμιση και προώθηση της χώρας στο εξωτερικό με ιδιαίτερη προβολή του φυσικού πλούτου της χώρας και τις ποικίλες δραστηριότητες που μπορεί ο επισκέπτης να συμμετέχει (αθλητικές δραστηριότητες, Πολιτισμικές κ.α.). Προώθηση της χώρας ως ένας προορισμός με οικολογικό χαρακτήρα.
- 3) Ανάδειξη της γαστρονομίας και των διαφόρων προϊόντων προστατευμένης ονομασίας προέλευσης.
- 4) Σωστή εκπαίδευση και κατάρτιση του προσωπικού στις τουριστικές επιχειρήσεις ώστε να παρέχουν στους επισκέπτες τις κατάλληλες υπηρεσίες.
- 5) Ποιοτική και όχι ποσοτική βελτίωση του τουρισμού στη χώρα μας. Προώθηση και προβολή νέων εναλλακτικών μορφών τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στη χώρα.
- 6) Ανάπτυξη και προώθηση του χειμερινού τουριστικού προϊόντος πέρα από το προϊόν του Ηλιού και της θάλασσας. Αυτό προϋποθέτει την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού που απευθύνεται σε μικρές ομάδες. Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού προϋποθέτει πρώτον, την ύπαρξη του κατάλληλου τουριστικού προϊόντος, δεύτερον την κατάλληλη προβολή του και τρίτον, την υποδομή στην οποία στηρίζονται οι μορφές αυτές είτε είναι άμεσα συνδεδεμένες (αθλητικές εγκαταστάσεις) είτε έμμεσα (δρόμοι, ευκολία πρόσβασης).

- 7) Δημιουργία υποδομής για χειμερινό τουρισμό. Πρέπει να αναπτυχθεί οργανωμένα και προγραμματισμένα, ώστε οι επενδύσεις που θα απαιτηθούν να αποδώσουν σε σύντομο χρονικό διάστημα και μοναδικό τρόπο επίτευξης αποτελεί η σύνδεση της υποδομής αυτής με την ανάπτυξη συγκεκριμένων μορφών τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να λύσουν το πρόβλημα της εποχικότητας

7.1. Επαγγελματικός τουρισμός

Ιστορικά θεωρείται από τις παλαιότερες μορφές τουρισμού, αφού και κατά την αρχαιότητα ο άνθρωπος ταξίδευε σε διάφορα μέρη του κόσμου, για επαγγελματικούς λόγους, οι οποίοι είχαν να κάνουν κυρίως με το εμπόριο.

Επαγγελματικός τουρισμός είναι η δραστηριότητα των ατόμων, τα οποία χρησιμοποιούν, τις υπηρεσίες και τις υποδομές που ανήκουν στην τουριστική βιομηχανία, για λόγους που έχουν σχέση με το εργασιακό τους περιβάλλον.

Μιλώντας για επαγγελματικό τουρισμό εννοούμε τις μετακινήσεις που σκοπό έχουν να δώσουν στον επαγγελματία ή στον έμπορο την δυνατότητα να αποκομίσει οφέλη για την άσκηση του επαγγέλματος του ή της εμπορίας του με τη συμμετοχή του σε αποστολές και σε διάφορες εκθέσεις ή συνέδρια αντίστοιχου ενδιαφέροντος ή ακόμη να αντιπροσωπεύσει κάποια προϊόντα στον τόπο της μόνιμης διαμονής. (Θωμάς Σιταράς,-Χρήστος Τζένος,2007)

7.2.Ορεινός τουρισμός

Το ποδήλατο βουνού, η πεζοπορία(trekking), η αναρρίχηση και ο στίβος βουνού είναι μερικές από τις δραστηριότητες που έχει τη δυνατότητα να μετέχει ο λάτρης του ορεινού τουρισμού.

Το trekking είναι απλή πεζοπορία με αρκετές στάσεις, παρατήρηση του τοπίου, φωτογράφιση, ξεκούραση ή πικνίκ

Το ποδήλατο βουνού(mountain bike) είναι ποδήλατο 21 ταχυτήτων ειδικό για χωμάτινους δρόμους και διαδρομές στη φύση.

Η αναρρίχηση περιλαμβάνει προγράμματα με εύκολα-μέτρια πεδία δυσκολίας και στη συνέχεια πιο δύσκολα.

Ο στίβος βουνού ή περιπέτειας δίνει τη δυνατότητα σε ομάδες 6-8 ατόμων να προσπαθήσουν βάση σχεδίου να περάσουν με επιτυχία συγκεκριμένες δοκιμασίες.

Ο ορεινός τουρισμός, αν και παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον τουρισμό των χειμερινών σπορ , σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ταυτισθεί με αυτόν.

Κύριο χαρακτηριστικό του είναι ότι δεν έχει χρονικούς περιορισμούς και το σύνολο των δραστηριοτήτων υπαίθριας αναψυχής εκδηλώνεται αποκλειστικά και μόνο στις ορεινές περιοχές των χωρών που θέλουν να αναπτύξουν αυτή τη μορφή τουρισμού.

Η ανάπτυξη ορεινού τουρισμού στη χώρα μας απαιτεί τη δημιουργία υποδομών, ώστε να γίνει ευκολότερη η πρόσβαση στους ορεινούς όγκους, κατάλληλη προώθηση των συγκεκριμένων περιοχών που αναπτύσσεται ο ορεινός τουρισμός με παράλληλη συνεργασία των κρατικών φορέων, της τοπικής αυτοδιοίκησης και τις ιδιωτικής πρωτοβουλίας. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.3.Τουρισμός χειμερινών σπορ

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ είναι μια δυναμική μορφή τουρισμού που προσπαθούν να αναπτύξουν οι χώρες υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών στο πλαίσιο της προσπάθειας τους να διαφοροποιήσουν το τουριστικό προϊόν και με αυτόν τον τρόπο να αξιοποιήσουν και να εκμεταλλευτούν τους αδρανείς μήνες και να προσελκύσουν διάφορες κατηγορίες τουριστών, κυρίως τουρίστες υψηλής εισοδηματικής τάξης.

Ο τουρισμός χειμερινών σπορ καλύπτει το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που διεξάγονται στη διάρκεια του χειμώνα. Συγκεκριμένα καλύπτει τις δραστηριότητες εκείνες που εκδηλώνονται σε ορισμένο γεωγραφικό χώρο και για την ακρίβεια συνήθως σε ορεινές περιοχές σε συνδυασμό πάντα με ορισμένες κλιματολογικές συνθήκες, όπως για παράδειγμα, χαμηλές θερμοκρασίες που πλησιάζουν τους 0 βαθμούς κελσίου ή και κάτω από το 0, χιόνι κλπ.

Η ανάπτυξη του τουρισμού χειμερινών σπορ προϋποθέτει εκτός άλλων τη δημιουργία μιας κατάλληλης υποδομής και ανοδωμής, όπως για παράδειγμα, άρτια οργανωμένα

χιονοδρομικά κέντρα, πίστες πάγου για αγωνιστικά έλκηθρα και άλλης κατηγορίας έλκηθρα, αγωνιστικές πίστες σκι, πίστες σκι για παιδιά, αρχάριους και ερασιτέχνες σκιέρ, τουριστικά καταλύματα όλων των κατηγοριών και κυρίως 5 και 4ων αστέρων, συγκοινωνιακή σύνδεση των τόπων χειμερινών σπορ με τα μεγάλα αστικά κέντρα και τους χώρους άφιξης-αναχώρησης των τουριστών, όπως για παράδειγμα αεροδρόμια, σιδηροδρομικοί σταθμοί, λιμάνια κλπ. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.4.Τουρισμός παραχείμασης

Με τον όρο παραχείμαση εννοούμε την παραμονή ατόμων, που προέρχονται από μέρη με χαμηλές θερμοκρασίες τους χειμερινούς μήνες και προβλήματα υγείας που πηγάζουν από αυτές, σε περιοχές που τη συγκεκριμένη περίοδο οι θερμοκρασίες είναι ηπιότερες. Η παραμονή είναι συνήθως μακράς διάρκειας.

Στη χώρα μας τέτοιες περιοχές είναι η Κρήτη, η Ρόδος και οι νότιες περιοχές της Πελοποννήσου, αλλά αυτή η μορφή τουρισμού είναι ανύπαρκτη. Αυτό που υπάρχει είναι μια μορφή κλασικού τουρισμού διακοπών εκτός τουριστικής αιχμής με επίκεντρο κάποιες πολιτιστικές δραστηριότητες. Ο τουρισμός παραχείμασης για τη χώρα μας μπορεί να αποτελέσει μία από τις πολλές εναλλακτικές μορφές που μπορούν να αμβλύνουν το πρόβλημα της εποχικότητας και προς την κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να στραφεί η πολιτεία.

Τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν είναι βασικά επιδοτούμενα προγράμματα σε όλα τα στοιχεία του τουριστικού πακέτου ιδιαίτερα σε περιοχές που ευνοούν οι καιρικές συνθήκες και η υποδομή και η ανωδομή μπορεί να ανταποκριθεί στην κάλυψη των τουριστών που θα επιλέξουν αυτή τη μορφή τουρισμού. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.5.Bird-watching

Είναι ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού άγνωστο στο ευρύ κοινό, ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Είναι η παρατήρηση πουλιών, που στην αγγλική ορολογία ονομάζεται bird-watching. Η δραστηριότητα αυτή εκδηλώνεται στα δασικά οικοσυστήματα, στους υγροβιότοπους, (λίμνες, ποτάμια, λιμνοθάλασσες, έλη κλπ.) αλλά και στην καρδιά της πόλης, στο πλαίσιο κυρίως εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Στην χώρα μας η

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρία αλλά και το Ελληνικό Κέντρο Περίθαλψης Αγρίων Ζώων διοργανώνουν τέτοιες εξορμήσεις και δίνουν οδηγίες για τα είδη των πουλιών. Επίσης παρόμοια προγράμματα πραγματοποιούνται στους βιότοπους της Ξάνθης. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.6.Εκθεσιακός τουρισμός

Εκθεσιακός τουρισμός είναι ο τουρισμός που έχει σχέση με την επίσκεψη σε διάφορες εμπορικές εκθέσεις ατόμων που έχουν άμεσο ή έμμεσο ενδιαφέρον. Προσελκύουν δύο βασικές κατηγορίες τουριστών: τους εμπόρους που έρχονται να εκθέσουν τα προϊόντα τους και τους επισκέπτες που έρχονται από διάφορες περιοχές της χώρας ή από άλλες χώρες για να δουν, να ενημερωθούν και να κλείσουν συμφωνίες ή να κάνουν αγορές.

Οι εκθέσεις αυτές μπορεί να είναι γενικές ή ομαδικές και συνήθως πραγματοποιούνται σε περιόδους εκτός τουριστικής αιχμής, βοηθώντας έτσι στην άμβλυση του προβλήματος της εποχικότητας που παρουσιάζουν πολλές τουριστικές περιοχές διεθνώς. Συνήθως οργανώνονται σε μεγάλα αστικά κέντρα, ώστε οι επισκέπτες τους να μπορούν να συνδυάσουν την επαγγελματική τους ενημέρωση με κάποιες μορφές τουρισμού για παράδειγμα ο μορφωτικός τουρισμός, ο τουρισμός πόλης κλπ. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.7.Συνεδριακός τουρισμός

Τα τελευταία χρόνια η συνεχιζόμενη ανάγκη για επικοινωνία και ενημέρωση αυξάνεται ολοένα και περισσότερο. Άνθρωποι που έχουν κοινούς στόχους και ενδιαφέροντα συναντιούνται για να συνεδριάσουν, να συσκεφθούν ή να συναποφασίσουν. Επειδή όμως όλα αυτά τα άτομα όταν συνεδριάζουν δεν είναι δυνατόν να προέρχονται από τον ίδιο γεωγραφικό χώρο ορίζουν με βάση ορισμένα κριτήρια ένα κοινό μέρος για να πραγματοποιήσουν τη συνάντησή τους.

Συνέδριο ορίζεται κάθε προγραμματισμένο και οργανωμένο γεγονός στο οποίο οι παρευρισκόμενοι καλούνται να συμμετάσχουν και να συζητήσουν ένα θέμα κοινού ενδιαφέροντος. Οι μετέχοντες στο συνέδριο ονομάζονται συνέδριοι.

Το συνέδριο σχετίζεται με τον τουρισμό όταν οι σύνεδροι που μετέχουν σε αυτό δεν προέρχονται από την ίδια γεωγραφική περιοχή και χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες που ανήκουν στην τουριστική βιομηχανία, όπως αεροπορικές εταιρίες, ξενοδοχεία εστιατόρια κ.α. προκειμένου να εξυπηρετηθούν.

Ο συνεδριακός τουρισμός, αποτελεί μια από τις πλέον δυναμικές μορφές τουρισμού. Είναι η συμμετοχή διαφόρων ατόμων σε κάθε είδους συνέδριο, σεμινάριο, σύσκεψη ή συνεδρίαση με επιστημονικό ή άλλο περιεχόμενο , με σκοπό την επικοινωνία, την ανταλλαγή απόψεων και την ενημέρωση

Τα γενικά χαρακτηριστικά του συνεδριακού τουρισμού είναι:

- Διοργανώνονται συνήθως σε πόλεις με μεγάλα συνεδριακά κέντρα
- Διεξάγονται συνήθως τις περιόδους από Απρίλιο μέχρι Ιούνιο και από Σεπτέμβριο μέχρι Οκτώβριο σύμφωνα με τα στοιχεία του ICCA(International Conference and Convention Association). Για το διεθνή συνεδριακό τουρισμό διαπιστώνεται ότι οι κατ' εξοχήν μήνες του συνεδριακού τουρισμού είναι ο Μάιος, Σεπτέμβριος και Οκτώβριος, κατά τους οποίους πραγματοποιούνται τα περισσότερα συνέδρια, και ακολουθεί ο Ιούνιος.

Στην Ευρώπη η Μ. Βρετανία, η Ισπανία, η Ολλανδία και η Γαλλία συγκαταλέγονται μεταξύ των κυριότερων προτιμότερων χωρών προορισμού. Το Λονδίνο και η Νέα Υόρκη θεωρούνται από τους αγαπητούς προορισμούς. Μαδρίτη, Βιέννη, Κοπεγχάγη, Βαρκελώνη είναι οι πόλεις που παρουσιάζουν ανοδικές τάσεις. Παρίσι, Νίκαια είναι πάντα δημοφιλείς, ενώ η Αθήνα βρίσκεται στη 35η θέση διεθνώς και στην 25η στην Ευρώπη με ένα ποσοστό της τάξης του 1,2 % της παγκόσμιας αγοράς.

Η ελληνική αγορά συνεδριακού τουρισμού, αν και είναι αρκετά παλιά, μόνο τα τελευταία χρόνια άρχισε να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, ενώ η αύξηση της είναι κυρίως αποτέλεσμα του ενδιαφέροντος ξένων οργανισμών, οι οποίοι επιλέγουν την Ελλάδα ως τόπο διεξαγωγής των συνεδρίων τους.

Η Ελλάδα βρίσκεται στην εξαιρετικά χαμηλή αυτή θέση κυρίως λόγω έλλειψης, μέχρι σήμερα, μεγάλης χωρητικότητας συνεδριακών κέντρων.

Τα τελευταία χρόνια, ξεκίνησαν να λειτουργούν νέα σύγχρονα συνεδριακά κέντρα, πλήρως εξοπλισμένα και με αριθμό θέσεων σημαντικά μεγαλύτερο, βελτιώθηκαν οι υποδομές(αεροδρόμια, συγκοινωνιακά μέσα κλπ.).

Ο συνεδριακός τουρισμός, που αποτελεί βασική νέα μορφή ανάπτυξης, είναι συναλλαγματικά προσοδοφόρος, μπορεί να ασκείται όχι μόνο στις περιόδους αιχμής(συμβάλλοντας στη λύση της εποχικότητας του τουρισμού και των τουριστικών επαγγελμάτων), συνήθως αφορά τις υψηλές κατηγορίες τουριστικών καταλυμάτων και τέλος συμβάλλει σημαντικά στη διεθνή προβολή κάθε χώρας.

Είναι η μορφή του τουρισμού που απαιτεί ειδική υποδομή εξοπλισμού. Η διάρκεια των συνεδρίων κυμαίνεται από μία μέρα έως μία βδομάδα με ελάχιστες εξαιρέσεις υπέρβασης. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.8.Οικολογικός τουρισμός ή οικοτουρισμός

Οικολογικός τουρισμός είναι ο τουρισμός που αναπτύσσεται στο φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα σε περιοχές που χαρακτηρίζονται ως υψηλής οικολογικής αξίας, προστατευόμενες ή μη.

Σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό, δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής που εφαρμόζεται, ενώ ταυτόχρονα προωθεί την προστασία κατά αρχήν του φυσικού αλλά και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση του κοινωνικού ιστού.

Διακρίνεται από τις ακόλουθες αρχές:

- Να συμβάλλει ενεργά στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, να περιλαμβάνει τις τοπικές και γηγενείς κοινότητες στον προγραμματισμό του, την ανάπτυξη και λειτουργία που συμβάλλουν στην ευημερία τους, να ερμηνεύει τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά του προορισμού στον επισκέπτη.
- Να παραχωρεί καλύτερες υπηρεσίες στους ανεξάρτητους ταξιδιώτες, καθώς επίσης και στους οργανωμένους, για τις ομάδες μικρού μεγέθους.

Ο οικοτουρισμός είναι βιώσιμος τουρισμός, που ακολουθεί τις σαφείς διαδικασίες που:

- Εξασφαλίζουν την προγενέστερη ενημερωμένη συμμετοχή όλων των συμμετεχόντων, μέσα από ίση, ενεργή και αποτελεσματική συμμετοχή.

- Προάγουν την όλη διαδικασία για τους γηγενείς λαούς και την τοπική κοινότητα, να ελέγχουν και να διατηρήσουν τα ιδιαίτερα στοιχεία συμπεριφοράς και κουλτούρας. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.9.Θρησκευτικός τουρισμός

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού που αφορά μία κατηγορία ατόμων που επισκέπτονται ιερούς τόπους ή συμμετέχουν σε διάφορες θρησκευτικές εκδηλώσεις.

Ο κάθε θρησκευόμενος κάνει τουρισμό για λόγους λατρείας, για να λάβει μέρος σε ειδικές θρησκευτικές τελετές ή να εκπληρώσει κάποια εσωτερική επιθυμία του, ένα τάμα.

Η μορφή αυτή τουρισμού είναι περιορισμένης διάρκειας, συνήθως μία έως τρεις ημέρες. Τα τουριστικά πακέτα για θρησκευτικό τουρισμό είναι σχετικά φθηνότερα από εκείνα άλλων μορφών τουρισμού επειδή είναι λιγότερα.

Ο πλούτος των βυζαντινών μνημείων κάνει την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για χιλιάδες προσκυνητές. Μνημεία εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και τέχνης αιώνων, αμέτρητες εκκλησίες, μοναστήρια. Τα μετόχια και οι σκήτες, η μοναδική μοναστική πολιτεία του Άγιου όρους μαρτυρούν την πλούσια θρησκευτική κληρονομιά της χώρας και αποτελούν πόλο έλξης πολλών επισκεπτών. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.10.Τουρισμός πόλης

Πρόκειται για μία μορφή τουρισμού που έχει ως κύριο χαρακτηριστικό το ταξίδι και την επίσκεψη ατόμων σε μια πόλη με τουριστικό ενδιαφέρον (Αθήνα, Ρώμη, Λονδίνο, Παρίσι κ .α), όπου περιηγούνται για ένα μικρό χρονικό διάστημα, συνήθως τρεις έως τέσσερις ημέρες. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.11.Γεωτουρισμός

Ο γεωτουρισμός είναι μια μορφή πολιτιστικού-περιβαλλοντικού τουρισμού που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία τα οποία αξιοποιούνται για την προσέλκυση επισκεπτών με ειδικά ενδιαφέροντα.

Στηρίζεται στη μαγεία της ανακάλυψης και στη δύναμη της αυθεντικότητας που αποπνέει η επαφή με την φυσική κληρονομιά του τόπου μας.

Αν και είναι νέος όρος στην ορολογία της τοπικής ανάπτυξης, ο γεωτουρισμός εφαρμόζεται ήδη σε πολλές περιοχές στην Ευρώπη με σημαντικές προοπτικές δυναμικής συνέχειας και διάδοσης.

Ο ελληνικός χώρος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα οικολογικά και πολιτισμικά αποθέματα της γης και είναι διάσπαρτος από μοναδικής αξίας και σπουδαιότητας φυσικά γεωλογικά μνημεία που ονομάζονται και γεώτοποι.

Οι γεώτοποι, είναι χώροι(θέσεις) στους οποίους συναντώνται στοιχεία που καταγράφουν τη γεωλογική ιστορία της κάθε περιοχής. Αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες της αέναης εξέλιξης της ζωής και του πλανήτη. Γεώτοποι χαρακτηρίζονται τα ηφαίστεια, σπήλαια, φαράγγια, απολιθωματοφόρες θέσεις, μεγάλα γεωλογικά ρήγματα, αρχαία μεταλλεία και λατομεία, γεωμορφές και τοπία που σκάλισαν στη διάρκεια των γεωλογικών αιώνων οι δυνάμεις της φύσης. Γεώτοποι στην Ελλάδα είναι μερικοί από τους παρακάτω

Το απολιθωμένο Δάσος Λέσβου, τα φαράγγια της Σαμαριάς στην Κρήτη, του Βίκου και του Αώου στην Ήπειρο, τα σπήλαια της Αλιστράτης και των Πετραλώνων στη Μακεδονία, του Διρού και των Λιμνών στην Πελοπόννησο, ο βράχος και οι καταρράκτες της Έδεσσας, οι γεωμορφές των Μετεώρων, τα ηφαίστεια της Σαντορίνης και της Νισύρου, απολιθωματοφόρες θέσεις στο Πικέρμι Αττικής, στην Τήλο, τη Σάμο κ.α. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος,2007)

7.12.Σπηλαιολογικός τουρισμός

Η ανάπτυξη του σπηλαιολογικού τουρισμού είναι μια ακόμη μορφή οικολογικού τουρισμού που είναι συνδεδεμένη με την εξερεύνηση ή την περιήγηση φυσικών σπηλαίων. Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει δημοφιλής όχι μόνο χάρη στο σπηλαιολογικό πλούτο της χώρας μας αλλά κυρίως χάρη στην αξιοποίηση του. Τα ελληνικά βουνά είναι πλούσια σε διαβρώσεις των εδαφών τους που σχηματίζουν τα γνωστά μας σπήλαια, ενώ υπάρχουν επίσης αρκετά και ενδιαφέροντα θαλάσσια σπήλαια. Τα πετρώματα και οι ιδιαίτερες συνθήκες που οδήγησαν στη δημιουργία τους έχουν συνεισφέρει στο να δημιουργηθούν μέσα στα σπήλαια μικροί θησαυροί

τέχνης με σπάνιους συνδυασμούς διάκοσμου και φυσικής ομορφιάς. Σε συνδυασμό μάλιστα με το αρχαιολογικό ενδιαφέρον, αφού τα σπήλαια τράβηξαν από πολύ νωρίς το ενδιαφέρον του ανθρώπινου είδους ως τόποι κατοικίας και λατρείας, ο σπηλαιολογικός τουρισμός παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον και ζήτηση.

Ο παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού αναφέρει ότι ο τουρισμός στη φύση αναλογεί στο 7% της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης και εκτιμά ότι ποσοστό περίπου στο 20% των διεθνών αφίξεων αφορούν τον οικοτουρισμό, χωρίς να υπολογίσουμε τους ολοένα αυξανόμενους αριθμούς των εσωτερικών επισκεπτών.

Επίσης έχει υπολογισθεί ότι ενώ η γενική τάξη αύξησης του τουρισμού προσεγγίζει το 4% ετησίως, η ετήσια αύξηση του οικοτουρισμού αγγίζει ποσοστό που κυμαίνεται μεταξύ 10-30%. (Θωμάς Σιταράς- Χρήστος Τζένος, 2007)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Ορειβατικά καταφύγια

8.1. Ορισμός ορειβατικών καταφυγίων

-Τα ορειβατικά καταφύγια είναι εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής και διακρίνονται σε καταφύγια μόνιμης κατασκευής, φυλασσόμενα και μη, και σε καταφύγια έκτακτης ανάγκης. (<http://www.odigostoupoliti.eu>)

8.2. Ιστορία των ορειβατικών καταφυγίων

Το Σεπτέμβριο του 1927, στην κορυφή του Ολύμπου 24 Έλληνες, Γάλλοι και Ελβετοί ορειβάτες αποφάσισαν να ιδρύσουν στην Ελλάδα Ορειβατικό Σύνδεσμο. Μέχρι τότε, υπήρχαν λίγα άτυπα Σωματεία με διάφορες επωνυμίες.

Πράγματι, δύομισι χρόνια αργότερα, στις 20-2-1930, ιδρύθηκε ο Ελληνικός Ορειβατικός Σύνδεσμος (πρόδρομος της σημερινής Ελληνικής Ομοσπονδίας Ορειβασίας- Αναρρίχησης) που λειτούργησε ως Ομοσπονδία των Ορειβατικών-Χιονοδρομικών Σωματείων που συνεχώς ιδρύονταν στην Ελλάδα. Μέσα στα επόμενα χρόνια, η νεοσύστατη Ομοσπονδία υποστήριξε και συντόνισε μια μεγάλη προσπάθεια να κτισθούν στα βουνά καταλύματα, με σκοπό να διευκολύνονται οι ορειβάτες και οι

χιονοδρόμοι καθώς τα δύο αθλήματα εξελίσσονταν μαζί υπό τον σχεδιασμό και την επίβλεψη του Ε.Ο.Σ.

Αυτές οι ζεστές αετοφωλιές ονομάστηκαν ορειβατικά καταφύγια και κτίστηκαν με φυσικά υλικά όπως η πέτρα και το ξύλο. Δεν είχαν πολυτέλειες, κάλυπταν μόνο τις βασικές ανάγκες, παρείχαν όμως προστασία από το κρύο και έναν χώρο ζεστασιάς, ξεκούρασης και ανάκτησης δυνάμεων. Για την ιστορία, στις 8 Σεπτεμβρίου 1930, θεμελιώθηκε το πρώτο καταφύγιο του ΕΟΣ στον Όλυμπο στην θέση «Μπαλκόνι».
(<http://www.timbertrail.gr>)

8.3. Διακρίσεις καταφυγίων

Τα ορειβατικά καταφύγια διακρίνονται σε 2 κατηγορίες.

1. **Το καταφύγιο μόνιμης κατασκευής**, φυλασσόμενο και μη, είναι κτιριακή εγκατάσταση δυναμικότητας έως ογδόντα κλινών σε υψόμετρο πάνω από 900 μέτρα, που εξυπηρετεί την πεζοπορία, την ορειβασία και την αναρρίχηση και γενικά τις δραστηριότητες του ορεινού τουρισμού.
2. **Το καταφύγιο έκτακτης ανάγκης**, είναι κτιριακή κατασκευή μικρής κλίμακας για την προστασία ορειβατών, περιπατητών, αναρριχητών και ερευνητών από έκτακτα καιρικά φαινόμενα. Διακρίνονται σε μόνιμα και σε μεταφερόμενα καταφύγια έκτακτης ανάγκης. (<http://www.odigostoupoliti.eu>)

8.4. Τα ορειβατικά καταφύγια στην Ελλάδα

ΘΡΑΚΗ

- καταφύγιο Μιχάλης Θεοδορίδης(βουνό δυτική Ροδόπη)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- Καταφύγιο φαλακρού(βουνό φαλακρό)
- Καταφύγιο Στέργιος Χατζηγεωργίου(βουνό παγγαίο)
- Καταφύγιο Χρήστος Καραμπουρουνής(βουνό λαϊλιάς)
- Καταφύγιο Άνω Βροντού(βουνό λαϊλιάς)
- Καταφύγιο Χορτιάτη(βουνό χορτιάτης)
- Καταφύγιο ΣΧΟ Βέροιας(βουνό βέρμιο)
- Καταφύγιο Σελίου(βουνό βέρμιο)

- Καταφύγιο Γιάννης Χασιώτης(βουνό Πιέρια)
- Καταφύγιο Σαρακατσάνας(βουνό Πιέρια)
- Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός(βουνό Όλυμπος)
- Καταφύγιο Χρήστος Κάκαλος(βουνό Όλυμπος)
- Καταφύγιο Γιώσος Αποστολίδης(βουνό Όλυμπος)
- Καταφύγιο Δεσκάτης(βουνό Καμβούνια)
- Καταφύγιο Πετρόστρουγκας(βουνό Όλυμπος)

ΗΠΕΙΡΟΣ

- Καταφύγιο Αστράκας(βουνό Τύμφη)
- Καταφύγιο Πραμάντων(βουνό Τζουμέρκα)
- Καταφύγιο Μελισσουργών(βουνό Τζουμέρκα)
- Καταφύγιο Απόστολος Βερτόδουλος(βουνό Μιτσικέλι)

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

- Καταφύγιο Χατζηπέτρου(βουνό κόζιακας)
- Καταφύγιο Κισσάβου(βουνό Κίσσαβος)
- Καταφύγιο Αγράφων(βουνό βουτσικάκι)

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

- Καταφύγιο Μιχάλης Νικολάου(βουνό Δίρφυς)
- Καταφύγιο Φλαμπούρι(βουνό Πάρνηθα)
- Καταφύγιο Μπάφι(βουνό Πάρνηθα)

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

- Καταφύγιο Πάνος Αλεξόπουλος(βουνό Μαίναλο)
- Καταφύγιο Δ.Λουκίσας(βουνό Κυλλήνη)
- Καταφύγιο George Pierce(βουνό Πάρνωνας)

ΚΡΗΤΗ

- Καταφύγιο Καλλέργη(βουνό λευκά όρη)

- Καταφύγιο Πρίνος(βουνό Ψηλορείτης)
- Καταφύγιο Τουμπωτός πρίνος(βουνό Ψηλορείτης) (<http://partetavouna.blogspot.gr>)

8.5. Παροχές και υπηρεσίες στα ορειβατικά καταφύγια της Ελλάδας

Τα πλεονεκτήματα της διαμονής σε ένα καταφύγιο είναι πολλά. Εκτός από το σημαντικό χαμηλό κόστος διαμονής ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να βρίσκεται δίπλα από τις πίστες, πράγμα που σημαίνει ότι δεν χρειάζεται να κάνει πρωινές διαδρομές με το αυτοκίνητο προς το χιονοδρομικό κέντρο.

Η εσωτερική διαμόρφωση των καταφυγίων αποτελείται από τον προθάλαμο, την κουζίνα την τραπεζαρία και τους κοιτώνες με κουκέτες ή με πάγκους και στρώματα στη σειρά. Τα τελευταία χρόνια, καθώς οι ανάγκες άλλαξαν και οι άνθρωποι που επισκέπτονται τα βουνά έγιναν περισσότεροι και οι απαιτήσεις μεγαλύτερες, πολλά από τα ορειβατικά καταφύγια ανακαινίστηκαν, βελτιώθηκαν και επεκτάθηκαν, ορισμένα μάλιστα μεταμορφώθηκαν από απλά καταλύματα σε οργανωμένους χώρους εστίασης και ανάπαυσης που προσφέρουν πολύ καλές συνθήκες διαμονής.

Τα καταφύγια δεν είναι όλα ίδια αν και οι κανονισμοί και η ορειβατική δεοντολογία ισχύει για όλα.

Υπάρχουν καταφύγια με πλήρη παροχή υπηρεσιών που προσφέρουν πρωινό, ποικιλία φαγητών, αναψυκτικά, γλυκά, εμφιαλωμένο νερό, με τουαλέτες και ντους εντός του καταφυγίου, με οργανωμένη κουζίνα και μάγειρα, ενώ άλλα παρέμειναν με τα στοιχειώδη όπως παλαιότερα. Υπάρχει όμως η ανάγκη να βελτιωθούν και αυτά. Στην χώρα μας υπάρχουν, περισσότερα από 60 ορειβατικά καταφύγια που ανήκουν σε Ορειβατικούς Συλλόγους ή στην Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης. Η διαχείριση και η λειτουργία τους γίνεται από κάποιον υπεύθυνο φύλακα ή κάποια μέλη των ορειβατικών συλλόγων

Τα καταφύγια στην Ελλάδα μπορούν να φιλοξενήσουν από 12 έως και 110 άτομα. Τη μικρότερη χωρητικότητα κατέχει το καταφύγιο ‘Β.Λεοντόπουλος’ στο βουνό Χελμό στη θέση Διάσελο Αυγού σε υψόμετρο 2.100μ. Μπορεί να φιλοξενήσει μέχρι 12 άτομα. (www.mountainaction.info). Από την άλλη πλευρά το καταφύγιο ‘Σπήλιος Αγαπητός’ στην περιοχή Μπαλκόνι Ολύμπου, στα 2.100μ. μπορεί να φιλοξενήσει

μέχρι 110 άτομα. Κατά μέσο όρο όμως στα περισσότερα καταφύγια μπορούν να κοιμηθούν από 30 έως και 50 άτομα.(www.Olympus-climbing.gr).

8.6.Δασικά χωριά

Τα δασικά χωριά, θεμελιωμένα σε επιλεγμένες δασικές περιοχές της Ελλάδας έχουν σαν κύριο στόχο την ανάπτυξη του οικοτουρισμού, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και τις εναλλακτικές δραστηριότητες αναψυχής. Κάποιες από τις δασικές περιοχές της χώρας στις οποίες έχουν δημιουργηθεί δασικοί περιβαλλοντικοί οικισμοί είναι:

- Ερύμανθο
- Κέδρο
- Δρυάδες
- Λιβαδάκι
- Καψίτσα
- Άνω Δολιανά

Υπάρχουν 20 οικήματα σε κάθε περιοχή, που μπορούν να φιλοξενήσουν έως 80 άτομα, προσαρμοσμένα στο φυσικό περιβάλλον και εφοδιασμένα με τα απαραίτητα μέσα για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών. (<http://www.odigostoupoliti.eu>)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Χιονοδρομικά κέντρα

9.1.Τα χιονοδρομικά κέντρα ως έννοια

-Χιονοδρομικό κέντρο ορίζεται ένα κατάλυμα που έχει αναπτυχθεί για δραστηριότητες όπως σκι, snowboard, και άλλα χειμερινά αθλήματα. (www.Wikipedia.com)

9.2.Ιστορική αναδρομή των χιονοδρομικών κέντρων

Οι λέξεις όπως “ski”(χιονοπέδιλο, χιονοδρομία) ‘skrida’ (βάδισμα με ολίσθηση) καθώς και η λέξη “slalom”(λοξό ίχνος) προήλθαν από την κοιτίδα του σκι την Νορβηγία και χρησιμοποιούνται σήμερα στις περισσότερες χώρες του κόσμου. Ο

άνθρωπος αρχικά, χρησιμοποιούσε τα χιονοπέδιλα ως μέσο μετακίνησης και επιβίωσης πάνω στο χιόνι, ενώ στη συνέχεια τα χρησιμοποίησε προοδευτικά σαν πολεμικό, ερευνητικό, τουριστικό και τέλος ως αθλητικό μέσο στα αγωνίσματα της χιονοδρομίας. Το 1860, ο Νορβηγός Sondre Nordheim χρησιμοποίησε πρώτος δέστρες στα χιονοπέδιλα που σταθεροποιούσανε τις μπότες όχι μόνο στο μπροστινό τους μέρος αλλά και στη φτέρνα. Η βελτίωση αυτή το έκανε μέσο τόσο αναψυχής όσο και άθλησης.

Η ανάπτυξη της χιονοδρομίας, κατ' αρχήν, στη Σκανδιναβία οφείλεται αφενός στις μετακινήσεις των λαών της Σιβηρίας και της Κεντρικής Ασίας προς την Δύση, λόγω του πολικού κλίματος που επικρατούσε τότε, αφετέρου στις ευνοϊκές καιρικές συνθήκες, που επικρατούσαν εκεί, πολλές χιονοπτώσεις, χαμηλές θερμοκρασίες, βαρύς και μακρύς χειμώνας.

Κατόπιν αναπτύχθηκε στις Αλπικές χώρες, Βόρεια και Νότια Αμερική, Κεντρική και Νότια Ευρώπη καθώς και στην Ωκεανία (Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία). Η κλασική χιονοδρομία αναφέρεται στη διαχρονική και την προοδευτική σειρά εξέλιξης της πορείας με τα σκι και ολοκληρώνεται με την εξέλιξη των πρώτων αγωνισμάτων, όπως το σκι αντοχής και το σκι αλμάτων από βατήρα.

Η χιονοδρομία, πρωτοεμφανίζεται ως άθλημα στην Ελλάδα γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 1920, όταν Έλληνες του εξωτερικού, επιστρέφοντας στη χώρα μας, φέρνουν μαζί με τις σχετικές εμπειρίες τους και τα πρώτα σκι, παρά το γεγονός ότι ήδη από πολύ παλιά, στα ορεινά χωριά της βόρειας χώρας κάποιοι νεαροί πρωτοπόροι, δοκίμαζαν την εμπειρία του σκι με αυτοσχέδιες κατασκευές, κάτω από τα παπούτσια τους, στις παγωμένες λίμνες, (π.χ. της Καστοριάς).

Παράλληλα μικρές ελληνικές βιοτεχνίες δοκιμάζουν ήδη από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '30 να κατασκευάσουν τα πρώτα σκι στη χώρα μας. Τα πρώτα χρόνια, η χιονοδρομία ως άθλημα, αναπτύσσεται κυρίως στις μεγαλουπόλεις και περιορίζεται σε μικρό αριθμό μυημένων, πολύ σύντομα όμως και ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο, επανέρχεται και πάλι, ως άθλημα ολοκληρωμένο, στους φυσικούς φορείς της.

Σήμερα αναπτύσσεται ραγδαία και υπάρχουν σημαντικά χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα, όπου μπορεί κάποιος να αθληθεί, αλλά και να κάνει τουριστικό σκι. (www.peoplenews.gr)

9.3. Τύποι χιονοδρομικών κέντρων

Τα χιονοδρομικά κέντρα χωρίζονται σε 4 ομάδες:

- Της 1^{ης} : Είναι ανεπτυγμένα γύρω από ένα καθιερωμένο θέρετρο ή ένα χωριό.
- Της 2^{ης} γενιάς: Έχουν δημιουργηθεί από ένα μη τουριστικό χωριό ή ένα βοσκότοπο.
- Της 3^{ης} γενιάς: Είναι αυτά που έχουν δημιουργηθεί από το μηδέν σε παρθένο έδαφος και είναι χτισμένα έτσι ώστε να προσφέρουν όλες τις ανέσεις και τις υπηρεσίες που ζητά ο επισκέπτης.
- Της 4^{ης} γενιάς: Δημιουργήθηκαν σε παρθένο έδαφος ή γύρω από ένα υπάρχον χωριό αλλά είναι περισσότερο για παραδοσιακές χρήσεις. (www.Wikipedia.com)

9.4. Τα χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα και οι παροχές που προσφέρουν

Η Ελλάδα διαθέτει κάθε είδους ομορφιές. Έτσι όλες τις εποχές του χρόνου παρουσιάζει μια ξεχωριστή εικόνα που αιχμαλωτίζει τις ματιές και ξυπνάει τη διάθεση για περιήγηση, άθληση και κυρίως επαφή με τη φύση. Αν το καλοκαίρι μας παρασέρνει στα υπέροχα νησιά και τις παραλίες της, ο χειμώνας είναι αυτός που μας παρακινεί να ατενίσουμε τα επιβλητικά βουνά της και να τα κατακτήσουμε. Στη χώρα μας υπάρχουν αρκετά χιονοδρομικά, άλλα μικρά και άλλα μεγαλύτερα, κάποια καλά οργανωμένα και κάποια άλλα λιγότερο όμως το καθένα από αυτά έχει τη δική του ομορφιά και χάρη, πίστες δύσκολες, πίστες εύκολες, για όλα τα γούστα, για αρχάριους και προχωρημένους. Τα πανέμορφα δάση από έλατα και πεύκα συνυπάρχουν μαζί με όμορφα χωριά που δεν έχουν να ζηλέψουν σε τίποτα από τα χιονοδρομικά κέντρα του εξωτερικού. Σήμερα στη χώρα λειτουργούν συνολικά 22 χιονοδρομικά κέντρα με σύγχρονες προδιαγραφές και είναι ιδιαίτερα προσφιλή τόσο στους Έλληνες όσο και στους ξένους επισκέπτες της χώρας. Παρακάτω θα παρουσιάσουμε κάποια από αυτά τα κέντρα.

➤ Παρνασσού

Το χιονοδρομικό κέντρο του Παρνασσού βρίσκεται στη Βοιωτία, στη Στερεά Ελλάδα και αποτελείται από τρεις τοποθεσίες: τη Φτερόλακα, τα Κελάρια και το Γεροντόβραχο. Η κατασκευή του πρώτου χιονοδρομικού κέντρου στην Ελλάδα

ξεκίνησε το 1975 και ολοκληρώθηκε το 1976, οπότε και άρχισαν να λειτουργούν οι πρώτες εγκαταστάσεις στη θέση Φτερόλακα. Οι εργασίες συνεχίστηκαν και το 1981 ολοκληρώθηκε και η κατασκευή των εγκαταστάσεων στη θέση Κελάρια, ενώ το 1987-1988 μπήκε σε λειτουργία ο συνδυαστικός αναβατήρας Ερμής, μεταξύ της Φτερόλακας και των Κελαριών. Το 1993 προστέθηκε ο Ηρακλής, ο πρώτος εναέριος τετραθέσιος αναβατήρας αποσυμπλεκόμενης τεχνολογίας στην Ελλάδα, στη θέση Κελάρια. Ο Γεροντόβραχος θεωρείται από ορισμένους ως τμήμα του χιονοδρομικού κέντρου και από άλλους ως αυτόνομο. Το σίγουρο είναι ότι παρέχει περισσότερη ηρεμία, χωρίς να υστερεί στις υποδομές. Τα 3 χιονοδρομικά κέντρα, σε υψόμετρο 1.600-2.250 μ., είναι τα πιο άρτια οργανωμένα και εξοπλισμένα κέντρα της χώρας μας. Υπάρχουν ευρύχωρα σαλέ με καφετέριες και εστιατόρια, σχολές εκμάθησης σκι, καταστήματα ενοικίασης κι αγοράς εξοπλισμού, υπηρεσία φύλαξης παιδιών, παιδικές χαρές, μεγάλο πάρκινγκ και ελικοδρόμιο. Υπάρχει και σταθμός πρώτων βοηθειών με σύγχρονο εξοπλισμό και κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό. Σήμερα στα κέντρα λειτουργούν 13 αναβατήρες (6 εναέριοι, 6 συρόμενοι και μια τηλεκαμπίνα). Για τους αρχάριους, διατίθενται και 2 baby lift εκμάθησης. Το κέντρο διαθέτει 20 πίστες (από 320 μ. έως 4 χλμ. για αρχάριους, μεσαίους και καλούς χιονοδρόμους) στις θέσεις Κελάρια και Φτερόλακα, συνολικού μήκους 22 χλμ. Για τους έμπειρους και τους οπαδούς της περιπέτειας υπάρχουν 12 εκτός πίστες με ιδιαίτερες διαδρομές στο βαθύ χιόνι. Λειτουργούν και 5 πίστες με διαφορετικό βαθμό δυσκολίας στη θέση Γεροντόβραχος. Εκτός από σκι, οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν snowboard, snowmobile, Cross country και νυχτερινό σκι. Αξίζει να αναφέρουμε ότι το Χιονοδρομικό Κέντρο Παρνασσού διακρίνεται για τα υψηλά επίπεδα ασφαλείας στις εγκαταστάσεις του, τα μηχανήματα και την εν γένει λειτουργία του. Η απόστασή του είναι περίπου 170 χλμ. από την Αθήνα. Βέβαια ο Παρνασσός δεν οφείλει τη δημοτικότητά του μόνο στην κοντινή του απόσταση από την Αθήνα. Είναι ένα από τα ωραιότερα βουνά της Ελλάδας, κατάφυτο από έλατα, με πυκνή βλάστηση και με σπάνια φυσική ομορφιά που γοητεύει κάθε επισκέπτη όποια εποχή του χρόνου κι αν το επισκεφθεί. Πολύ περισσότερο το χειμώνα, όπου η χιονισμένη φύση δημιουργεί τοπία μοναδικής αισθητικής που εντυπωσιάζουν όποιον τα αντικρίζει. (www.visitgreece.gr)

➤ **Βασιλίτσας**

Το χιονοδρομικό κέντρο Βασιλίτσας βρίσκεται στο ΒΔ τμήμα του νομού Γρεβενών, σε απόσταση 45 χλμ. από τα Γρεβενά, στην καρδιά της Πίνδου, στη διαδρομή προς Βάλια Κάλντα (κοντά στο χωριό Σμίξη), και στις ψηλότερες πλαγιές του όρους Λίγγος, σε υψόμετρο περίπου 2.250 μ.. Το κέντρο είναι πολύ αγαπητό στον κόσμο που το επισκέπτεται, για το λόγο ότι οι ομορφιές που έχει είναι πολλές. Η φύση εδώ έχει την τιμητική της, ειδικά η διαδρομή μέχρι να φτάσεις στο χιονοδρομικό είναι ειδυλλιακή με πολύ πράσινο. Η δημιουργία και η λειτουργία του, οφείλεται στις προσπάθειες των ανθρώπων του Χιονοδρομικού Ορειβατικού Συλλόγου Γρεβενών που πίστεψαν και κατάφεραν να υλοποιήσουν ουσιαστικά ένα όνειρο τους. Σήμερα είναι ένα άριστα οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο με στόχο την υψηλή ποιότητα παροχής υπηρεσιών και εξυπηρέτησης επισκεπτών. Διαθέτει 18 πίστες για όλα τα επίπεδα δυσκολίας, με συνολικό μήκος 19,5 χλμ. και έχει τη μεγαλύτερη πίστα αρχαρίων στην Ελλάδα, μήκους 3.860 μ. Εκτός από σκι μπορεί να δοκιμάσει κάποιος snowboard και παιχνίδια με μηχανοκίνητα snowmobiles, τσουλήθρα στο χιόνι με φουσκωτές βάρκες. Στο σαλέ του Χιονοδρομικού Κέντρου υπάρχουν καταστήματα από όπου μπορεί κάποιος να νοικιάσει εξοπλισμό σκι, καθώς και εστιατόρια, καφέ, μπαρ. (www.visitgreece.gr)

➤ **Καλαβρύτων**

Το χιονοδρομικό κέντρο των Καλαβρύτων βρίσκεται στη ΒΔ πλευρά του όρους Χελμός, στη θέση Βαθειά Λάκα και σε υψόμετρο από 1650 μ. (Ξερόκαμπος) έως 2.340 μ. (Νεραϊδόραχη). Είναι από τα πιο φημισμένα και πιο σύγχρονα χιονοδρομικά κέντρα στην Ελλάδα, που κατάφερε να αποκτήσει βαθμιαία αξιόλογο τουριστικό δυναμικό, αποτελώντας κέντρο για νέες επιχειρήσεις και βελτιωμένες υποδομές φιλοξενίας. Χάρη στις πλούσιες υποδομές του, μπορεί να ανταποκριθεί με άνεση στις υψηλές απαιτήσεις αθλητικών αποστολών ή μεμονωμένων αθλητών που ασχολούνται με τα χειμερινά σπορ. Το χιονοδρομικό κέντρο λειτουργεί από το 1988 και διαθέτει 7 αναβατήρες με δυνατότητα μεταφοράς 5.000 ατόμων την ώρα, 12 πίστες όλων των βαθμών δυσκολίας (συνολικού μήκους 20χλμ.), άνετους χώρους στάθμευσης, καφετέριες, εστιατόρια, κατάστημα πώλησης και ενοικίασης εξοπλισμού σκι, σχολή σκι και σταθμό Α' Βοηθειών. Παράλληλα λειτουργούν 2 ξύλινα σαλέ, εστιατόρια και καφετέριες στις θέσεις Ξερόκαμπος και Βαθιά Λάκα, σχολή ενοικίασης-πώλησης εξοπλισμού χιονοδρομίας, καθώς και σχολή εκμάθησης σκι από έμπειρους

δασκάλους. Στην τοποθεσία Διάσελο Αυγού στα 2.100 μ., λειτουργεί το ορειβατικό καταφύγιο Β. Λεοντόπουλος, χωρητικότητας έως 15 άτομα, με θέρμανση.

(www.visitgreece.gr)

➤ **Βόρα-Καϊμακτσάλαν**

Το όρος Βόρας ή Καϊμακτσάλαν, το τρίτο ψηλότερο βουνό της Ελλάδας, δεν εκπλήσσει μόνο με το υψόμετρο του, που φτάνει τα 2.524 μ., αλλά και με την παράδοξη ονομασία του, αφού Καϊμακτσάλαν στα τούρκικα σημαίνει κλέφτης του καϊμακιού, του αφρού. Ίσως γι' αυτό οι χιονισμένες κορυφές του παραμένουν λευκές για τουλάχιστον έξι μήνες. Θεωρείται ως «η Αράχοβα του Βορρά» λόγω των παραδοσιακών, γραφικών οικισμών οι οποίοι υπάρχουν στην περιοχή και συγκεντρώνουν όλη την κοσμική Βόρεια Ελλάδα. Το βουνό αποτελεί σύνορο με τη FYROM, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού του τμήματος ανήκει στο Νομό Πέλλας. Η θέα από το βουνό «κόβει την ανάσα», αφού, όταν ο καιρός το επιτρέπει, μπορεί ο επισκέπτης να θαυμάσει το Θερμαϊκό κόλπο, την κορυφή του Ολύμπου, το απέναντι χιονοδρομικό κέντρο των 3-5 Πηγαδιών της Νάουσας, αλλά και την πανοραμική, εντυπωσιακή θέα προς τη λίμνη Βεγορίτιδα. Τους ορειβάτες, που «κυνηγούν» τις διαδρομές σε τοπία μοναδικού φυσικού κάλλους, οι χιονόλευκες ομαλές πλαγιές, άλλοτε γυμνές και άλλοτε δασωμένες με πανύψηλα πεύκα και οξιές και η υδάτινη μαγεία της Βεγορίτιδας θα συντροφεύουν στην ανάβασή τους στον Βόρα. Στη κορυφή του βουνού, και επί της γραμμής των συνόρων, υπάρχει το μοναδικό σε ομορφιά εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία, που αποτελεί ιστορικό μνημείο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Το χιονοδρομικό κέντρο, που αναπτύσσεται στη ΝΑ πλευρά του βουνού, αποτελεί πόλο έλξης για τους φίλους των χειμερινών σπορ που επισκέπτονται τις υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις, καθώς είναι από τα ελάχιστα της χώρας με τόσο μεγάλη διάρκεια χιονιού. (www.visitgreece.gr)

➤ **Τρία Πέντε Πηγάδια**

Ένα καταπληκτικό δάσος από οξιές, πανύψηλα πεύκα και έλατα κυκλώνει την τοποθεσία Τρία Πέντε Πηγάδια, στη δυτική πλευρά του Βερμίου. Σε αυτό το μέρος ακόμη και η ανάβαση από τη βάση του χιονοδρομικού στις πίστες είναι μια

συναρπαστική εμπειρία, καθώς διασχίζει πυκνά, ολόλευκα δάση. Το χιονοδρομικό κέντρο οφείλει την ιδιόμορφη ονομασία του στις τρεις πηγές που βρίσκονται στη βάση του, στα 1.430 μέτρα υψόμετρο, καθώς και στις πέντε πηγές που υπάρχουν στα 1.800 μέτρα. Οι αμφιθεατρικές, δασωμένες πλαγιές του βουνού δημιουργούν ένα ειδυλλιακό σκηνικό, κατάλληλο όχι μόνο για σκι, snowboard και βόλτες με snowmobile, αλλά και για μια πληθώρα άλλων δραστηριοτήτων, όπως ορειβασία, αιωροπτερισμό, ορεινή ποδηλασία και αλεξίπτωτο πλαγιάς, τις υπόλοιπες εποχές του χρόνου. Αλλά και η κορυφή του χιονοδρομικού στα 2.005 μέτρα, προσφέρει ένα απίστευτο πανόραμα προς τον Όλυμπο, το Μπέλες, τον Βόρα, τη λίμνη Βεγορίτιδα, όταν βέβαια οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν. Σε απόσταση μόλις 17 χλμ. από τη Νάουσα, το χιονοδρομικό κέντρο αποτελεί ένα από τα πιο εξελιγμένα της χώρας. Στη βάση του χιονοδρομικού λειτουργούν ξενοδοχείο με εστιατόριο και καφέ, ξενώνας-καταφύγιο, καφετέρια, ξύλινο lift bar, πλήρως εξοπλισμένο ιατρείο με συνεχή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, οργανωμένη σχολή εκμάθησης σκι με 25 δασκάλους, καταστήματα ενοικίασης και πώλησης εξοπλισμού, μίνι μάρκετ, γήπεδο ποδοσφαίρου και snow mobiles. Στα 2.005 μέτρα, στην κορυφή του χιονοδρομικού, λειτουργεί ακόμη ένα σαλέ. Επίσης, υπάρχει ασφαλτοστρωμένος χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων 800 θέσεων και πάρκινγκ για τροχόσπιτα. (www.visitgreece.gr)

➤ Σελίου

Το χιονοδρομικό κέντρο στο Σέλι βρίσκεται στη ΝΔ πλευρά του Βερμίου, σε υψόμετρο 1.530 μ. Η κορυφή του βουνού αγγίζει τα 1.900 μ. και προσφέρει ένα εντυπωσιακό θέαμα προς τον χιονισμένο Όλυμπο. Είναι το πρώτο οργανωμένο χιονοδρομικό της χώρας και το μεγαλύτερο στη βόρεια Ελλάδα. Λειτουργεί από το 1934, χρονιά που έλαβαν χώρα στην τοποθεσία αυτή οι πρώτοι Πανελλήνιοι Αγώνες Χιονοδρομίας. Πρόκειται για ένα σύγχρονο και άρτια εξοπλισμένο χιονοδρομικό κέντρο. Οι πολλαπλές πίστες του, οι άριστες συνθήκες χιονιού, ο ελεύθερος ορίζοντας και η εύκολη πρόσβαση από τη Βέροια και τη Νάουσα το καθιστούν ένα από τα πιο εύκολα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας. Διαθέτει 7 αναβατήρες σύγχρονης κατασκευής: έξι μονοθέσιους συρόμενους και έναν διθέσιο εναέριο, καθώς και τρεις baby lifts, με συνολική δυνατότητα εξυπηρέτησης 6.200 ατόμων ανά ώρα. Οι 17 πίστες καταβάσεων (μήκους από 100 μ. έως 2.000 μ.) διαφέρουν ως προς τα επίπεδα δυσκολίας, προκειμένου να τις απολαμβάνουν τόσο οι αρχάριοι όσο και οι έμπειροι σκιέρ. Ακόμη, υπάρχουν δυο πίστες δρόμων αντοχής, αλλά και πολυάριθμες

διαδρομές για σκι ή snowboard εκτός πίστας. Οι πίστες προσφέρονται για αγώνες χιονοδρομίας, ενώ είναι αναγνωρισμένες από την Παγκόσμια Ομοσπονδία Χιονοδρομίας (FIS). (www.visitgreece.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Χειμερινοί προορισμοί της Ελλάδας

10.1. Πήλιο

Λίγα μόλις χιλιόμετρα από το πολύβουο λιμάνι του Βόλου ορθώνεται το Πήλιο. Η ξακουστή γη των Κενταύρων. Ένα <<μουσείο>> φυσικής ιστορίας, ανείπωτης γοητείας, ένας επίγειος παράδεισος, στολίδι στα μάτια του επισκέπτη. Οι εναλλαγές του τοπίου είναι συγκλονιστικές και τις 4 εποχές του χρόνου. Όταν όμως ο χειμώνας καταφτάνει επιβλητικός σκεπάζοντας το βουνό με την κατάλευκη μαγεία του το τοπίο γίνεται κυριολεκτικά ονειρικό.

Η φυσική ομορφιά του Πηλίου σε συνδυασμό με την αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα και την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά το έχουν καθιερώσει ανάμεσα στους must χειμερινούς προορισμούς. Τις πλαγιές του βουνού στολίζουν πυκνά δάση γεμάτα από αρώματα ξύλου, ρετσινιού, θυμαριού και φασκόμηλου. Φιδίσια ποτάμια και χείμαρροι με κρυστάλλινα νερά ξεπηδούν από τις δασωμένες αγκαλιές, εκεί όπου κρύβονται τα πηλιορείτικα χωριά. Είναι 24 στον αριθμό, καθένα με το δικό του γοητευτικό χαρακτήρα.

Η Τσαγκαράδα, το καταπράσινο χωριό των αιωνόβιων πλατανιών, των κρυστάλλινων νερών και των πανέμορφων αρχοντικών. Η Μακρινίτσα· με την καταπληκτική θέα στον Παγασητικό κόλπο και τα πλούσια πυργόσπιτα. Η Πορταριά, με τις γραφικές πλατείες και τις πετρόχτιστες εκκλησίες. Τα Χάνια, με τα παραδοσιακά μαγαζιά και το χιονοδρομικό της κέντρο. Υπάρχουν ποικίλες δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού, όπως πεζοπορία, ορειβασία, ιππασία και άλλα χειμερινά σπορ. (www.athinorama.gr)

10.2.Ζαγόρι

Η γοητεία του Ζαγορίου λειτουργεί σαν μαγνήτης για τον ταξιδευτή. Στολισμένο με δαιδαλώδη φαράγγια, ορμητικά ποτάμια και βαθύσκια δάση, το βασίλειο αυτό της πέτρας σμιλεμένο στο χρόνο από τη φύση και τον άνθρωπο είναι ονειρεμένος προορισμός για κάθε φυσιολάτρη.

Στην «καρδιά» της Ηπείρου, φωλιασμένα στις κορυφογραμμές της Τύμφης, κρυμμένα σε δάση από πεύκα και έλατα, βρίσκονται σκορπισμένα τα Ζαγοροχώρια. Σαράντα έξι ξακουστοί οικισμοί απaráμιλλης ομορφιάς, λάμπουν σαν πολύτιμα πετράδια εκεί όπου η παράδοση και η φύση συνθέτουν ένα παραμυθένιο σκηνικό. Χτισμένα πέτρα στην πέτρα –με τέχνη περισσή από Ηπειρώτες μαστόρους, τα χωριά του Ζαγορίου μοιάζουν να σέβονται το μεγάλο «αρχιτέκτονα», τη φύση.

Παραδοσιακά αρχοντικά, τοξωτά γεφύρια που αγγίζουν τα όρια της καλλιτεχνίας, λιθόστρωτα καλντερίμια που συγκλίνουν σε μικρές γραφικές πλατείες, ορμητικά ποτάμια στην αγκαλιά αιωνόβιων δέντρων, φαράγγια και λίμνες σε αλπικό υψόμετρο και η απaráμιλλη θέα στο φαράγγι του Βίκου. (www.athinorama.gr)

10.3.Αράχοβα

Σε υψόμετρο 960μ. και 35 χιλιόμετρα δυτικά της Λειβαδιάς δεσπόζει η γραφική και κοσμοπολίτικη Αράχοβα. Σκαρφαλωμένη στο βουνό η Αράχοβα απλώνεται ανάμεσα σε δύο Προ ομηρικές πόλεις, την Ανεμώρια και την Κυπάρισσο.

Αφετηρία για τα χιονοδρομικά κέντρα του Παρνασσού, συγκεντρώνει τους χειμερινούς μήνες τους λάτρεις του σκι, ενώ ανάμεσα στα πέτρινα σπίτια και τα σοκάκια, αναζητήστε τα μικρά εμπορικά καταστήματα με τοπικά προϊόντα. (www.athinorama.gr)

10.4.Τρίκαλα Κορινθίας

Εδώ και χρόνια βρίσκονται ανάμεσα στους πιο αγαπημένους προορισμούς, αφού απέχουν λίγη ώρα από την Αθήνα και τα τοπία θυμίζουν κάτι από Ελβετία. Χιονισμένα έλατα, λίμνες, μονοπάτια, χιονοδρομικό κέντρο συνθέτουν την εικόνα ενός ιδανικού χειμερινού προορισμού. Τα Τρίκαλα Κορινθίας αποτελούνται από τρεις γειτονιές: Τα κάτω, τα μεσαία και τα άνω Τρίκαλα. (www.athinorama.gr)

10.5.Ελάτη Περούλι

Η Ελάτη Τρικάλων συναγωνίζεται επάξια τις ελβετικές Άλπεις. Τα χιονισμένα τοπία κόβουν την ανάσα, ενώ τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότεροι επισκέπτες την επιλέγουν για διακοπές.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως η Ελάτη χαρακτηρίζεται “Μύκονος του χειμώνα”, καθώς έχει αναδειχθεί σε ένα από τα πιο κοσμοπολίτικα και τουριστικά χειμερινά θέρετρα της Ελλάδας. (www.athinorama.gr)

10.6.Καρπενήσι

Πρωτεύουσα της Ευρυτανίας με πλούσια βλάστηση και απίστευτο φυσικό κάλλος. Στο Καρπενήσι μπορεί κάποιος να κάνει βόλτες στα γραφικά σοκάκια και να θαυμάσει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, η οποία διατηρείται σε μεγάλο βαθμό μέχρι σήμερα. (www.athinorama.gr)

10.7.Μέτσοβο

Εκτός από τα ζαγοροχώρια, ο νομός Ιωαννίνων έχει την τύχη να φιλοξενεί και το πανέμορφο Μέτσοβο. Στο Μέτσοβο υπάρχουν σημαντικά αξιοθέατα όπως η πινακοθήκη του Αβέρωφ, που περιλαμβάνει τα έργα Ελλήνων ζωγράφων των 2 προηγούμενων αιώνων και τη μονή του Αγίου Νικολάου που τιμά τον Άγιο Νικόλαο τον Μετσοβίτη. Μόλις 1,5 χιλιόμετρο από το Μέτσοβο βρίσκεται το χιονοδρομικό κέντρο του Καρακολίου. (www.athinorama.gr)

10.8.Νυμφαίο

Το παραδοσιακό χωριό Νυμφαίο βρίσκεται σε ένα εκπληκτικό αλπικό τοπίο στη Φλώρινα και έχει θέα στα δάση οξιάς, τα χιονισμένα λιβάδια και τις παγωμένες λίμνες του οικισμού. Εκεί βρίσκεται και το περιβαλλοντικό κέντρο Αρκτούρου. Στα 60 στρέμματα δάσους ζουν προστατευμένες οι αρκούδες. Τα τελευταία χρόνια το Νυμφαίο έχει γίνει πόλος έλξης τουρισμού και διαθέτει αρκετούς ξενώνες, ταβέρνες και καφέ. Η ηρεμία της περιοχής και η χειμωνιάτικη ατμόσφαιρα, θα χαλαρώσει και

τον πιο ανήσυχο επισκέπτη, που θέλει να περάσει μερικές ημέρες ξεγνοιασιάς. Αξίζει να σημειωθεί, πως στον παγκόσμιο διαγωνισμό της UNESCO διεκδίκησε το διεθνές βραβείο Μελίνα Μερκούρη για την άριστη διαχείριση πολιτιστικού αποθέματος και φυσικού περιβάλλοντος. (www.athinorama.gr)

10.9.Δράμα

Παρθένα δάση και σπήλαια, τεχνητές λίμνες, επιβλητικοί καταρράκτες, διαδρομές σε κάποια από τα πιο δυναμικά οιοποιεία της χώρας είναι αυτά που μπορεί να συναντήσει ένας επισκέπτης στη Δράμα.

Από τους αμπελώνες του Νότου (Αγορά, Αδριανή, περιοχή Προσοτσάνης) μέχρι τους ορεινούς όγκους του Φαλακρού, της Ροδόπης και του Μενοίκιου, ο Νομός Δράμας είναι μια απρόσμενη αποκάλυψη και προσφέρει εκδρομές με θέμα κάθε εποχή του χρόνου. Σε κομβικό σημείο, η πρωτεύουσα Δράμα αποτελεί κλασική στάση για μια περιήγηση στο Αρχαιολογικό Μουσείο, στα βυζαντινά τείχη και τα αρχοντικά της Παλιάς Πόλης αλλά και στο υδάτινο πάρκο της Αγίας Βαρβάρας, ενώ κάθε φθινόπωρο αποτελεί προορισμό για τους σινεφίλ, αφού φιλοξενεί το σημαντικό Φεστιβάλ Ελληνικών Ταινιών Μικρού Μήκους. Οι «θησαυροί» όμως βρίσκονται κρυμμένοι σε βουνοπλαγιές, ρεματιές και βαθύσκιατα δάση. Κινούμενοι από την πρωτεύουσα προς τα βορειοδυτικά/δυτικά, σύντομα ανακαλύπτουμε τους οικισμούς-μπαλκόνια του Μενοίκιου όρους, τα χωριουδάκια της περιοχής του Νευροκοπίου (Παγονέρι, Γρανίτης, Περιθώρι) στις λίμνες του Νέστου και στην περιοχή του Λευκογείων και στον πιο δημοφιλή προορισμό του νομού, τον Βόλακα, και το χιονοδρομικό κέντρο του Φαλακρού. (www.athinorama.gr)

10.10.Θεσσαλονίκη

Κρύβει μέσα της χίλιες εικόνες, μυρωδιές, γεύσεις ήχους αλλά και ανθρώπους. Ρωμαϊκά, Βυζαντινά, Οθωμανικά και σύγχρονα μνημεία σύμβολα μαρτυρούν μία πολυπολιτισμική κοινωνία, η οποία συμπληρώνεται ιδανικά από τον φοιτητόκοσμο. Στο κέντρο η πλατεία Αριστοτέλους με τα πολυσύχναστα cafes, η Τσιμισκή, η Μητροπόλεως και προξένου Κορομηλά με τις καλογουαλισμένες βιτρίνες, οι

γοητευτικές αγορές Μοδιάνο, λουλουδάδικα και Καπάνι με τα χρώματα και τις μυρωδιές να κυριαρχούν.

Στη Ναβαρίνου η νεολαία δίνει ραντεβού δίπλα στα αρχαία ερείπια, ενώ η Λεωφόρος Νίκης, από το λιμάνι και τον Λευκό Πύργο μέχρι το Μέγαρο Μουσικής, με τον ήλιο να βουτάει στον Θερμαϊκό, είναι must για παραθαλάσσια βόλτα. Πιο βόρεια, η κεντρική Εγνατία με τα παλαιοπωλεία και τα μεζεδοπωλεία του Μπιτ Παζάρ οδηγεί τελικά στην Άνω Πόλη, με τέλεια θέα. Στα δυτικά δεσπόζει το πολιτιστικό κέντρο της Μονής Λαζαριστών, ενώ ανατολικά η Καλαμαριά, η οποία ανασαίνει αλλιώς, με όμορφους πεζόδρομους, παραθαλάσσια cafes και ψαροταβέρνες καθώς και πολυσύχναστα εμπορικά κέντρα. Με σημαντικές εμπορικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις όλο το χρόνο, και σήμα κατατεθέν το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου και τη Διεθνή Έκθεση, μουσεία που δίνουν διαρκώς αφορμές για επίσκεψη, νέα στέκια να ξεφυτρώνουν διαρκώς μετατρέποντας εγκαταλειμμένα μαγαζιά σε hot spots, γαστρονομικό ενδιαφέρον και πολλούς δημιουργικούς ανθρώπους, η πόλη είναι η χαρά του ταξιδιώτη. Ανάμεσα σε ξενοδοχεία, σε ιστορικά και διατηρητέα κτίρια αλλά και σε πρώην καπνεργοστάσια, θα βρείτε προτάσεις για κάθε γούστο. (www.athinorama.gr)

10.11.Βεργίνα

Must προορισμός για αρχαιολάτρες, η Βεργίνα (πολύ κοντά στη Βέροια και τη Νάουσα) έγινε διάσημη από όταν ανακαλύφθηκαν στην περιοχή οι αρχαίες Αιγές, πρώτη πόλη των Μακεδόνων μέχρι το πρώτο μισό του 4 π.Χ. αιώνα, οπότε και μετατοπίστηκε το διοικητικό κέντρο στην Πέλλα. Λόγω της μεγάλης επισκεψιμότητας του αρχαιολογικού χώρου, υπάρχουν ξενώνες και ξενοδοχεία αλλά και προτάσεις για φαγητό. (www.athinorama.gr)

10.12.Λίμνη Πλαστήρα

Η λίμνη πλαστήρα βρίσκεται στα Νοτιοδυτικά του Νομού Καρδίτσας σε υψόμετρο 750 μέτρα. Περιστοιχίζεται από 18 πανέμορφα χωριουδάκια και διαθέτει ανεπτυγμένη τουριστική υποδομή. Η λίμνη έχει έκταση 25.000 στρέμματα. Το Νεοχώρι, το πιο ανεπτυγμένο τουριστικά σε σχέση με τα υπόλοιπα χωριά, απλώνεται στην πλαγιά και προσφέρει πανοραμική θέα στη λίμνη Πλαστήρα. Είναι αγαπημένος

προορισμός για τους φυσιολάτρεις και τους λάτρεις των σπορ. Εκεί μπορεί κάποιος να κάνει πεζοπορία, ποδήλατο μέσα σε πανέμορφα δάση, να ζήσει περιπέτειες με 4x4 σε βατούς χωματόδρομους κ.α. Γνωστά και ως “παραλία”, τα Καλύβια Πεζούλας, σε απόσταση αναπνοής από τη λίμνη, στη νοτιοδυτική της πλευρά, πήραν το όνομα τους από τις μονόχωρες πρόχειρες κατασκευές από καλάμια και λάσπη στις οποίες αποθήκευαν τα αγροτικά προϊόντα και τα εργαλεία τους οι αγρότες της περιοχής. (www.athinorama.gr)

10.13.Μετέωρα-Καλαμπάκα

Βρίσκονται σε απόσταση περίπου 25 χιλιομέτρα από την πόλη των Τρικάλων, οι σχηματισμοί των “τεκτονικών κέρατων”, κατά τους γεωλόγους, δημιουργήθηκαν μεταξύ των βουνών Κόζιακα και αντιχασίων πριν από περίπου 30 εκατομμύρια χρόνια. Οι βράχοι των Μετεώρων είναι Διατηρητέο και Προστατευόμενο Μνημείο της ανθρωπότητας από την UNESCO και η μεγαλύτερη μοναστική πολιτεία της χώρας μετά το Άγιο όρος. Η κοντινή κωμόπολη της Καλαμπάκας είναι ταυτόχρονα πόλος έλξης οργανωμένου τουρισμού, με αξιοπρεπή ξενοδοχεία, δωμάτια και κάμπινγκ, και παγκόσμιος αναρριχητικός προορισμός (η Δούπιανη ή Ντούπιανη είναι το πιο γνωστό αναρριχητικό πεδίο και το εκκλησάκι της Θεοτόκου στη βάση της ήταν το πρώτο κέντρο λατρείας του οργανωμένου μοναχισμού). Μέσα στην άναρχη δόμησή της κρύβει παραδοσιακά εργαστήρια αγιογραφίας και ξυλογλυπτικής και το πιο γραφικό κομμάτι της είναι το Καστράκι, το οποίο ενώνεται πλέον με την πόλη. (www.athinorama.gr)

10.14.Θράκη

Η Θράκη δεν είναι ένας κλασικός ταξιδιωτικός προορισμός. Η αρχέγονη αίσθηση και η αυθεντικότητα που αποπνέει σε αναγκάζουν να τη διατρέξεις ως γνήσιος περιηγητής και όχι ως τουρίστας. Η Θράκη είναι ένας προορισμός για όλες τις εποχές. Οι πόλεις της (Ξάνθη, Κομοτηνή, Αλεξανδρούπολη) είναι ιδανικές για city break και προσφέρουν την καλύτερη τουριστική υποδομή. Το δυνατό χαρτί της Θράκης είναι η αυθεντική της φύση. Το δέλτα του Έβρου, το Πάρτο Λάγος, η λίμνη Βιστωνίδα, ο υπέροχος Νέστος, τα δάση της Ροδόπης, το δάσος της Δαδιάς, ο καταρράκτης του Λειβαδίτη είναι σημεία ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος, τα οποία σε

συνδυασμό με τους αρχαιολογικούς χώρους των Αβδήρων και της Μαρώνειας, δημιουργούν ένα ελκυστικό πακέτο για κάθε τύπο επισκέπτη.(www.athinorama.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

CASE STUDIES

11.1. Case study χιονοδρομικός τουρισμός/ αγροτουρισμός στην Αυστρία/Τυρόλο

Το μοντέλο του αυστριακού Τυρόλο είχε ως κύρια επιδίωξη τη διατήρηση της τοπικής ταυτότητας και των τοπικών ιδιομορφιών. Έτσι, δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν χειμερινοί σταθμοί, οι οποίοι ελέγχονταν και διαχειρίζονταν από τους τοπικούς πληθυσμούς. Στο ίδιο πλαίσιο διαφοροποιήθηκε και η διαμονή, με αποτέλεσμα, παράλληλα με τα πολυτελή ξενοδοχειακά καταλύματα, να χτιστούν αγροτουριστικά καταλύματα, επιδιώκοντας την αρμονική συνύπαρξη αγροκτηνοτροφικών και τουριστικών δραστηριοτήτων.

Οι παράγοντες που καθόρισαν το χαρακτήρα του συγκεκριμένου μοντέλου είναι οι εξής: α) αλληλοσυμπλήρωση και αλληλοτροφοδότηση δύο δραστηριοτήτων, της αγροτικής και της τουριστικής, με άμεση απόρροια την αύξηση της πολυδραστηριότητας κατά την οποία ο αγρότης ήταν ταυτόχρονα ιδιοκτήτης καταλυμάτων, διαχειριστής μικρών ski-lifts, οδηγός βουνού κοκ., β) αλληλοκάλυψη μεταξύ αγροτικού και τουριστικού χώρου, δηλαδή οι τουριστικοί σταθμοί δημιουργήθηκαν στην προέκταση των μικρών παραδοσιακών χωριών, με αποτέλεσμα να υπάρχει χωρική συνέχεια και σεβασμός της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και γ) δημιουργία σημαντικών τουριστικών οργανώσεων ομοσπονδιακής μορφής, η οποία, μεταξύ των άλλων, αντλεί οικονομικούς πόρους, εξασφαλίζοντας προβολή, προώθηση και συντήρηση του σταθμού.

Το μοντέλο αυτό αποτέλεσε αντικείμενο μίμησης για πολλές ορεινές περιοχές λόγω των σημαντικών δυνατών σημείων του, όπως ήταν α) η ποιότητα του χώρου υποδομής (χαρακτηρίζεται υψηλότερη από τους γαλλικούς), β) η συντήρηση και η καλαισθησία του φυσικού τοπίου γ) η συγκράτηση του ορεινού πληθυσμού δ) η διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ε) η αναστροφή της φθίνουσας πορείας

των ορεινών οικονομιών στ) η επίτευξη διπλής τουριστικής περιόδου, η οποία επιμηκύνεται και στις ενδιάμεσες περιόδους.

Τα τουριστικά καταλύματα των αυστριακών ορεινών περιοχών φτάνουν σε υψηλά ποσοστά πληρότητας από τον Ιούνιο και διατηρούν αξιόλογη τουριστική δραστηριότητα και μετά το τέλος της καλοκαιρινής περιόδου, η οποία συνεχίζεται μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου. Τα χειμερινά αθλήματα επιτρέπουν τη συνέχιση των δραστηριοτήτων των αυστριακών σταθμών από τον Δεκέμβριο μέχρι τον Απρίλιο ή τον Μάιο.

Ωστόσο το συγκεκριμένο μοντέλο, παρά την επιτυχία του στην προώθηση ενός μοντέλου 'ήπιου τουρισμού', στο οποίο αγροτουριστικές δραστηριότητες και χειμερινά αθλήματα συνυπάρχουν, παρουσιάζει και μια σειρά αδύνατων σημείων όπως: α) αρχικό αποκλειστικό προσανατολισμό στην ικανοποίηση των αναγκών του τουρισμού της καλοκαιρινής περιόδου β) απομακρυσμένα ski-lifts από τα τουριστικά καταλύματα, και γ) μικρή ποικιλία προσφερόμενων για ski χώρων. (Χάρης Κοκκώσης-Πάρις Τσάρτας- Ελευθερία Γκρίμπα,2011)

11.2. Case study ορεινός τουρισμός στα Γρεβενά και στα Ιωάννινα

Υπάρχουν περιοχές της Ελλάδας όπως τα Γρεβενά και τα Ιωάννινα με ποικιλία φυσικών πόρων που ευνοούν την ανάπτυξη δραστηριοτήτων όπως η ορειβασία, η πεζοπορία, οι καταβάσεις, η ιππασία και η αναρρίχηση.

Αναλυτικότερα, από τη μία, ο Εθνικός Δρυμός Πίνδου και συγκεκριμένα η κοιλάδα της Βάλια Κάλντα στα Γρεβενά χαρακτηρίζεται από εντυπωσιακό τοπίο, ποικιλία μορφολογικών και βλαστητικών χαρακτηριστικών, τεράστιους γκρεμούς και ορμητικά ρέματα. Το περιβάλλον είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη διαβίωση μιας τεράστιας ποικιλίας ειδών του ζωικού και του φυτικού βασιλείου. Ως γενική διαπίστωση Ελλήνων και ξένων ειδικών, το μέρος αυτό χαρακτηρίζεται μοναδικό από άποψη βιολογικού, οικολογικού και ερευνητικού ενδιαφέροντος, συνδυάζοντας αισθητικό τοπίο μεγάλης αξίας, βιότοπο με μεγάλη ποικιλότητα χλωρίδας και πανίδας, πολυποίκιλη γεωμορφολογική σύνθεση, αισθητικότητα και μοναδικότητα σε εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα.

Από την άλλη, τα Ζαγοροχώρια στα Ιωάννινα είναι ένα δίκτυο από σαράντα έξι πανέμορφα χωριά, κοσμικά ή ήσυχα, με απίστευτη θέα ή μέσα στο δάσος, με δάση, αλλά και γυμνές κορυφές, πεντακάθαρα ποτάμια όπως ο Βοϊδομάτης, αλλά και αλπικές λίμνες, όπως οι δρακόλιμνες. Παράλληλα ο επισκέπτης μπορεί επίσης να θαυμάσει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική από πέτρα και ξύλο που είναι τα κύρια υλικά από τα οποία χτίζονταν και χτίζονται ακόμη τα σπίτια. Η χαράδρα του Βίκου(ή αλλιώς φαράγγι του Βίκου) είναι επίσης ένα αξιοθέατο που αξίζει να περπατήσει κάποιος, μια και διασχίζεται από ευρωπαϊκό μονοπάτι με σήμανση.

Και στις δύο περιπτώσεις, η φιλοξενία και η φιλικότητα των κατοίκων σε συνδυασμό με το παραδοσιακό φαγητό και τα τοπικά γλυκά και κρασιά αποτελούν κυριάρχους πόλους έλξης. (Χάρης Κοκκώσης- Πάρις Τσάρτας- Ελευθερία Γκρίμπα,2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Η ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΣΑΝ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ

12.1.Γενικά στοιχεία για τη Χαλκιδική

Η Χαλκιδική είναι το σημαντικότερο τουριστικό κέντρο της Βόρειας Ελλάδας. Ξεχωρίζει για τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα της και τις απaráμιλλης ομορφιάς χερσονήσους της, τα φημισμένα τρία πόδια της, την Κασσάνδρα, τη Σιθωνία και τον Άθω (Άγιο Όρος).

Στην Κασσάνδρα και τη Σιθωνία, αλλά και στην παραλιακή ζώνη ανάμεσα στις δύο χερσονήσους, οι παραθεριστές απολαμβάνουν τις εκτεταμένες παραλίες με τις χρυσαφένιες αμμουδιές, τις δαντελωτές ακρογιαλιές με τα γαλαζοπράσινα κρυστάλλινα νερά.

Στη χερσόνησο του Άθω οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή με την αυτόνομη μοναστική πολιτεία του Άγιου Όρους, θαυμάζουν τη μοναδική αρχιτεκτονική και τους πολύτιμους θησαυρούς των μονών, γοητεύονται από το παρθένο φυσικό περιβάλλον, τις δασωμένες βουνοπλαγιές, τις απόκρημνες δαντελωτές ακτές και τους υπέροχους χρωματισμούς της θάλασσας.

Ο ορεινός όγκος του Χολομώντα με την πλούσια χλωρίδα και πανίδα, οι μεγάλης αξίας αρχαιολογικοί χώροι, το σπήλαιο του ‘αρχανθρώπου των Πετραλώνων’, τα ιστορικά μνημεία, τα μεσόγεια χωριά με το παραδοσιακό χρώμα, το γραφικό νησί της Αμμουλιανής, τα όμορφα νησάκια κοντά στις ακτές της Βουρβουρούς, οι μαρίνες Πόρτο Καρρά και Σάνης αποτελούν πρόσθετους πόλους έλξης για του πολυάριθμους Έλληνες και ξένους επισκέπτες της Χαλκιδικής. (www.diakopes.gr)

12.2. Η Βορειοανατολική Χαλκιδική ως τόπος αρχαιολογικού τουρισμού

Η Χαλκιδική, όντας ένας αναγνωρίσιμος προορισμός, κεντρίζει το ενδιαφέρον των επισκεπτών και παρουσιάζει τις μοναδικές περιπατητικές διαδρομές της οι οποίες συνδυάζουν τη μοναδικότητα του φυσικού τοπίου της και την ιστορική και πολιτιστική της κληρονομιά.

Οι ξενοδόχοι της Χαλκιδικής επενδύουν στον Αριστοτέλη για να φέρουν τουρισμό. Η δημιουργία της Αριστοτέλειας πολιτείας, μιας θεματικής ομπρέλας που θα αποτελεί σημείο αναφοράς και αξέχαστων εμπειριών για τον τουρίστα στη Βορειοανατολική Χαλκιδική, προτείνει η Ένωση Ξενοδοχείων Χαλκιδικής. Πρόκειται για μία από τις προτάσεις που περιλαμβάνονται σε μελέτη την οποία εκπόνησε για την ήπια τουριστική, πολιτισμική, τεχνολογική ανάπτυξη και τη χωρική οργάνωση της περιοχής. Η Αριστοτέλεια Πολιτεία θα υποστηρίζει τη γνώση και την ανακάλυψη του Αριστοτέλη, ο οποίος αποτελεί πρόσωπο παγκόσμιας αναγνωρισιμότητας και γεννήθηκε στα αρχαία Στάγειρα, που βρίσκονται στη Βορειοανατολική Χαλκιδική. Πέρα από τις υφιστάμενες υποδομές, όπως ο αρχαιολογικός χώρος των Σταγείρων και το πάρκο του Αριστοτέλη, μπορεί να περιλαμβάνει ένα πολύκεντρο όπου θα δίνονται διαλέξεις και θα γίνονται μαθήματα για τον μεγάλο φιλόσοφο, αλλά και νέες πεζοπορικές διαδρομές σχετικές με τον Αριστοτέλη. Όπως διαπιστώνεται, σήμερα η προβολή της περιοχής των Σταγείρων είναι υποβαθμισμένη και η αξιοποίησης της ως οικονομικού πόρου περιορισμένη. (www.metalleiachalkidikis.gr)

Το ιστορικό χωριό Στάγειρα που είναι η γενέτειρα του Αριστοτέλη βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά της Χαλκιδικής πάνω στον κεντρικό οδικό άξονα Θεσσαλονίκης-Ουρανούπολης. Στην είσοδο του χωριού, οι επισκέπτες μπορούν να επισκεφτούν το πάρκο στο οποίο βρίσκεται ο ανδριάντας του Αριστοτέλη καθώς

επίσης και πολλά υπέργεια μνημεία, όπως πύργοι (ένας από τους οποίους είναι του 16^{ου} αιώνα), δημόσια λουτρά και το κονάκι του Μαδέμ Αγά, από την εποχή των σιδηροκαυσίων.(www.Wikipedia.gr)

Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει το εξωκλήσι ‘‘Παναγία η Σπηλιώτισσα’’ χτισμένο μέσα σε βράχο. Στο χώρο αυτό γίνεται το μεγάλο πανηγύρι του χωριού στις 8 Σεπτεμβρίου. Ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί μέσα σε καταπράσινες διαδρομές με πανοραμική θέα. (www.gohalkidiki.com)

Ένα άλλο αξιοσημείωτο τουριστικό μέρος είναι ο ορεινός όγκος του Χολομώντα. Ο Χολομώντας είναι το 2^ο σε ύψος μετά τον Άθω βουνό της Χαλκιδικής και καλύπτει το ανατολικό και κεντρικό τμήμα του νομού. Εκτείνεται από τον Πολύγυρο μέχρι την Αρναία σε άξονα νοτιοδυτικό- βορειοανατολικό και το μέγιστο υψόμετρο του είναι τα 1.165 μέτρα στην ομώνυμη κορυφή. Το Πτούνι στα 909μ. η Σταυρού Τούμπα στα 938 μ. η Λιαρίγκοβα στα 821 μ. πάνω από την Αρναία και το Καστρί στα 748 μ. είναι κάποιες από τις υπόλοιπες κορυφές του ορεινού όγκου. Βορειοδυτικά συνδέεται με το βουνό Χορτιάτης, ενώ βορειοανατολική του προέκταση αποτελεί το όρος Στρατονικόν που εκτείνεται στη Βορειοανατολική Χαλκιδική. Μεγάλο τμήμα του ορεινού όγκου έχει ενταχθεί στο Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών Natura 2000. Όσον αφορά τη χλωρίδα, η περιοχή καλύπτεται κυρίως από βελανιδιές και σε μικρότερο ποσοστό από οξιές, πουρνάρια, κουμαριές κ.α. Ο Χολομώντας προφέρεται τόσο για δράσεις εναλλακτικού τουρισμού, όσο και για περιβαλλοντική εκπαίδευση. Υπάρχουν παλιά μονοπάτια στα οποία έχει τοποθετηθεί σήμανση, αλλά και νέες, καθορισμένες περιπατητικές διαδρομές.(www.dimosaristoteli.gr)

Αξίζει να αναφερθούμε και στον οικιστικό ιστό της Αρναίας, ο οποίος χρειάζεται οπωσδήποτε έναν η περισσότερους περιπάτους για να αποκαλυφθεί. Ο δήμος έχει σχεδιάσει 6 διακριτές περιπατητικές διαδρομές με στόχο την εξυπηρέτηση των επισκεπτών και την ευκολότερη γνωριμία με τον αρχιτεκτονικό πλούτο του οικισμού. Όλες οι διαδρομές ξεκινούν και καταλήγουν ακτινωτά στην κεντρική πλατεία αποκαλύπτοντας τόσο τις κοντινές όσο και τις μακρινές γωνιές του οικισμού. Η μικρότερη σε διάρκεια διαδρομή (10 λεπτά) περνάει από την πλατεία Γερογιάννη και το Κάρι Παζάρι. Οι μεγαλύτερες οδηγούν στις Βόρειες άκρες του ιστορικού κέντρου, φτάνοντας μέχρι το Χοροστάσι και το ναό του Αγίου Στεφάνου. (www.dimosaristoteli.gr)

Επίσης, την περιοχή καλύπτει πυκνό πλέγμα αρχαιολογικών χώρων και άλλων αξιοθέατων.

- Αρχαία Στάγειρα:

Ο σημαντικότερος ιστορικός χώρος της Χαλκιδικής, τα αρχαία Στάγειρα, βρίσκονται στη χερσόνησο Λιοτόπι, δίπλα στη σημερινή Ολυμπιάδα. Οι πρώτες ανασκαφικές επεμβάσεις στον αρχαιολογικό χώρο των αρχαίων Σταγείρων ξεκίνησαν στα τέλη της δεκαετίας τους 1960 και συνεχίστηκαν μέχρι τις μέρες μας φέρνοντας στο φως σημαντικά ευρήματα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το σχετικά πρόσφατο πρόγραμμα αναστήλωσης υπό την εποπτεία της ΙΣΤ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, το οποίο με την ολοκλήρωση του θα προσφέρει πρόσβαση στους επισκέπτες του αρχαιολογικού χώρου σε τμήμα του τείχους που περιλαμβάνει κυκλικό πύργο και τον μεγάλο τετράγωνο πύργο.

- Αρχαία Άκανθος:

Η αρχαία Άκανθος απλωνόταν σε τρεις λόφους του όρους Στρατωνικού σε μία έκταση 560 στρεμμάτων, περίπου 600 μέτρα νοτιοανατολικά από τον οικισμό της Ιερισσού. Η τειχισμένη πόλη πήρε το όνομά της είτε από τα πολλά αγκάθια της περιοχής, είτε από τον ακανθοειδή σχηματισμό της οχύρωσης. Κάποιοι από τους περιηγητές του περασμένου αιώνα αναφέρουν την ύπαρξη αρχαίου μώλου στο λιμάνι της πόλης. Πράγματι, τα σημερινά ίχνη της αρχαίας Ακάνθου αρχίζουν από την παραλία της Ιερισσού, όπου σώζονται απομεινάρια του κρηπιδώματος του αρχαίου λιμανιού. Από τα ερείπια τα πιο εντυπωσιακά είναι τα τείχη της ακρόπολης, αφού διασώζονται τμήματα με ύψος έως και 8 μέτρα. Τα ορατά λείψανα είναι κυρίως τμήματα από την οχύρωση της πόλης, από τα τείχη και ένα εντυπωσιακό τμήμα της ακρόπολης. Επίσης, διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη και οικοδομικά απομεινάρια ελληνιστικών χρόνων, δημόσια κτίσματα, σπίτια και η θεμελίωση ενός ναού, πιθανότατα της θεάς Αθηνάς, στην κορυφή λόφου.

- Αρχαία Σάνη:

Η αρχαία Σάνη, η αποικία των Ανδρίων στην ανατολική χερσόνησο της Χαλκιδικής, είναι μία ακόμη αρχαία πόλη της οποίας η ιστορία άρχισε να ξετυλίγεται τα τελευταία χρόνια μέσα από τις αρχαιολογικές ανασκαφές. Η

αρχαιολογική έρευνα μέχρι το 1990 είχε εντοπίσει τη διώρυγα του Ξέρξη στο στενότερο σημείο της χερσονήσου, ανάμεσα στα Νέα Ρόδα και την Τρυπητή.

- Τα καρνάγια της Ιερισσού:

Σε όλη την Ελλάδα δύσκολα θα βρει κάποιος πιο εντυπωσιακή τοποθεσία για καρνάγια από εκείνη της Ιερισσού. Αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου, και σε πείσμα της σύγχρονης εποχής που προέκρινε τη χρήση πλαστικού και άλλων υλικών στην κατασκευή σκαφών, οι εναπομείναντες караβομαραγκοί αντιμετωπίζουν τις αντίξοες οικονομικές συνθήκες. Κανένα από τα καρνάγια που έχουν απομείνει δεν χαρακτηρίζεται από την ένταση και τη ζωντάνια του παρελθόντος. Κάποια από τα υπόστεγα είναι ετοιμόρροπα, ενώ δεν λειτουργούν, όλες οι εγκαταστάσεις. Στα παλιά χρόνια έφερναν στου караβομαραγκούς 300 τόνους ξύλα και εκείνοι έφτιαχναν μεγάλα ξύλινα σκαριά που χωρούσαν έως 250 άτομα. (www.dimosaristoteli.gr)

- Η Διώρυγα του Ξέρξη:

Πρόκειται για το μεγαλύτερο τεχνικό έργο που έγινε στην αρχαιότητα στην Χαλκιδική, όταν κατά τον Ηρόδοτο, το 480 π.Χ. ο Πέρσης Βασιλιάς Ξέρξης, κατά τη διάρκεια των περσικών πολέμων για να επιτρέψει με ασφάλεια το πέρασμα το πέρασμα των περσικών πλοίων χωρίς τον περίπλοο του επικίνδυνου ακρωτηρίου της Χερσονήσου, διέταξε το άνοιγμα διώρυγας που εκτεινόταν από τα σημερινά Νέα Ρόδα μέχρι την Τρυπητή και συνέδεε τον κόλπο της Ιερισσού με τον Συγγιτικό κόλπο. (Σύμπραξη μελετητών Alpha MENTOR)

- Η μονή Ζυγού

Η Μονή Ζυγού βρίσκεται αμέσως έξω από τα όρια του Άγιου Όρους. Είναι ένα αρχαίο αγιορείτικο μοναστήρι το οποίο ιδρύθηκε στα μέσα του 10^{ου} αιώνα και καταστράφηκε λίγο πριν το 1198. (Σύμπραξη μελετητών Alpha MENTOR)

- Τα σιδεροκαύσια

Στα βόρεια της περιοχής του Άθω τον 9^ο μ.Χ. αιώνα αναπτύχθηκαν τα σιδεροκαύσια που πήραν το όνομα τους από τα μεταλλευτικά κοιτάσματα που υπήρχαν στην περιοχή αλλά και από την εκμετάλλευσή τους η οποία εντάθηκε από τα πρώτα κιόλας χρόνια της Οθωμανικής κατάκτησης. Το συγκρότημα των Σιδηροκαυσίων

περιλαμβάνει τμήματα της οχύρωσης, κυρίως πύργους, ερείπια από οικίες και εργαστήρια όπου γινόταν η εκμετάλλευση των μεταλλευμάτων. Πρόκειται για τα 20 ξακουστά Μαδεμοχώρια. (Σύμπραξη μελετητών Alpha MENTOR)

- Η Χριστιανική έκθεση Ουρανούπολης

Η 10^η γενική διεύθυνση Βυζαντινών αρχαιοτήτων ίδρυσε την έκθεση Χριστιανική Χαλκιδική στην Ουρανούπολη. Η έκθεση στεγάζεται σε ένα κτήριο κοντά στο σημείο επιβίβασης και στον πύργο της Ουρανούπολης. Ο σκοπός της έκθεσης είναι να δείξει στους επισκέπτες ότι η Χαλκιδική έχει αρκετούς θησαυρούς της Χριστιανικής περιόδου. (Σύμπραξη μελετητών Alpha MENTOR)

12.3. Τοπία της Β.Α Χαλκιδικής

- Το τοπίο της παράκτιας ζώνης και ως τμήμα του συνόλου της παράκτιας ζώνης της Χαλκιδικής, το οποίο αποτελεί και το κύριο ανταγωνιστικό τουριστικό πόρο της περιοχής.
- Το τοπίο της Αθωνικής Πολιτείας, συνδυασμός φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, με μοναδικά παγκόσμια χαρακτηριστικά.
- Το τοπίο των αμπελώνων, με εντοπισμένη σημαντική δραστηριότητα στους αμπελώνες στο Μελίτωνα Σιθωνίας.
- Το τοπίο του ορεινού όγκου του Χολομώντα, με τη μοναδικότητα των ορίων εξάπλωσης προς τα νότια των δασών, με αρχέγονα χαρακτηριστικά, Πεύκης, οξιάς, καστανιάς, κ.α.
- Συνολικά το τοπίο της Β.Α Χαλκιδικής, ως τμήμα της Χαλκιδικής, που ανταποκρίνεται με τα ιδιαίτερα γεωμορφολογικά, κλιματικά και αισθητικά χαρακτηριστικά του πλήρως προς αυτό του Μεσογειακού τοπίου και ιδιαιτέρως του βορείου τμήματος του Αιγαίου Πελάγους. (Σύμπραξη μελετητών Alpha MENTOR)

12.4. Η γαστρονομία της περιοχής

Το κλίμα της περιοχής και η υψηλή ηλιοφάνεια σε συνδυασμό με την μορφολογία του εδάφους, διαμορφώνουν ένα περιβάλλον ικανό, να παράγει πολλά προϊόντα υψηλής ποιότητας

- Πράσινη ελιά- λάδι

Τα προϊόντα που παράγονται από τις ποικιλίες Χαλκιδικής και Χονδρελιά Χαλκιδικής είναι οι πράσινες ολόκληρες ελιές, οι πράσινες εκπυρηνωμένες, οι εκπυρηνωμένες γεμιστές, η τσακιστές, η πάστα από πράσινες ελιές, οι μαύρες σταφιδάτες ελιές Χαλκιδικής και το αγουρέλαιο. Η ποικιλία στρογγυλολιά επίσης καλλιεργείται στη Χαλκιδική. Τα ελαιόδεντρα της Χαλκιδικής καλλιεργούνται χωρίς χημικές παρεμβάσεις. Η υψηλή θρεπτική αξία και η μοναδική γεύση της ελιάς και του ελαιόλαδου Χαλκιδικής τα έχουν καθιερώσει ως ένα αναπόσπαστο συστατικό της μεσογειακής διατροφής.

- Μέλι

Η μελισσοκομία αποτελεί έναν από τους κυριότερους κλάδους της τοπικής οικονομίας και αυτό οφείλεται στην πλούσια μελισσοκομική χλωρίδα, στο ιδανικό κλίμα και στην καλή συνεταιριστική οργάνωση των μελισσοκόμων της περιοχής. Τα πευκοδάση της Χαλκιδικής είναι όλα εμβολιασμένα με το μελιτογόνο έντομο *Marchalina Hellenica* L και αποδίδουν σταθερά κάθε χρόνο μεγάλες ποσότητες μελιού. Η κυριότερη κατηγορία μελιού που παράγεται στη Χαλκιδική είναι το πευκόμελο, ενώ σε πολύ μικρότερες ποσότητες παράγεται μέλι ερείκης και καστανιάς.

- Τυροκομικά προϊόντα

Οι εδαφικές και οι κλιματολογικές συνθήκες, η βλάστηση της Χαλκιδικής και η ισχυρή κτηνοτροφική παράδοση έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων υψηλών προδιαγραφών. Το κατσικίσιο παραδοσιακό τυρί Χαλκιδικής παράγεται από αμιγές κατσικίσιο γάλα και έχει αυξημένη περιεκτικότητα σε πρωτεΐνη. Ο ορεινός όγκος του Χολομώντα όπου βρίσκονται οι περισσότερες κτηνοτροφικές μονάδες έχει ιδανικά εδαφικά και κλιματολογικά στοιχεία και ειδική βλάστηση που συμβάλλουν θετικά στην ευνοϊκή σύνθεση του κατσικίσιου γάλακτος για την παραγωγή τυριού.

- Κρασί

Μία από τις πλουσιότερες σταφυλοπαραγωγικές περιοχές της Ελλάδας είναι η Χαλκιδική. Στο νομό της Χαλκιδικής συναντώνται περίπου 18.000 στρέμματα αμπελιών. Η παραγόμενη ποσότητα του κρασιού είναι 1.500 τόνοι σε ετήσια βάση. Η Χαλκιδική αποτελεί σημαντικό σταθμό των διαδρομών του κρασιού της Βορείου

Ελλάδος ελκύνοντας ένα σημαντικό αριθμό οινόφιλων τουριστών. (Σύμπραξη μελετητών Alpha MENTOR)

12.5. Η περιοχή της Βορειοανατολικής Χαλκιδικής τον χειμώνα

Η περιοχή αυτή αποτελεί ιδανικό και ολοκληρωμένο χειμερινό προορισμό διακοπών. Προσφέρει εξερευνητικές περιηγήσεις, ιππασία, μαθήματα μελισσοκομίας, τυροκομίας, συλλογής μανιταριών από τους ξακουστούς μανιταρότοπους του βουνού και καρπών από τα δέντρα του Χολομώντα και του Αριστοτελικού δάσους, εκδρομές στη φύση, χριστουγεννιάτικα ή πρωτοχρονιάτικα ρεβεγιόν, διαμονή σε μακεδονίτικα καταλύματα και άλλες τουριστικές εμπειρίες.

Ο αγροτουρισμός στην περιοχή αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς, ενώ σήμερα στην περιοχή της Αρναίας υπάρχουν είκοσι μακεδονίτικοι ξενώνες που διαθέτουν περίπου 100 κλίνες. Στα χωριά της περιοχής λειτουργούν συνεταιρισμοί και παραδοσιακά καταστήματα που παράγουν αγνά εδέσματα και βιολογικά προϊόντα. Επίσης μπορεί κάποιος να επισκεφτεί τα λαογραφικά μουσεία της Αρναίας, της Αμμουλιανής, του Στρατωνίου και της Ουρανούπολης και να παρακολουθήσει μαθήματα υφαντικής τέχνης από τις ξακουστές υφάντριες.

Αξίζει να αναφέρουμε και τα 12 Προσκυνηματικά μνημεία:

- Την παλαιοχριστιανική Βασιλική του Ζέπκου ανάμεσα στην Ολυμπιάδα και στο Στρατώνι.
- Την παλαιοχριστιανική Βασιλική στο Κάστρο Ιερισσού.
- Την Ιερά Μονή Αγίου Κοσμά του Αιτωλού στην Αρναία.
- Την Ιερά Μονή Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στην Ολυμπιάδα.
- Τη Μονή Ζυγού λίγα μέτρα από τα χερσαία σύνορα του Αγίου Όρους στην Ουρανούπολη.
- Την Παναγία Σπηλαιώτισσα στα Στάγειρα.
- Τον Άγιο Νικόλαο του Βουνού στο Στρατώνι.
- Το Βυζαντινό Πύργο του Γοματίου.
- Τον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό Αγίου Στεφάνου στην Αρναία.
- Τον Πύργο Προσφορίου στην Ουρανούπολη.
- Το Ιερό Προσκύνημα Μεγάλης Παναγίας.

- Το Μετόχι Χιλανδαρίου ανάμεσα στο Στρατώνι και στην Ιερισσό.

Η περιοχή είναι κατάλληλη επίσης και για Χριστουγεννιάτικες αποδράσεις.

Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε ένα ολοκληρωμένο τουριστικό πακέτο που περιλαμβάνει εκδρομές σε αρχαιολογικά μνημεία, σε εστιατόρια, σε μουσεία και σε μονές καθώς μπορούν επίσης να παρακολουθήσουν μαθήματα μαγειρικής και να μάθουν πως φτιάχνεται το ζυμωτό χριστόψωμο και η παραδοσιακή βασιλόπιτα. Περιλαμβάνει επίσης επίσκεψη στην Παραμυθοχώρα, στο Στρατώνι που είναι ένα ολόκληρο Χριστουγεννιάτικο χωριό, με νεράιδες, μάγισσες και ξωτικά.

Όσον αφορά τη διαμονή των επισκεπτών υπάρχουν πολλά καταλύματα που παραμένουν ανοιχτά και τον χειμώνα π.χ. Hotel Alexandra, Ξένιος Ζευς, Kargas Apartments κ.α. (www.mountathosarea.org)

12.6. Περιπατητικές διαδρομές

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι περιπατητικές διαδρομές που γίνονται στην περιοχή της Ανατολικής Χαλκιδικής.

Κάθε μία διαδρομή σχετίζεται με μία παγκόσμια ιστορική μοναδικότητα :

- Το Άγιον Όρος και το Βυζάντιο
- Το φιλόσοφο Αριστοτέλη – δάσκαλο του Μεγαλέξανδρου
- Τα χρόνια των περσικών πολέμων της αρχαιότητας
- Τα Μαδεμοχώρια της οθωμανικής περιόδου

Είναι η διαφορά ανάμεσα στις περιπατητικές διαδρομές του κόσμου και στις διαδρομές της περιοχής του Άθω. Κάθε μια ταξιδεύει τον επισκέπτη σε άλλες ιστορικές εποχές και τον φέρνει σε επαφή με ιστορικά στοιχεία και αρχαιολογικά ευρήματα, μετατρέποντας το περπάτημα, εκτός από φυσιολατρική δραστηριότητα σε ιστορική ξενάγηση ανάμεσα με μνημεία και χώρους με μουσειακή αξία και ταυτότητα.

- Ακολουθώντας τα Natura μονοπάτια του βουνού από την Αρναία στους καταρράκτες της Βαρβάρας

- Ακολουθώντας την αγιορείτικη συνορογραμμή από τον πύργο της Ουρανούπολης στη Μονή Ζυγού
- Ακολουθώντας την αγιορείτικη συνορογραμμή από την παραλία της Κομίτσας στην Ουρανούπολη
- Η διαδρομή του Ξέρξη από τα Νέα Ρόδα στο λιμάνι της Τρυπητής
- Με θέα τον αγιορείτικο κόλπο από το λιμάνι της τρυπητής στον πύργο της Ουρανούπολης
- Ο Αριστοτελικός περίπατος από τα Νέα στα Αρχαία Στάγειρα
- Ο Αριστοτελικός περίπατος από την Ολυμπιάδα στα Αρχαία Στάγειρα
- Τα Μαδεμοχώρια του χθες από την Αρναία στο κάστρο Νέπωσι (www.gohalkidiki.com)

12.7. SWOT Analysis

SWOT Analysis

- Τα δυνατά σημεία της ΒΑ Χαλκιδικής
 - Θετική εικόνα από τη στιγμή που αποτελεί έναν ασφαλή τουριστικό προορισμό
 - Άνοιγμα σε νέες αγορές και σταθεροποίηση του ρεύματος από Ουκρανία και Ρωσία
 - Πλούσιοι φυσικοί πόροι, πολιτισμικοί και περιβαλλοντικοί
 - Καλός βαθμός ικανοποίησης και καλή προώθηση από τους επισκέπτες
 - Λογικά επίπεδα τιμών
 - Μεγάλο μήκος ακτών
 - Αυξανόμενη ζήτηση από τουρίστες που προέρχονται από τη Ρωσία και τα Βαλκάνια
 - Πληθώρα αξιόλογων τοπικών προϊόντων και τοπικής γαστρονομίας
 - Προθάλαμος για το Άγιο Όρος
 - Αρχαία Στάγειρα και πολλοί αρχαιολογικοί χώροι

–

- Τα αδύναμα σημεία

- Ανεπαρκής διασύνδεση της ΒΑ Χαλκιδικής με το αεροδρόμιο ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ Θεσσαλονίκης και την Εγνατία οδό
- Ανεπάρκεια υποδομών οδικού δικτύου και ελλιμενισμού
- Σχετική επάρκεια κλινών
- Αδυναμία αξιοποίησης των περιβαλλοντικών και πολιτισμικών πλεονεκτημάτων με σκοπό την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Ανεπαρκής εκπαίδευση και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού στον τουρισμό
- Υποβάθμιση και απώλεια του παραδοσιακού χαρακτήρα
- Έντονη εποχικότητα
 - Οι Ευκαιρίες
- Δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού με επίκεντρο: (Την Αριστοτέλεια γη, τη διάφυγα του Ξέρξη, Το Άγιο Όρος)
- Δυνατότητα ανάπτυξης συνεδριακού τουρισμού
- Δυνατότητα ανάπτυξης τουρισμού κρουαζιέρας, με διασύνδεση των χωρών της Μαύρης Θάλασσας με το Άγιο Όρος
- Αναγνωρισιμότητα του προορισμού στην Ευρώπη και στις υπερπόντιες αγορές
- Προσέλκυση υψηλού επιπέδου καταναλωτών
- Θετική τάση ζήτησης του προϊόντος «Ήλιος & Θάλασσα»
- Η ύπαρξη πρόσθετων πόρων και δυνατοτήτων δικτύωσης στην περιφέρεια και τον ευρύτερο χώρο που επιτρέπει τη διαφοροποίηση από διαφορετικούς ανταγωνιστές (πχ νησιωτικές περιοχές που βασίζονται εξ ολοκλήρου στο προϊόν «Ήλιος & Θάλασσα»).
- Δυνατότητα ανάπτυξης περιπατητικών και ποδηλατικών διαδρομών στους ορεινούς όγκους

- Οι απειλές
 - Ανάπτυξη ανοιχτών μεταλλευτικών δραστηριοτήτων μεγάλης έκτασης στο όρος Κάκαβος, με πιθανές συνέπειες στο φυσικό περιβάλλον, τη διαχείριση των υδατικών πόρων, τη γεωργία και την κτηνοτροφία.
 - Διατήρηση του χαρακτηρισμού της περιοχής ως μεταλλευτικής ζώνης

- Αδυναμία μετάβασης από τον έντονα εποχικό τουρισμό του προτύπου «ήλιος θάλασσα» σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- Υψηλή εξάρτηση του υφιστάμενου τουριστικού προϊόντος από τους tour operators
- Διεθνής ανταγωνισμός και ανάπτυξη της αγοράς
- Συνεχώς αυξανόμενος ανταγωνισμός, με ολοένα μεγαλύτερη προσφορά και χαμηλότερες τιμές
- Μείωση των επαναλαμβανόμενων επισκέψεων
- Ολοένα και πιο σκληρή και καθοδηγούμενη από ενέργειες marketing προσέλκυση τουριστών.(Σύμπραξη μελετητών Alpha MENTOR)

12.8.Προτάσεις για την αντιμετώπιση της εποχικότητας στην Βορειοανατολική Χαλκιδική.

Η περιοχή της βορειοανατολικής Χαλκιδικής, δηλαδή οι δήμοι που βρίσκονται πριν το τρίτο πόδι του Νομού, χαρακτηρίζεται από απaráμιλλη ομορφιά και φυσικά τοπία που αξίζει να επισκεφτεί κάποιος που κάνει θερινές ή χειμερινές διακοπές. Αποτελεί έναν προορισμό που συνδυάζει τα πάντα. Όμορφες παραλίες, ηλιοφάνεια πολλές μέρες στη διάρκεια του έτους, δάση, βουνά, αλλά και πολιτιστικά στοιχεία όπως μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, ναούς, Προσκυνηματικούς τόπους και πολλά ενδιαφέροντα αξιοθέατα. Η περιοχή αυτή, επιλέγεται από τους τουρίστες, Έλληνες και ξένους, κυρίως για καλοκαιρινές διακοπές. Οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος είναι οι πιο δημοφιλείς. Όμως, πέρα από ένα ιδανικό πακέτο για καλοκαιρινές διακοπές έχει να προσφέρει και δραστηριότητες χειμερινού τουρισμού και είναι κατάλληλος προορισμός για όλες τις εποχές του χρόνου. Αυτό που λείπει είναι ένα σωστό σχέδιο προβολής και προώθησης του τόπου στους τουρίστες.

Είναι πολύ σημαντικό να γίνει γνωστή η περιοχή της ΒΑ Χαλκιδικής και στους Έλληνες και στους ανθρώπους άλλων χωρών. Θα πρέπει να εστιάσουμε στην σωστή διαφήμιση της περιοχής και όλων των παροχών που προσφέρει.

Αρχικά, θα πρέπει να θέσουμε μία ομάδα στόχου. Η καλύτερη επιλογή θα ήταν να στοχεύσουμε στα άτομα εκείνα που ενδιαφέρονται για εναλλακτικές μορφές

τουρισμού και συγκεκριμένα για τον αρχαιολογικό τουρισμό διότι η περιοχή αυτή έχει να προσφέρει πολλά πάνω σε αυτή τη μορφή τουρισμού.

Μία άλλη μορφή τουρισμού που θα μπορούσε να αναδειχθεί στους επισκέπτες και τους πιθανούς επισκέπτες της Χαλκιδικής είναι ο γαστρονομικός τουρισμός.

Είναι γνωστό πως η πλειοψηφία των τουριστών στη Χαλκιδική είναι από τη Ρωσία. Υπάρχουν πολλές χώρες της Ευρώπης στις οποίες θα μπορούσαμε να στρέψουμε την προσοχή μας και να προσπαθήσουμε να φέρουμε τουρίστες από άλλες χώρες τους μήνες εκτός τουριστικής περιόδου και συγκεκριμένα τους μήνες Νοέμβριο έως και Μάρτιο. Για παράδειγμα η Σουηδία, η Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία είναι κάποιες από αυτές.

1. “Διαφήμιση του τόπου”

Ένας τρόπος είναι, να καταφέρουμε να πείσουμε διάφορα τουριστικά γραφεία άλλων χωρών να εντάξουν τον προορισμό της ΒΑ Χαλκιδικής στα πακέτα τους και να την αναδείξουν σαν έναν χειμερινό προορισμό με πολλές και διαφορετικές χειμερινές δραστηριότητες και με δυνατότητες εναλλακτικού τουρισμού. Να επικεντρωθούν στους πολλούς και σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους, στις εκδηλώσεις που έχουν θέμα την ιστορία του τόπου, στα όμορφα τοπία της περιοχής και στα τοπικά προϊόντα που παράγονται καθώς και στην υψηλή ποιότητα τους. Π.χ. (θαλασσινά, κρασιά, μέλι, τυροκομικά κ.α.)

Για να καταφέρει η περιοχή να προσελκύσει τουρίστες όλο το χρόνο είναι σημαντικό να διαφημιστεί με κάθε τρόπο. Ένας από αυτούς τους τρόπους είναι μέσω βίντεο που θα αναπαράγονται στις τηλεοράσεις των χωρών που στοχεύουμε. Θα πρέπει να δείχνουν μέσα σε λίγα λεπτά όλα αυτά που μπορεί να κάνει ο επισκέπτης στην περιοχή και ό,τι ενδιαφέρον έχει να παρουσιάσει ο τόπος, όπως τα μνημεία, τα φυσικά τοπία κλπ. Είναι σημαντικό να καταλάβει ο τουρίστας πως η ΒΑ Χαλκιδική δεν αποτελεί μόνο καλοκαιρινό προορισμό αλλά έναν προορισμό κατάλληλο για όλο τον χρόνο.

Η διαφήμιση του τόπου θα μπορούσε να επιτευχθεί και μέσω διαδικτύου. Για παράδειγμα, θα ήταν χρήσιμο και βολικό για κάποιον που σκέφτεται να επισκεφτεί τον προορισμό να υπάρχουν κάποιες σελίδες στο Facebook οι οποίες θα παρουσιάζουν βίντεο, φωτογραφίες και απόψεις επισκεπτών της περιοχής. Αυτό θα

βοηθούσε τον πιθανό επισκέπτη να δημιουργήσει μία πρώτη εντύπωση για τον προορισμό που πρόκειται να επισκεφτεί.

2. “Οργάνωση εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων όλες τις εποχές του χρόνου”

Ένα μειονέκτημα που υπάρχει στους δήμους της ΒΑ Χαλκιδικής είναι ότι οι περισσότερες εκδηλώσεις αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και έτσι τον χειμώνα κάποιος που αποφασίζει να επισκεφτεί τον τόπο δεν θα έχει τις ίδιες επιλογές με κάποιον που πηγαίνει σε αυτόν τον προορισμό τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι περισσότερες τοπικές γιορτές λαμβάνουν χώρα κυρίως κατά τη διάρκεια του Ιουλίου και του Αυγούστου. Παρ’ όλα αυτά υπάρχουν γιορτές που γιορτάζονται και κατά τη διάρκεια του χειμώνα όπως για παράδειγμα, στις 4 Δεκεμβρίου στο Στρατόνι γιορτάζεται η Αγία Βαρβάρα η οποία είναι προστάτιδα των μεταλλείων. Η γιορτή αυτή συνοδεύεται από πολυήμερες πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα εγκαίνια της χριστουγεννιάτικης Παραμυθοχώρας.

Αξίζει να αναφερθούμε στο Αριστοτέλειο Πνευματικό Κέντρο το οποίο διοργανώνει εκδηλώσεις στους τομείς της παιδείας, του πολιτισμού, του αθλητισμού, του τουρισμού και της τεχνολογίας για την ανάπτυξη της περιοχής. Διοργανώνει συναυλίες, εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, βιβλίου, θεατρικές και μουσικές παραστάσεις, διαλέξεις, θρησκευτικές γιορτές και πολλά άλλα. Οι περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια της θερινής σεζόν. Η περιοχή της Βορειοανατολικής Χαλκιδικής στην προσπάθεια να προσεγγίσει τουρίστες όλο το χρόνο θα μπορούσε να πραγματοποιεί διάφορες εκδηλώσεις και τους μήνες εκτός καλοκαιρινής σεζόν.

3. “Αντιμετώπιση τοπικών προβλημάτων”

Η Προ του Άθω περιοχή αντιμετωπίζει όπως και άλλες περιοχές της Χαλκιδικής κάποια προβλήματα τα οποία αποτελούν κακή διαφήμιση του τόπου και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μείωση των τουριστών στον συγκεκριμένο τόπο. Ένα από αυτά τα προβλήματα είναι και ο προγραμματισμός των εξορμητικών δραστηριοτήτων για χρυσό. Οι εξορμήσεις αυτές θα έχουν περιβαλλοντικές συνέπειες και ως αποτέλεσμα θα έχουμε την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής. Πέρα από τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις οι δράσεις αυτές θα προκαλέσουν και οικονομικά προβλήματα σε όλους τους τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται η ΒΑ Χαλκιδική.

Εκτός από την προσπάθεια να εμποδιστεί αυτή η δράση είναι απαραίτητο να μην συνδέεται η μεταλλευτική δράση με τον τουρισμό στην περιοχή διότι αυτό αποκρούει πιθανούς επισκέπτες οι οποίοι αποκτούν κακή εντύπωση για τον τόπο.

Σημαντικό είναι επίσης να γίνει η κατάλληλη προσπάθεια να βελτιωθούν οι παρεχόμενες τουριστικές υπηρεσίες στους επισκέπτες της περιοχής. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να εστιάσουμε στην επαρκή εκπαίδευση του προσωπικού των ξενοδοχείων και άλλων καταλυμάτων της περιοχής. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση του προσωπικού τουριστικών επιχειρήσεων αποτελεί βασικό πυλώνα βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας προσπάθειας είναι η αναβάθμιση της ποιότητας του καταλύματος αλλά και της περιοχής. Ένα καλά εκπαιδευμένο και ειδικευμένο προσωπικό μπορεί να αφήσει πολύ καλές εντυπώσεις στο άτομο που επισκέπτεται έναν τόπο.

Πέρα από τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών είναι απαραίτητη και η βελτίωση της ξενοδοχειακής υποδομής. Η Β.Α Χαλκιδική όπως και η υπόλοιπη Ελλάδα διαθέτει πληθώρα ξενοδοχειακών κτινών αλλά όχι υψηλής κατηγορίας. Η πλειοψηφία των καταλυμάτων είναι 2 ή 3ων αστέρων. Μία περιοχή που διαθέτει αξιόλογα ξενοδοχεία αποτελεί πάντα πιο επιθυμητό προορισμό για τους τουρίστες οποιασδήποτε κατηγορίας.

4. "Εξατομίκευση υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρονται"

Πέρα από την βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών, για να επιτύχουμε την άμβλυνση της εποχικότητας στην περιοχή θα πρέπει οι υπηρεσίες που προφέρονται να είναι και πιο εξειδικευμένες. Να στοχεύουν με άλλα λόγια στις ανάγκες μικρών ομάδων και συγκεκριμένων. Για παράδειγμα οι τουρίστες που έρχονται στην περιοχή και παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τους αρχαιολογικούς χώρους και την ιστορία της έχουν διαφορετικές ανάγκες από τους τουρίστες που έρχονται αποκλειστικά και μόνο για αναψυχή (μπάνια στις παραλίες και βόλτες).

Θα πρέπει να αναπτυχθούν ξεχωριστά τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες ανάλογα με το τι προσφέρει η περιοχή σε πολιτιστικό, γαστρονομικό, θρησκευτικό, αθλητικό, συνεδριακό τουρισμό κ.ά.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παραπάνω εργασία αναφερθήκαμε στο πρόβλημα της εποχικότητας που αντιμετωπίζει η χώρα μας. Γίνανε επίσης αναφορές στις διάφορες περιοχές που θα μπορούσαν να αποτελέσουν πόλο έλξης χειμερινών τουριστών και να αναπτυχθούν σε αυτές εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Έγινε μία παρουσίαση των χιονοδρομικών κέντρων και των ορειβατικών καταφυγίων που διαθέτει η Ελλάδα καθώς και των παρεχόμενων υπηρεσιών τους. Αναλύθηκαν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες ξενοδόχοι εξαιτίας της εποχικότητας και τέλος επικεντρωθήκαμε στην περιοχή της ΒΑ Χαλκιδικής και της ικανότητας της να προσελκύσει τουρίστες όλο το χρόνο. Μέσα από αυτή την εργασία βγαίνουν 2 κύρια συμπεράσματα. Πρώτον, η Ελλάδα αποτελεί μία χώρα που διαθέτει όλα τα προνόμια που θα μπορούσαν να την αναδείξουν ως ένα χειμερινό προορισμό. Το καλό κλίμα και οι ήπιοι χειμώνες, σχετικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, και φυσικά τα πολλά βουνά που διαθέτει η χώρα είναι σημαντικά για την ανάπτυξη της ως τόπος χειμερινού τουρισμού. Το δεύτερο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η Ελλάδα δεν αξιοποιεί τα συγκεκριμένα προνόμια και δεν διαφημίζεται σωστά στους τουρίστες. Παραμένει στην προώθηση του μοντέλου: ήλιος και θάλασσα και παρουσιάζεται ως ένας προορισμός που μπορεί να παρέχει μόνο καλοκαιρινές διακοπές και ιδανικό μόνο για μαζικό τουρισμό. Υπάρχουν διάφορες περιοχές στην Ελλάδα που είναι άξιες να αναδειχθούν περισσότερο στους ντόπιους και αλλοδαπούς τουρίστες και μία από όλες αυτές τις περιοχές είναι και η ΒΑ Χαλκιδική. Η ΒΑ Χαλκιδική έχει να προσφέρει πολλά κυρίως στους λάτρεις των αρχαιολογικών μνημείων και της ιστορίας. Μπορεί επίσης να προτιμηθεί και από τους τουρίστες που ενδιαφέρονται για γαστρονομικό και για θρησκευτικό τουρισμό. Τα φυσικά τοπία είναι και αυτά πολλά και αξιοθαύμαστα. Αν οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης της ΒΑ Χαλκιδικής προσπαθούσαν να αναπτύξουν ένα τουριστικό μοντέλο ανάπτυξης της περιοχής τους θα ήταν σίγουρα προσοδοφόρο και θα έλυνε το πρόβλημα της εποχικότητας και θα έδινε ώθηση στην οικονομία της περιοχής αλλά και όλης της Ελλάδας. Κλείνοντας, καταλήγουμε στο ότι η Ελλάδα δεν πρέπει να παραμελήσει όλα τα προνόμια που διαθέτει και να συνεχίζει να είναι ένας προορισμός κλασικά καλοκαιρινός και θα πρέπει να κάνει γνωστά, όσο περισσότερο γίνεται, όλα εκείνα τα στοιχεία που θα την εντάξουν στους προορισμούς που είναι κατάλληλοι για επίσκεψη και τις 4 εποχές του χρόνου.

Βιβλιογραφία

Σφακιανάκης, Μ. (2000). Εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Αθήνα: Έλλην.

Δεκλερής, Μ. (2000). Το Δίκαιο της Βιώσιμου Αναπτύξεως-Γενικές Αρχές. Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλα. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από Δημήτρης Προκοπίου Δικτυακός τόπος: www.rodiaiki.gr.

Κοκκώσης, Χ., Γκρίμπα, Ε. & Τσάρτας, Π. (2011). Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού ΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΝΕΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. [χ.τ.]: Κριτική.

Σιταράς, Θ. & Τζένος, Χ. (2007). ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. Αθήνα: INTERBOOKS.

Βικιπαίδεια. (30 Ιουλίου, 2016). Τουρισμός. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από <https://el.wikipedia.org>.

οδηγός του πολίτη. (30 Νοεμβρίου, 2015). Χιονοδρομικά κέντρα και ορειβατικά καταφύγια. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.odigostoupoliti.eu>.

Καλογερόπουλος, Α. (30 Ιανουαρίου, 2011). Ορειβατικά καταφύγια: οι ζεστές αετοφωλιές των βουνών. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από www.timbertrail.gr

Σατλάνη, Α. (4 Φεβρουαρίου, 2016). Ορειβατικά καταφύγια από όλη την Ελλάδα. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από partetanouna.blogspot.gr

Μπαφατάκη, Β. (20 Μαρτίου, 2016). Η ιστορία της χιονοδρομίας. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από peoplenews.gr.

Wikipedia. (25 Σεπτεμβρίου, 2016). ski resort. Ανακτήθηκε 2 Οκτωβρίου, 2016, από <https://en.wikipedia.org>

Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού. (12 Φεβρουαρίου, 2014). Χειμερινές διακοπές. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.visitgreece.gr>

ΕΝΩΣΗ ΕΚΔΟΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ. (6 Νοεμβρίου, 2003). Οι δέκα πιο δημοφιλείς προορισμοί. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.athinorama.gr>.

Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη Α.Ε.. (4 Αυγούστου, 2012). Χαλκιδική, για πραγματικά απολαυστικές διακοπές. Ανακτήθηκε 16 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.diakopes.gr>.

Wordpress. (5 Ιουλίου, 2014). ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.metalleiachalkidikis.gr>.

ΠΡΟΑΘΩΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. (14 Ιανουαρίου, 2015). Περπατήστε στην Ανατολική Χαλκιδική (προ του Άθω). Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου, 2016, από <http://gohalkidiki.com>.

Δήμος Αριστοτέλη Χαλκιδικής. ([χ.χ.]). Αρχαία Σάνη. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://www.dimosaristoteli.gr>.

- Δήμος Αριστοτέλη Χαλκιδικής. ([x.x.]). Αρχαία Άκανθος. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://www.dimosaristoteli.gr>.
- Δήμος Αριστοτέλη Χαλκιδικής. ([x.x.]). Αρχαία Στάγειρα. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://www.dimosaristoteli.gr>.
- Δήμος Αριστοτέλη Χαλκιδικής. ([x.x.]). Τα καρνάγια της Ιερισσού. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://www.dimosaristoteli.gr>.
- Δήμος Αριστοτέλη Χαλκιδικής. ([x.x.]). Ο ορεινός όγκος του Χολομώντα. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://www.dimosaristoteli.gr>.
- Ταξιδιωτικός Οδηγός, Κεντρική-Δυτική Μακεδονία, εκδ. Explorer, 2003.. (2003). Στάγειρα Χαλκιδικής. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2016, από www.wikipedia.gr.
- ΠΡΟΑΘΩΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ. ([x.x.]). Το χειμώνα. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.mountathosarea.org>.
- ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ. (2012). Εξελίξεις στον Τουρισμό και στα Βασικά Μεγέθη της Ελληνικής Ξενοδοχείας το 2012. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://www.grhotels.gr>.
- Σπυράτος, Α. (2005). Βιώσιμη Ανάπτυξη: Η φέρουσα ικανότητα της περιοχής υποδοχής. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://old.eyploia.gr>.
- ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ. ([x.x.]). Η εποχικότητα του τουρισμού στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από www.olympriaholiday.gr.
- ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ. (2001). Επιστροφή στο Ψηφιακό Αρχείο Ο Χειμερινός Τουρισμός στην Ελλάδα. Ανάλυση, Συμπεράσματα, Προτάσεις. Ανακτήθηκε 1 Οκτωβρίου, 2016, από <http://www.grhotels.gr>.
- Κατσιμπρα, Ε. (23 Ιανουαρίου, 2013). Ο τουρισμός και οι επιπτώσεις του στο περιβάλλον. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2016, από oikopress.gr.
- Σβορώνου, Ε. ([x.x.]). Μαζικός τουρισμός και εναλλακτικές μορφές. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2016, από www.hellenistyka.umk.
- Αβδελλή, Θ. ([x.x.]). Προϋποθέσεις Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης. Ανακτήθηκε 17 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.oikologos.gr>.
- CH. KAKALOS. ([x.x.]). Καταφύγια. Ανακτήθηκε 10 Σεπτεμβρίου, 2016, από <http://www.olympus-climbing.gr>.

